

Internasjonalt arbeid i Hedmark og Oppland

*Hva motiverer til internasjonalt arbeid
i offentlige virksomheter?*

Steinar Hovland

Høgskolen i **Hedmark**

Master i Public Administration and Governance MPA

Avdeling for økonomi- og ledelsesfag

HØGSKOLEN I HEDMARK

2011

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært en lang “reise”. Studiet ved Høyskolen i Hedmark er et samlingsbasert deltidsstudium, og har i dette tilfellet pågått over tre år. Kombinasjonen av studier og arbeid har vært krevende, og samtidig givende. Mine kollegaer og andre jeg har møtt har måttet leve med at jeg har trukket lærdommer og synsvinkler fra studiet inn i diskusjoner på jobben en rekke ganger.

Masteroppgaven handler om noe som er en del av min arbeidshverdag: internasjonalt arbeid i en offentlig virksomhet. Og i likhet med min egen arbeidssituasjon har forskningsfeltet blitt involvert i slikt arbeid uten at en lett kan se hva som startet det, eller når.

Arbeidet med undersøkelsen og resultatet i denne rapporten hadde ikke kunnet blitt så godt uten svært god hjelp fra kvalifiserte og velvillige arkivarer i Oppland fylkeskommune og Fylkesbiblioteket i Oppland, i Hedmark fylkeskommune og i Hamar kommune. Jeg møtte dyktige og godt forberedte kolleger som hadde interesse for mine undersøkelser. Dette førte oss flere ganger ut i arkivfaglige diskusjoner som lå litt på siden av mitt forskningsarbeid. Men for en kandidat med over 30 års arbeidserfaring i offentlig virksomhet var dette også berikende og innsiktsbringende samtaler. Resultatene av mine undersøkelser i offentlige arkiver har blitt satt inn i en faglig sammenheng gjennom innsiktsfulle og gode svar fra intervjuer med administrative ledere i de tre undersøkte virksomhetene Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune. Sammen med ett intervju med en tidligere fylkesordfører i Hedmark fylkeskommune ga intervjuene en dybde og en forståelse av undersøkelsen som er viktig for resultatene og drøftingene.

Det er en læringsprosess og en modning å gjennomføre et masterstudium. Det krever at kandidaten legger av seg vaner og uvaner fra arbeidspraksis, og forsøker å følge akademiske regler og idealer for et forskningsarbeid. Jeg vil takke min veileder, Yngve Haugstveit, for tålmodig og standhaftig støtte i mitt arbeid. Og selvsagt fortjener familie og venner en takk for tålmodighet og støtte undervegs.

Elverum april 2011

Steinar Hovland

Innhold

Forord	2
Innhold.....	3
Norsk sammendrag.....	7
English abstract	9
1. Innledning og forskningsspørsmål.	11
1.1 Innledning.....	11
1.2 Forskningsområdet.	11
1.3 Problemstillinger.	12
1.4 Forskningsmetode.	12
1.5 Forskningsspørsmål.....	13
1.6 Forskningsspørsmålets aktualitet.	15
1.7 Oppsummering.	16
2. Internasjonalisering: aktuell forskning og teoridannelse.....	17
2.1 Innledning.....	17
2.1.1 <i>Internasjonalisering</i> som fenomen og begrep.	17
2.1.2 Ulike tolkninger av begrep.	18
2.1.3 Kritikk av bruk av uttrykk.	21
2.1.4 Motkrefter.	21
2.1.5 Kjønn og internasjonalisering.	22
2.2 Beslutninger og organisasjonsendringer som grunnlag for - eller konsekvenser av - internasjonalisering.....	22
2.2.1 Sammenfatning.	26
2.3 Styring, planlegging og beslutningstaking i norske offentlige virksomheter.....	26

2.3.1	Internasjonalisering i offentlige virksomheter i Norge.	28
2.3.2	Internasjonalisering i offentlige virksomheter i Oppland og Hedmark.	30
2.3.3	Hva motiverer det internasjonale engasjementet hos offentlige virksomheter i Norge?	34
2.3.4	Sammenfatning og konklusjoner.	35
2.3.5	Oppsummering.	37
3.	Metode.....	38
3.1	Innledning.....	38
3.1.1	Definisjon.	38
3.1.2	Ulike metodebeskrivelser.	38
3.2	Forskningsspørsmålets aktualitet.	41
3.3	Metodiske vurderinger og valg.....	42
3.3.1	Validitet.	43
3.3.2	Reliabilitet.	43
4.	Undersøkelsen. Resultater og funn.....	44
4.1	Innledning.....	44
4.1.1	Min undersøkelse.	44
4.1.2	Offentlige arkiver: postlister og journaler. Innledende beskrivelse.	45
4.2	Oppland fylkeskommune.	46
4.2.1	Kommentar om arkivsøk i Oppland fylkeskommune:	48
4.2.2	Fylkesarkivet i Oppland.	49
4.2.3	Kommentar om arkivsøk i Fylkesarkivet i Oppland.	50
4.3	Kontroll av arkivundersøkelsene: Member checking.....	50
4.3.1	Member check Oppland fylkeskommune.	51
4.3.2	Kommentar om member check med Oppland fylkeskommune.	54
4.3.3	Kommentar om hele undersøkelsen i Oppland fylkeskommune.	55
4.4	Hedmark fylkeskommune.	55
4.4.1	Kommentar om Hedmark etter første besøk:	56
4.4.2	Kommentar om arkivsøk i Hedmark fylkeskommune.	57
4.4.3	Member check Hedmark fylkeskommune på administrativt nivå.	58
4.4.4	Kommentar om member check'en administrativt i Hedmark fylkeskommune.	63
4.5	Member check Hedmark fylkeskommune – politisk nivå.....	64
4.5.1	Kommentar om member check på politisk nivå i Hedmark fylkeskommune.	66
4.5.2	Kommentar om hele undersøkelsen i Hedmark fylkeskommune.	66

4.6	Hamar kommune.	67
4.6.1	Kommentar om arkivøk Hamar kommune.	68
4.6.2	Member checking av arkivfunn i Hamar kommune.	68
4.6.3	Kommentar om member check i Hamar kommune.	72
4.6.4	Kommentar om hele undersøkelsen i Hamar kommune.	73
4.7	Oppsummering av undersøkelsen	73
4.7.1	Planen.	73
4.7.2	Arkivøkene.	74
4.7.3	Member check samtalene.	74
4.8	Funn fra undersøkelsen sett i sammenheng med forskningsspørsmålene.	75
4.8.1	Avsluttende drøfting.	76
5.	Analyse. Konklusjon. Videre forskning	79
5.1	Erfaring med og vurdering av arkivøk i de elektroniske arkivbasene.	79
5.2	Forskningsområdet.	80
5.3	Arkivøkene.....	80
5.4	Tolkning og drøfting av funn fra undersøkelsen.	81
5.5	Noen funn og resultater:	83
5.6	Ytre påvirkning.....	85
5.7	Indre drivkrefter.	86
5.8	Vektlegging i de ulike organisasjonene.....	86
5.9	Ulik vektlegging i organisasjonene.	86
5.10	Aktualitet.	87
5.11	Relevans.	88
5.12	Validitet.	88
5.13	Reliabilitet.	89
5.14	Kjønn.	89

5.15	Etiske vurderinger.	90
5.16	Videre forskning.	90
5.17	Konklusjon.	91
5.18	Avsluttende kommentarer.	91
	Litteraturliste	92
6.	Vedlegg	93

Norsk sammendrag

Mange offentlige virksomheter i Norge er som følge av samfunnsutviklingen involvert i internasjonalt arbeid eller internasjonale aktiviteter av ulike slag. Denne masteravhandlingen har en problemstilling omkring hva som setter slikt internasjonalt arbeid i gang, eller hva som motiverer disse offentlige virksomhetene til å engasjere seg. Forskningen har gått ut på å prøve å finne noen spor i arkivene og administrasjonene etter hvordan og hvorfor det internasjonale arbeidet begynte.

Forskningsspørsmålene er formulert slik at jeg ville forsøke å finne ut hvilke ytre påvirkninger og indre drivkrefter i de undersøkte organisasjonene som hadde satt i gang det internasjonale arbeidet. I tillegg har jeg sett etter om det er forskjeller i hva som vektlegges i de undersøkte virksomhetene.

Forskningsarbeidet gjorde jeg ved å søke gjennom offentlige virksomheters arkiver etter forutbestemte søkeord. Målet med dette var å finne opprinnelsen eller starten på det internasjonale arbeidet. Forskningsmetoden for dette arbeidet kan kalles en desk study eller dokumentundersøkelse. Resultatet av undersøkelse av arkivene i Oppland fylkeskommune og Fylkesarkivet i Oppland, arkivet i Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune er det kan finnes tusenvis av dokumenter om ulike sider ved internasjonalt arbeid. Men få eller ingen av disse dokumentene kan si særlig mye om når arbeidet startet eller hvorfor det startet. Forskningsarbeidet fortsatte så med såkalte member checks eller oppfølgingsintervjuer med administrative ledere i de samme organisasjonene. Målet med disse intervjuene var å sjekke om inntrykket fra arkivundersøkelsene stemte: at det finnes få spor av opprinnelsen, begrunnelsen eller starten på det internasjonale arbeidet. Intervjuene ga litt mer innsikt i prosessene og saksgangen, men ingen egentlige svar. Ett intervju med en tidligere fylkesordfører ga klart flere svar på hvordan det internasjonale engasjementet og arbeidet begynte. Og dette intervjuet bekreftet at slike opplysninger ikke finnes i dokumenter, rapporter eller arkiver.

Arkivundersøkelsene og intervjuene med de administrative lederne ga få svar på hva som hadde motivert de undersøkte organisasjonene til å engasjere seg i internasjonalt arbeid. Intervjuet med den tidligere fylkesordføreren ga derimot mye mer innsikt i hvordan og hvorfor og hvordan det startet. Og det bekreftet også min hypotese om at det ofte er engasjerte enkeltpersoner eller mindre miljøer som setter prosesser og arbeid i gang. Det

begynner gjerne i liten skala og i uformelle former, og vokser seg gradvis sterkere. Jeg har fått eksempler på at flere mindre og folkelige initiativ har blitt til formelle vedtak og formelle planer for de undersøkte organisasjonene.

Det historiske perspektivet for de undersøkte organisasjonene er noe ulikt, siden fylkeskommunene først ble etablert i 1975. Kommunene i Norge har jo en mye eldre historie, og en annen og nærere relasjon til befolkningen i egen og andres kommuner. Det er derfor helt naturlig at det internasjonale engasjementet og arbeidet er forskjellig utformet og vektlagt i fylkeskommuner og kommuner. Det kan se ut som at fylkeskommunene i noe større grad påvirkes av ytre samfunnskrefter, og utvikler politiske styringsdokumenter for det internasjonale arbeidet rettet mot strategiske hensyn og næringsutvikling. Tilsvarende kan det se ut som at kommunenivået er mer påvirket av indre påvirkninger fra engasjerte enkeltpersoner og miljøer, og at det internasjonale arbeidet med mellommenneskelige forhold vektlegges mer.

Jeg mener jeg har funnet at det er en fellesnevner og felles faktor for alle de undersøkte organisasjonene: det trenges et sterkt personlig engasjement for å få offentlige virksomheter engasjert i internasjonalt arbeid.

English abstract

Many Public service organisations in Norway are, as a consequence of the general development in society, involved in international work or international activities of different kind. This Master's thesis has as scientific problem: What initiates this international work or activities, or: What motivates these Public services organisations to get involved? The research has consisted of trying to find traces or clues in the archives or administrations to show how and why the international work started.

The research questions are formulated to try to find out what external influences and internal forces in the chosen organisations had initiated the international work. In addition, I have looked for differences in the priorities in the chosen organisations.

The research process was done by searching public archives by predetermined search words. The aim was to find the origin or start of the international work. The research method for this process can be labelled a Desk study or Document survey. The result of the search in the archives of Oppland Regional Council and the Regional Archives of Oppland, the archives of Hedmark Regional Council and Hamar municipality shows that there are thousands of documents from different parts of the international work. But none of these documents can tell much on when the work started or why it started. The research continued with so called Member checks with administrative managers from the same organisations. The aim of these interviews was to check if the impression from the archive searches was correct: there are few traces or clues of the origin of the international work. The interviews gave some more insight in the processes and formal procedures, but no real answers. One interview, with a former Regional Council President, gave clearly more answers to how the international involvement and work began. And this interview confirmed that this kind of information is not to be found in documents, reports or files.

The archive searches and interviews with the administrative managers gave few answers to what the motivation was for the chosen organisations to engage in international work. The interview with the former Regional Council President gave, on the other hand, much more insight in how and why it started. And it confirmed my hypothesis that it is very often dedicated individuals or smaller groups that sets processes and work in motion. It often begins in a small scale, and grows gradually bigger and stronger. I have found examples

where more or less popular initiatives have evolved into formal resolutions and formal plans for the chosen organisations.

The historical perspective for the chosen organisations is relatively different, as the Regional Councils were established from 1975. The Municipal Councils have a much longer history, and have a much closer relation to the populations in their own and other local communities. It is therefore quite natural that the international involvement is differently designed and prioritised in Regional councils and Municipalities. I found some indicators showing that the Regional councils to a higher degree are influenced by external forces in society, and that they develop political policy documents for the international involvement aimed towards strategic positions and economic development. Accordingly, there are indicators showing that the municipalities are more directed by internal influence from dedicated individuals and smaller groups, and that the international involvement emphasises inter-human relations more.

I have found that there is one common factor for all the chosen organisations: It takes a strong personal dedication to influence and involve Public service organisations to engage in international work.

1. Innledning og forskningsspørsmål.

1.1 Innledning.

Dette er en master-avhandling ved studiet Public Administration and Governance MPA, kull 4, ved Høgskolen i Hedmark avdeling for Økonomi og ledelsesfag på Rena.

Avhandlingen er skrevet som en individuell oppgave.

I denne avhandlingen vil jeg skrive om internasjonalisering av offentlige virksomheter i Oppland og Hedmark, og hva som får dem til å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

Forskningsarbeidet vil gå ut på å se om det kan finnes begrunnelser eller argumenter for å involvere seg i internasjonalt arbeid ved å undersøke arkivene, og deretter dobbeltsjekke med administrativt personale og en politisk tillitsvalgt.

Internasjonalisering er en prosess og en endring som skjer på de fleste samfunnsområder. Jeg vil med denne undersøkelsen prøve å finne hva som initierte det internasjonale engasjementet i offentlige virksomheter i Oppland og Hedmark.

Dette kapitlet beskriver forskningsområdet, problemstillingene, forskningsmetodene og forskningsspørsmålene. Det vil også drøfte forskningens aktualitet.

1.2 Forskningsområdet.

Jeg har valgt som forskningsområde internasjonalisering av offentlige virksomheter i Norge, og hva som er motivasjonen, inspirasjonen, det viktigste innholdet og drivkraften til å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

Internasjonalisering forstås her som de påvirkninger og impulser som offentlige virksomheter preges av ved kontakt, handel, samarbeid osv med omverdenen.

Motivering eller motivasjon til å engasjere seg kan også uttrykkes som, eller forstås som, grunnen til å engasjere seg. Internasjonalt arbeid kan være mange forskjellige ting, men har

blant annet blitt synliggjort ved vennskapsavtaler med byer eller samarbeidsprosjekter mellom forskjellige aktører i flere land.

1.3 Problemstillinger.

I denne avhandlingen vil jeg undersøke to sider ved det internasjonale engasjementet i offentlige virksomheter i innlandet:

1. Hva legger de offentlige virksomhetene vekt på i det internasjonale arbeidet?
Hvilke aktiviteter og tilnærminger er mest sentralt hos de undersøkte organisasjonene?

2. Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Dette kan presiseres slik:

- Hvilke ytre påvirkninger motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hvilke indre drivkrefter motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?

1.4 Forskningsmetode.

Dokumentsøk/arkivundersøkelse/desk-study.

Jeg vil gjøre et dokumentsøk og en undersøkelse i tilgjengelige arkiver i tre utvalgte organisasjoner for å se etter dokumentasjon som kan vise innholdet i engasjementet og prosessene fram til vedtak og handling.

Begrenset intervju.

I tillegg vil jeg undersøke med ledere for de utvalgte organisasjonene om de kan utdype og begrunne informasjonen og resultatene fra dokumentundersøkelse med mer personlige opplevelser av forarbeid og begrunnelse for det internasjonale engasjementet.

Jeg velger da å gjennomføre strukturerte, begrensede intervjuer for å kontrollere funn i dokumenter, referater og offentlige sakspapirer opp mot det de ansvarlige lederne opplevde som de viktigste grunnene for det internasjonale engasjementet og hvordan det oppsto.

Disse informantene kan sees som en kontrollgruppe av spesielt kvalifiserte fagfolk eller politiske ledere.

1.5 Forskningsspørsmål.

For å finne ut noe om omfang og innhold internasjonalt arbeid i de utvalgte offentlige virksomhetene vil jeg bruke en spørremal (vedlegg4) med bestemte søkeord som kan brukes til å finne informasjon i elektroniske og fysiske arkiver. Forskningsspørsmålet her blir en rekke søkeord med tilknytning til undersøkelsesfeltet. Ved å systematisere funn vil jeg forsøke å finne om det er gjennomgående sakstyper eller aktiviteter som vektlegges hos de undersøkte enhetene.

Jeg vil bruke begrepet *motiveres* om grunnen for det internasjonale engasjementet.

Begrepet *motiveres* kan beskrives som en funksjon av *motivasjon*, og er et begrep fra blant annet psykologi. Det er det som får et individ til å være aktiv, søke å oppnå mål og oppleve tilværelsen som meningsfull. I min undersøkelse har jeg brukt begrepet også om drivkraften eller begrunnelsen for offentlige virksomheter, altså på samme måte for en organisasjon som for et individ.

Motiveres betyr i denne sammenhengen hvilke grunner, påvirkninger eller inspirasjoner som gjør at de utvalgte virksomhetene har engasjert seg i internasjonalt arbeid.

Hvordan *motiveres* offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

- Spørsmålet kan jeg også formulere som:
Hvordan påvirkes offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?
- Hvilke ytre påvirkninger fører til internasjonalt engasjement?
- Hvilke indre krefter fører til internasjonalt engasjement?

Hovedspørsmålet vil jeg formulere som søk etter *spor*, det vil si sakstitler eller dokumenttitler fra datalister etter arkivsøk. Jeg bruker ordet *spor*, som anvendes i mange praktiske og vitenskapelige sammenhenger: zoologi, geologi, arkeologi eller arkitektur. Jeg bruker det her som betegnelse på alle skriftlige eller andre fysiske uttrykk for arbeid med internasjonale saker eller internasjonalisering.

Hvilke spor (dokumenter, planer, vedtak) finnes hos de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan beskrive hvordan og hvorfor de valgte å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Underspørsmål er:

- Finnes det spor (utredninger, brev, myndighetspålegg) av påvirkning fra andre, ytre eller overordnede instanser som kan vise pålegg, krav om eller oppfordring til å engasjeres seg i internasjonalt samarbeid?
- Finnes det spor (utredninger, referater, vedtak, planer) av indre prosesser i de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise eget engasjement, egen grunn for å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

En slik undersøkelse bygger på vitenskapelige spørsmål, søkemetoder og framgangsmåter. I tillegg til de formulerte forskningsspørsmålene vil det ofte foreligge en *hypotese* om hva forklaringen eller svaret på forskningsspørsmålene er. En hypotese er i denne sammenhengen en forestilling eller påstand om et saksforhold som ikke er dokumentert, testet eller bevist.

Jeg har i dette tilfellet en hypotese om at det ofte er engasjerte og ivrige enkeltpersoner, eller mindre miljøer med engasjement, kunnskap og tilgang til beslutningsorganer som blir den avgjørende faktoren for å få internasjonalt arbeid (eller andre hjertesaker) inn i forpliktende planverk og faktisk handling i sine organisasjoner.

Oppgaven blir å se om det finnes spor av kildene til de internasjonale engasjementene i de aktuelle utvalgte offentlige virksomhetene jeg har valgt.

- Finnes det spor av forarbeid, forberedelser og begrunnelser i offentlig tilgjengelige dokumenter hos de valgte undersøkelsesobjektene som kan vise motivasjonen?

Forskningsspørsmålet til kontrollgruppens medlemmer vil bli stilt slik:

-
- Hva opplever du er grunnen til at din organisasjon engasjerte seg i internasjonalt arbeid?
 - Hvordan opplevde du at prosessen fram til vedtak og handling gikk?

1.6 Forskningsspørsmålets aktualitet.

I kapittel 2 vil jeg drøfte en rekke uttrykk, begreper og eksempler på det som kalles internasjonalisering. Her vil jeg kort påpeke hvorfor forskningsspørsmålet er aktuelt.

Globalt eksempel.

Det er en generell observasjon at massekommunikasjon og telekommunikasjon er blitt lettere og har en effekt på samfunnsutviklingen. Reiser har blitt enklere og billigere. Utsveksling av tekst, tall og andre opplysninger går lettere, spesielt som følge av internett. Transport av varer, folk, verdier, informasjon og naturressurser har blitt lettere og billigere, og det er vanlig å regne med at slik internasjonal utveksling har økt.

Regionalt eksempel.

Jeg kan også bruke som eksempel at det finnes felles kommunale interessekontorer innen EU, for eksempel Oslo-regionens EU-kontor, at regioner har medlemskap i Europeiske regionsamarbeid, at det er en økning av påvirkning fra massekommunikasjon med nyheter, sport, konkurranser, moter osv. Videre finnes flere eksempler på regionsamarbeid om naturområder, for eksempel Nordkalotten, Østersjøen og om samiske områder.

Nasjonale eksempler.

Jeg har flere, mer lokale, eksempler på at forskningsspørsmålet er aktuelt. Mange norske kommuner har flyktningemottak og flyktningebosetting. Dette medfører at nordmenn møter mennesker fra en rekke land med en stor ulikhet i livssituasjon og livserfaring. Utdanning i Norge er nå tilpasset internasjonale kvalifikasjonsgrader med bachelor-, master- og PhD-studier. Internasjonale utvekslingsavtaler, samarbeidsavtaler og studiefinansieringsordninger bidrar til å knytte det norske utdanningssystemet sammen med verden utenfor. Næringslivet også i innlandet er nært knyttet til endringer i eierforhold, hvor det blir mer

vanlig at norske bedrifter kjøpes av utenlandske konserner, og hovedkontorene finnes i andre land. Dette får både økonomiske, driftsmessige og andre effekter for arbeidstakere og kanskje også kunder.

Lista over virkninger og effekter av internasjonale forhold og internasjonalisering kan gjøres svært lang. Poenget mitt er at også offentlige virksomheter i Norge blir påvirket, og jeg vil undersøke hva som får dem til å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

1.7 Oppsummering.

Jeg har i dette kapitlet vist at samfunnet både i Norge og verden for øvrig endrer seg og blir mer internasjonalisert og gjerne globalisert. Dette har fått offentlige virksomheter i Norge til å utvide sine aktiviteter. Jeg har presentert dette som et forskningsområde, hvor jeg ønsker å se etter motivasjonen eller grunnen til at offentlige virksomheter engasjerer seg. Jeg har beskrevet forskningsspørsmålene og metodene jeg vil bruke, og har argumentert for at forskningsspørsmålene er aktuelle.

I neste kapittel vil jeg gjøre rede for noe av forskningen og teoridannelsene om de samfunnsendringene som fører til internasjonalisering og dermed endring av offentlige virksomheters aktivitet.

2. Internasjonalisering: aktuell forskning og teoridannelse

2.1 Innledning.

I forrige kapittel introduserte jeg fenomenet *internasjonalisering* som en endring av norske offentlige virksomheter, og at dette er et forskningsfelt hvor det er aktuelt å se på hva som motiverer disse virksomhetene til å engasjere seg. I dette kapitlet vil jeg gi noen teoretiske beskrivelser av og refleksjoner rundt hva internasjonalisering er, og hvordan den virker på ulike nivåer i norsk offentlig forvaltning. Videre vil jeg presentere en del praktiske eksempler sett i lys av de teoretiske perspektivene. Til slutt vil jeg sammenfatte sammenhengen mellom teoriene og de konkrete eksemplene.

2.1.1 *Internasjonalisering som fenomen og begrep.*

En formulering fra Bjørnar Sæter (2002) beskriver internasjonalisering som en kvantitativ prosess som innebærer forlengelse av (økonomiske) aktiviteter på tvers av landegrensene.

En annen kilde er Wikipedia, om *globalisering* og *internasjonalisering*:

Enkelte hevder at summen av disse prosessene binder verden sammen til ett globalt system der vi ikke kan unngå å påvirke hverandre. Denne tanken skriver seg helt tilbake til Immanuel Kant og hans bok "Den evige fred". Kant så for seg at resultatet av denne prosessen ville bli et verdensomspennende system av demokratiske republikker. Et nyere bilde på global gjensidig avhengighet stammer fra den canadiske filosofen og medieteoretikeren Marshall McLuhan. McLuhan brukte allerede på 1960-tallet bildet "den globale landsby" for å illustrere at elektronisk kommunikasjon hadde redusert betydningen av avstand dramatisk. Kants og McLuhans scenarier illustrerer en viktig forskjell. Noen ser for seg at globaliseringen binder allerede eksisterende politiske enheter (stater) tettere og tettere sammen. Andre tror globaliseringen etter hvert vil bryte ned kjente fellesskap og lede til dannelsen av nye. (Wikipedia, 2011)

Disse to teoretiske synene viser to helt forskjellige syn på hvordan begrepet internasjonalisering kan forstås, og hvilke forhold eller virkninger av internasjonalisering som er vesentlige.

I min undersøkelse om internasjonalisering i offentlige virksomheter i Norge vil jeg forsøke å beskrive at både de økonomiske og de teknologiske nyvinningene fører til endringer. Norske offentlige virksomheter er mer påvirket av internasjonale økonomiske svingninger og økonomiske samhandlingsregler enn før, og de er en del det som kalles den globale landsbyen. Gjennom min undersøkelse vil jeg prøve å finne hvordan offentlige virksomheter tar konsekvensen av dette og motiveres til å delta i internasjonalt arbeid.

2.1.2 Ulike tolkninger av begrep.

Jeg vil her presentere og drøfte noen av begrepene som brukes i ulike teoretiske presentasjoner av fenomenet internasjonalisering.

Inter kontra *over*: *Inter* betyr mellom, og beskriver samhandling eller virkninger av et fenomen mellom to eller flere enheter. Internasjonal kan da forstås som mellom nasjoner. Det utelukker ikke automatisk den andre betydningen *overnasjonal*. Klimaendringer er overnasjonale, men kan føre til internasjonale samarbeidstiltak.

Jeg har en lang rekke eksempler på samhandling, samarbeid og felleskap mellom nasjoner. Den Europeiske Unionen EU er et slikt eksempel. World Trade Organisation WTO eller World Bank WB er andre eksempler. Sommeren 2010 var The International Air Transport Association IATA aktualisert i sammenheng med sikkerhetskrav for luftfart kontra flyindustriens behov for å holde trafikken i gang. Problemet var usikkerhet om det var trygt å fly på grunn av askeutslipp fra en vulkan på Island, og luftrommet over store deler av Europa ble stengt i lange perioder. Det finnes en lang rekke forhold mellom nasjoner. Kanskje De Forente Nasjoner FN kan være det ypperste eksemplet.

I en rekke andre sammenhenger kan en finne fenomener eller forhold som like gjerne er *overnasjonale*. De finnes, eller har virkninger, for mange nasjoner med eller uten disse nasjonenes medvirkning. Eksempler kan være klimaendringer, finanskriser eller naturkatastrofer, som alle – hver seg eller sammen - påvirker over nasjonale grenser. Det samme kan en i noen grad si om de internasjonale organisasjonene også. Noen av deres beslutninger eller handlinger får også overnasjonale virkninger, dvs. virkninger for andre og

flere nasjoner eller land enn de som konkret er med i et bestemt samarbeid. Her kan jeg nevne NATO som et eksempel. Militær intervensjon innenfor NATO's interne område har alltid virkninger for land og folk utenfor.

Jeg vil også drøfte begrepet *nasjonal* i denne sammenhengen. Verden er satt sammen av nasjoner, og graden av samhandling og gjensidig påvirkning mellom dem er veldig varierende. I tillegg er verden satt sammen av og delt opp i en rekke regioner, både innenfor nasjonale grenser og på tvers av dem. Selve ordet *nasjon* kan også brukes om mer enn statsdannelser. The Indian Nation er et begrep som skal beskrive alle etniske indianere. Samene lever i minst 4 stater, og ønsker i noen sammenhenger å bli sin egen nasjon. Urbefolkningene har fått sine rettigheter definert av FN, og har et eget, permanent forum for urfolkssaker der. Jeg kjenner ikke til at de har planer om å danne en nasjon, men de legger i alle fall vekt på fellestrekk og felles interesser som går over landegrenser eller nasjonsgrenser.

Globalisering er et begrep som har sammenheng med og er beslektet med fenomenet som beskrives som *internasjonalisering*.

En mulig definisjon er fra et definisjonsspar beskrevet av Bjørnar Sæter (2002):

Globalisering er en kvalitativ prosess som innebærer en funksjonell integrasjon av (økonomiske) aktiviteter på tvers av landegrenser.

Nettleksikonet Wikipedia har følgende innledning på et kapittel om globalisering:

Globalisering er et uttrykk for en økende grad av samhandling, integrasjon, påvirkning og gjensidig avhengighet mellom folk og stater innenfor områder som økonomi, samfunn, teknologi, kultur, politikk og økologi. Globaliseringsprosesser bidrar til å redusere betydningen av avstander og statsgrenser. Globalisering er en samlebetegnelse for en rekke prosesser. (Wikipedia, 2011).

Store Norske leksikon på nett har følgende innledning, skrevet av Espen Wæhle:

Globalisering, en serie utviklingstrekk som kan medføre at stadig større deler av verden på en eller annen måte trekkes inn i og integreres i verdensomspennende krefter og prosesser av forbruksmessig, økonomisk, politisk, sosial, kulturell, religiøs eller kommunikasjonsmessig type. (Wæhle, 2009)

Marshall McLuan's begrep Global Village dekker jo i stor grad at noen trekk i utviklingen blir så utbredt at de har virkning for mange eller kanskje de fleste mennesker. Oppfinnelsen

av det runde hjulet eller elektrisk strøm er praktiske eksempler. Det samme kan en si om moderne teknologisk utvikling av kommunikasjonsteknologi. På samme tid kan en se at utviklingen og distribusjonen av ny informasjons- og kommunikasjonsteknologi er noe som pågår over alle nasjoners grenser og kanskje også deres medvirkning, men det får effekt for mange mennesker. Radiosendinger kan høres over lange avstander, telefonforbindelser kjenner få grenser, internett-kommunikasjon gir svært mange tilgang til fritt distribuert informasjon og kommunikasjon. Enkelte nasjonale regjeringer eller regimer er i mot akkurat dette, og prøver å begrense den frie tilgangen. Firmaet Google fikk såpass store vansker med de kinesiske myndighetene at de valgte (mars 2010) å flytte dataservere og betjening av sine tjenester for å unnsnippe myndighetspålagt sensur.

Universalisering kan forstås som at fenomener blir mer like, og at de gjelder over alt. Det henger sammen med internasjonalisering og globalisering. Felles oppfatning av bruksområder, betydning, eventuell eiendomsrett og andre forhold ved produksjon, salg eller bruk av produkter eller fenomener kan kalles en universalisering. En del idrettaktiviteter brer seg i verden, med samme måte å utføre aktiviteten og samme krav til prestasjon og resultat. En annen tendens er at utdanning også blir mer universell og anvendelig over alt.

Standardisering er et begrep som passer til det foregående om universalisering. Det forbindes blant annet med at industrialisert produksjon krever at alle produsenter og brukere benytter samme målestokk og vektenheter. Standardisering er dermed en del av universalisering og internasjonalisering. Standardisering er en grunnleggende faktor for at telekommunikasjon, internasjonal transport og handel, spesialisert industriproduksjon osv skal kunne foregå.

Jeg mener det er en sammenheng mellom *standardisering*, *universalisering*, *globalisering* og *internasjonalisering*. Med utgangspunkt i definisjonene og drøftingene i dette avsnittet vil min bruk av uttrykket *internasjonalisering* omfatte både effekter internt i Norge, utenfor Norge og mellom Norge og resten av verden.

I denne avhandlingen vil jeg bruke begrepet *internasjonalisering* om den utvidede internasjonale kontakten og samarbeidet med beslektede eller tilsvarende institusjoner eller organisasjoner innen offentlig virksomhet i vår region, altså Hedmark og Oppland. Det vil konkret si internasjonalisering for Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune. Internasjonalisering her vil omfatte at disse virksomhetene har utviklet

styringsdokumenter for en politikk som omhandler internasjonalisering og internasjonalt arbeid, og at de har kontakt og samarbeid med tilsvarende virksomheter i andre land.

2.1.3 Kritikk av bruk av uttrykk.

Begrepet *internasjonalisering* brukes om andre forhold enn det som handler direkte samarbeid eller samhandling mellom nasjoner. Begrepet er derfor uklart, eller brukes uklart om tendenser og utvikling som også går inn under beskrivelsene for globalisering, standardisering og/eller universalisering. I denne avhandlingen vil jeg ikke klare å skille mellom disse uklare eller ulike måtene å bruke begrepet internasjonalisering.

2.1.4 Motkrefter.

Samtidig som en ser at de forskjellige tendensene standardisering, universalisering, globalisering og internasjonalisering får virkning for mange mennesker, er det også krefter som virker i motsatt retning. Den gamle Sovjet-unionen gikk i oppløsning. Dette var en institusjon som forsøkte å utføre maktpolitikk og delvis integrering gjennom alle de tendensene jeg har beskrevet. Flere av de gamle republikkene prøver nå å finne tilbake til sin nasjonale og kulturelle identitet og politiske uavhengighet. Det tidligere Jugoslavia kan kanskje regnes i samme kategori. Den europeiske unionen EU utvider sitt virkeområde, og det provoserer fram gamle nasjonale følelser og interesser. Videre har f. eks. Skottland, som er del av Great Britain, fått sitt eget parlament, og Wales kommer snart etter. Belgia har interne, nasjonalistiske konflikter med kraft nok å sprengte regjeringer og forsøk på forsoning. Italia har en intern, nasjonal splittelse mellom Nord og Sør, og baskerne i Spania og Frankrike har drevet en frigjøringskamp i flere år. Arbeidet for et eget Sameland har kanskje ikke samme intensitet, men idèen finnes i alle fall. Urbefolkningsperspektivet har virket i begge retninger: vi har fått noe som kan likne utbrytertendenser fra de nasjonale enhetene, og samtidig et internasjonalt samarbeid for å fremme juridiske, kulturelle, sosiale og økonomiske rettigheter for folk som føler de er fra samme urbefolkningsgruppe. Denne rekken av eksempler kan gjøres lengre. Så langt som begrepet *internasjonalisering* betyr samarbeid og integrering mellom nasjoner kan disse fenomenene eller aktivitetene sees som motkrefter.

En vurdering av motkrefter kan også kompletteres med det noen ser på som en internasjonal kulturkamp, nemlig at den muslimske verden føler seg undertrykket og motarbeidet av omtrent alle andre. Dermed mobiliseres muslimer i mange land til å markere sin egen kultur,

og å motarbeide eller bekjempe alt som kan regnes som ”mot islam” eller press fra ”amerikanerne”. Kritikerne av finansverdenen og den økonomiske krisen i verden vi har sett siden begynnelsen av 2000 tallet er også motstandere av mange av de verktøyene og metodene som internasjonal finansforvaltning og internasjonal økonomisk styring bruker. Det samme kan sies om miljøvernere av ulik type og karakter. De påviser at internasjonalisering medfører industrialisert utnyttning av naturressurser, uten at økologiske hensyn eller hensyn til ettertida betyr noe særlig. Kampen eller kampanjen mot global oppvarming og de internasjonale klimakonferansene viser at det finnes kritiske røster og motkrefter, og også at de kommersielle og egoistiske interessene foreløpig er langt sterkere.

2.1.5 Kjønn og internasjonalisering.

Jeg har ikke kunnet påvise mange spesielle sider eller trekk ved fenomenet som kan knyttes til kjønn. Massemedia, moter, endringer i finansverdenen, sportsbegivenheter osv berører alle mennesker uten stor betydning i kjønnsmonster. Det en allikevel kan se at i deler av den kommersielle mote- og skjønnhetsindustrien er en tendens til å idyllisere hvite jenter som et ideal, og at jenter i Afrika retter krøllene og jenter i Asia opererer øynene. Det er kanskje en internasjonalisering at også mote- og skjønnhetsindustrien blir stadig mer seksualisert. Hvis ikke dette i stedet kan kalles en standardisering for fremme større salg, eller en globalisering fordi vi med økt materiell velstand kan ha mer fokus på kropp og utseende.

2.2 Beslutninger og organisasjonsendringer som grunnlag for - eller konsekvenser av -internasjonalisering.

I et samfunnsfaglig perspektiv kan det diskuteres om noe er en årsak til eller en følge av noe annet, for eksempel om endringer i arbeidsform og prioriteringer i offentlige virksomheter er med og skaper internasjonalisering – eller om det er en følge av den.

Jan Ole Vanebo skriver i en artikkel ”Omforming av offentlig sektor – kart og landskap i endring” (Busch, Vanebo, Klaudi Klausen, & Johnsen, 2005) blant annet om at det pågår flere prosesser samtidig som endrer nasjoner og samfunn. Økonomisk samkvem, teknologiutvikling, kunnskapsformidling og kulturutveksling er internasjonale eller globale eksempler på at både samfunnsforhold og livene våre blir påvirket og endret. Vanebo hevder at endringene har større styrke nå enn tidligere, antakelig på grunn av et økende antall

bindende samarbeidsavtaler, mer sammenvevde teknologiske og økonomiske systemer og mer samferdsel. For eksempel virker EU's fire friheter om bevegelser for kapital, varer, arbeidskraft og fri etableringsrett selvsagt inn på nasjonale regjeringers handlingsrom og på alle innbyggernes liv.

På lokalt plan i Norge kan slike betingelser oppleves ved at alle offentlige innkjøp og oppdrag over en terskelverdi skal legges ut på offentlig anbud, og vi får for eksempel franske firmaer som kjører skolebuss i bygdenorge.

En samfunnsfaglig diskusjon dreier seg om i hvor stor grad beslutninger og endringer i organisasjoner og samfunn er resultat av planlegging og strategi. Kommunenes planprosesser med å utarbeide kommuneplaner med hovedlinjer for arealbruk og samfunnsutvikling 12 år fram i tid, viser en tro på at planer kan styre utviklingen av et lokalsamfunn.

Mary Jo Hatch (Hatch, 2001) skiver i kapittel 9 om beslutninger, makt og politikk i organisasjoner. Der omtaler hun hvordan organisasjoner som en antar planlegger og handler rasjonelt, faktisk er preget av ulike former for politikk i sitt indre liv. Alle organisasjoner er også systemer for beslutninger, og vegen fram til beslutning kan i følge Hatch være preget av en rekke andre hensyn enn ren strategisk planlegging. Mange store organisasjoner er organisert i avdelinger og bemannet med ansatte med spesialiserte utdannelser. Alt er satt opp for å ha best mulig ekspertise og dermed informasjonsgrunnlag for gode, strategiske beslutninger. Denne formen for tankegang og organisering hører gjerne til i økonomisk tankegang og virksomheter, med klar tro på faktisk kunnskap og klare planer. Men når samfunnsforhold og markedsforhold skifter og endrer seg raskere enn før, ser det ut til at utviklingen går mot mer nettverksorienterte bedrifter og organisasjoner, og at utdanningene i mange fag blir mer helhetsorienterte. Hatch viser til at nobelprisvinner Herbert Simon satte spørsmål ved nytten av den rasjonelle modellen for styring av næringsliv eller organisasjoner. To faktorer ødelegger for den tradisjonelle og rasjonelle beslutningsprosessen: usikker kunnskap eller mangel på kunnskap og det indre, politisk pregede spillet i en organisasjon eller bedrift. Sammen med menneskers begrensede evne til å oppfatte og behandle informasjon og forutse endringer fører dette til det Hatch kaller begrenset rasjonalitet.

En pessimistisk tolkning av disse forholdene vil gi en oppfatning av at beslutninger består av å prøve og feile, i stedet for å følge nøye uttenkte planer. Et annet syn er at beslutninger blir til som en sum av interessegruppers ønsker og behov. Slike interesser kan forme allianser og sammenslutninger for å oppnå sine mål.

Vi står da overfor en vurdering av hvor stor betydning av *strategi* egentlig har. Begrepet *strategi* kommer opprinnelig fra militær bruk, og var en betegnelse på hvordan en hær kunne vinne over en motstander. I organisasjonsteori hører bruken av strategi til at organisasjonens eiere eller ledere har kunnskapsgrunnlag og bestemte mål som resulterer i klare analyser og planer. Deretter utvikler de så strategier for hvordan ting skal gjøres og planer skal følges.

Richard Wittington (Whittington, 2002) skriver om internasjonalisering. Han beskriver hvordan forståelsen av strategi kan utvides til såkalt *spillteori*, og at strategiene eller spillet handler om å planlegge egne tiltak og prøve å forutse motstanderes eller konkurrenters mottrekk. Wittington har eksempler fra verdenshandel og utenlandsinvesteringer. Fra midt på 1800-tallet økte konserners investeringer i kolonier, råvareleverandører og etter hvert produksjon i andre land. Alle tiltakene, enten det var utenlandsinvestering i råvarer, produksjon eller forskning, var deler av strategier eller spill for å øke profitt. Nye løsninger ble funnet for å overvinne eller omgå tollregler, importhindere eller ustabilitet. Internasjonalisering har etter Wittingtons beskrivelse vært en av flere mulige strategier for å overleve og ha framgang for næringsliv, produksjonsbedrifter og eiere.

Et par lokale eksempler kan vise at lokale forhold i Norge og Elverum er preget løsninger som er valgt i slike internasjonale spill – eller kanskje nøye overveide strategier: Vi har glassfabrikanten Pilkington som produserer på en internasjonal lisens fra et eierkonsern, og Nycomed Pharma som produserer bestemte legemidler i et internasjonalt firma med en klar arbeidsfordeling mellom fabrikker i flere land. Begge virksomhetene har de styrene organer i andre land, og er avhengig av vurderinger av egen berettigelse som ligger langt utenfor de lokalsamfunnene der de er etablert. Strategiarbeidet foregår med andre ord langt fra den aktive produksjonen og de rammebetingelsene lokalsamfunnet kan legge til rette for.

Internasjonalisering kan gi utslag på alle mulige sider av mennesker, bedrifters og samfunns liv. Busch, Johnsen, Vanebo, Valstad og Busch (Johnsen, Vanebo, Valstad, & Busch, 2007) har i kapittel 1.3, s. 23, en beskrivelse av samfunnstrender som dekker tre effekter eller virkninger av internasjonalisering. De skriver om megatrender: store endringer med mange

elementer, og som enkeltaktører eller enkeltorganisasjoner ikke kan påvirke. Raske og store endringer i produksjonsliv og handel krever stor evne til å følge med og å kunne omstille bedrifter og næringsliv til nye konkurranseforhold.

Jeg mener at oppløsningen av den gamle Sovjet-unionen kan være et godt eksempel på slike store endringer. Det samme er også gyldig for den påfølgende utvidelsen av EU, som fikk store virkninger både for etablert næringsliv i Europa – og for de tidligere østblokk landene. Jeg har også nevnt at teknologiske framskritt som ny elektronikk og utviklingen av internett har fått kraftige virkninger for både politikk, produksjonsliv og samfunnsliv.

De globale endringene i klima og følgene av forurensning har også gitt internasjonaliseringseffekter. Felles bekymring, store internasjonale kongresser og strengere felles regelverk og sanksjoner er konsekvenser av en felles oppførsel og en felles oppfatning av framtidige scenarier. At ikke alle er enige, eller tiltakene er særlig kraftfulle, kan forklares med at det finnes ulike strategier for å overleve eller for å finne konkurransefortrinn.

Det at det finnes ulike strategier i politikk og næringsliv har i følge Busch et. al. en parallell i mer personlige og individuelle, menneskelige forhold. Økt utdanning, høyere materiell standard og samfunnsidealene om å søke maksimal fortjeneste og lykke er blant faktorene som ifølge forfatterne gir en økt individualisering. Mer tilgjengelig og personlig tilpasset teknologi gjør denne tendensen tydelig. Mobiltelefoner, personlige datamaskiner, fjernbetjening av service og tjenester og såkalt sosiale medier åpner nesten uendelige muligheter for å individualisere våre liv. Vi kan blant annet tilpasse et mer internasjonalt og universelt utdanningstilbud ved å ta deler av en utdanning ved forskjellige universiteter og høyskoler i forskjellige land, alt etter eget ønske. Og disse mulighetene er internasjonalt og globalt langt mer tilgjengelige enn for kun få år tilbake. Denne typen internasjonalisering er i stor grad med på å prege virkelighetsoppfatning og verdensbildet for mange. Vi har lenge dyrket helter, filmstjerne og pop-idoler. Men dagens muligheter gjør at selv obskure kjellerband kan bli "Big in Japan" og få tilhengere i hele verden.

De sosiale mediene er et eksempel på en annen måte å se internasjonalisering og/eller globalisering som nettverksdannelser. Jönsson, Tägil og Törnquist (Jönsson, Tägil, & Törnqvist, 2007)2007) skriver på side 131 om nettverkens former og logikk. De begynner med fysiske nettverk som jernbanenett eller telefonlinjer, og trekker beskrivelsen videre til alle typer sammenbindende forbindelser mellom folk, gjerne over landegrensene og store

avstander. Slike nettverk har hatt kommersielle og militære nytteverdier fra langt tilbake i historien, og var forutsetningen for spesialisering av moderne industriell produksjonsmetoder og moderne kommunikasjoner.

Forståelsen av nettverk som en type internasjonalisering gir også en annen forståelse av politiske organisasjoner. Store organisasjoner som FN, EU og andre internasjonale enheter rommer en mengde formelle og uformelle nettverk utenom de formelle beslutningsorganene og prosedyrene. Lobbyvirksomhet er et eksempel der organisert påvirkning skjer delvis åpenlyst, og der andre eller spesielle interesser utøver en påvirkning.

Regionalisering av Europa, også innenfor EU's formelle strukturer, er en nettverksorganisering der sammenfallende interesser får utviklingsrom. Dette er et eksempel på internasjonalisering som på noen sett går i motsatt retning av den pågående integreringen og universaliseringen innen EU, samtidig som det er overnasjonal utvikling.

Det kan fra det ovenstående se ut som et ikke kan slås fast hva som er årsak og hva som er virkning av samfunnsendringer som følge av vedtak og reformer - og internasjonalisering. Begge deler er nært knyttet sammen og påvirker hverandre. Det følgende avsnittet sier noe om offentlige beslutninger.

2.2.1 Sammenfatning.

Dette avsnittet har tatt for seg hvordan en kan forstå selve begrepet *internasjonalisering*. Videre er det beskrevet at ulike aspekter ved internasjonalisering har virkninger for utvikling av organisasjoner og virksomheter, og hvordan planlegging og beslutninger blir påvirket. Ulike interesser og forskjellige politiske syn kan redusere betydningen av rasjonell analyse og langtidsplanlegging. Utviklingen og nye løsninger blir av den grunn mer resultat av spill og påvirkninger. Og styrken av slike spill og interessedypåvirkning blir større når samfunnet blir mer nettverksorganisert og åpent. Det har igjen betydning for hvordan offentlige virksomheter i Norge bestemmer seg for å endre sin aktivitet.

2.3 Styring, planlegging og beslutningstaking i norske offentlige virksomheter.

Offentlige styringsorganer i Norge har hatt en betydning for innbyggerne og deres liv i svært lang tid. Kongemakta har ikke alltid vært så sterk, med stor regional og lokal frihet.

Kirkemakta har hatt påvirkning på folk både livssynsmessig og materielt, siden den forvaltet både livsritualene og mye økonomisk gods. Unionstida med Danmark ga Norge en erfaring med et mer organisert embetsverk og et tydeligere embetsstyre enn tidligere.

Formannskapslovene fra 1837 var et uttrykk for og en formalisering av det lokale styringsnivået i Norge, og en styrking av befolkningens innvirkning på lokalstyret. Lokal, folkevalgt myndighet og lokal skattleggingsrett ga det norske kommunenivået langt større betydning enn i land der statsmakten styrte også lokale aktiviteter direkte. Det ga nordmenn et grunnlag for å kunne leve med en lokal administrasjon hjemme, og en regjering i Stockholm under unionen med Sverige. Og da norsk økonomi endelig ble sterk nok på slutten av 1800-tallet kunne Norge bryte ut av unionen med Sverige i 1905 med et styringsverk og en tilstrekkelig styringsevne.

Fra 1905 til 1992 har norsk offentlig styre blitt utvidet og utviklet gjennom lover, forskrifter og reformer. Oppgavefordeling mellom Staten og andre styringsnivåer har også endret seg som et resultat av mange faktorer, blant annet bedre kommunikasjonsmuligheter, økt kompetanse i samfunnet og ønsket om mer lokalt styre nærmere innbyggerne.

Direkte valg til det folkevalgte nivået fylkeskommune ble vedtatt i 1974, med det første valget i 1975. Plan- og bygningsloven fra 1985 gir en rekke bestemmelser og føringer for fylkeskommunal og kommunal planlegging. Den får gjerne en utforming med en arealplan og en samfunnsdel:

”Plan- og bygningsloven legger opp til et system for helhetlig planlegging for statlig, fylkeskommunal og kommunal virksomhet, der bruken av arealer og andre naturressurser vurderes sammen med sektorenes planlegging og økonomiske forutsetninger. Loven omfatter mange former for planlegging, fra teknisk orientert og detaljert reguleringsplanlegging i skjæringspunktet mot byggesak, til overordnet samfunnsplanlegging av prinsipiell og strategisk natur.” (Plan- og bygningsloven, 1985)

Den såkalte Kommuneloven fra 1992 gir en rekke bestemmelser som regulerer kommunalt og fylkeskommunalt styre.

”§ 1. *Lovens formål.*

Formålet med denne lov er å legge forholdene til rette for et funksjonsdyktig kommunalt og fylkeskommunalt folkestyre, og for en rasjonell og effektiv forvaltning av de kommunale og fylkeskommunale fellesinteresser innenfor rammen av det nasjonale fellesskap og med sikte

på en bærekraftig utvikling. Loven skal også legge til rette for en tillitskapende forvaltning som bygger på en høy etisk standard.” (Kommuneloven, 2009).

Med eksemplene ovenfor om lovgivning som styringspålegg fra Staten til fylkeskommunene og kommunene har jeg vist at det gis klare, overordnede signaler om hva det regionale og det lokale forvaltningsnivået skal gjøre. Men de viser egentlig ikke at det samtidig er stort rom for at disse nivåene også kan vurdere selv hva mer de måtte ha mulighet for å arbeide med.

Det er ikke vanskelig å observere at folk i Norge opplever at livet i alle kommunene i stor grad påvirkes av endringer som kommer utenfra Norge eller skjer utenfor Norge.

Finanskrise, klimaendringer og ny teknologi er noen av eksemplene. Og både kommunene og fylkeskommunene følger med på denne utviklingen, blant annet ved å engasjere seg mer i kontakt og samarbeid med kommuner eller regioner utenfor Norge.

Dette avsnittet har omhandlet den relativt store selvstendigheten og friheten det regionale og lokale politiske og administrative styringsnivåene har i Norge. Det er gitt nasjonale retningslinjer for planlegging og styring som blant annet er ment å gi innbyggerne relativt like levekår, uansett hvor i landet de bor. Eksempler kan være standarder for helsevesen, skoletilbud, bemanningsnormer for institusjoner m.m. Og sammen med denne relative lokale selvstendigheten blir norske offentlige virksomheter påvirket av endringer i det internasjonale samfunnet, altså av internasjonalisering.

2.3.1 Internasjonalisering i offentlige virksomheter i Norge.

Regjeringen.

Jeg finner mange treff på begrepet *internasjonalisering* i utdanning ved søk på den norske regjeringens nettsider. Begrepet er selvsagt også flittig brukt i sammenheng med handel, sjøfart og transport, oljeindustri og energiproduksjon og i noen grad om helsespørsmål, kulturspørsmål og mer. Jeg mener det slik sett er lett å finne eksempler på og bevis for at internasjonalisering finnes, og har virkninger for regjeringens arbeid og prioriteringer.

De samme typene informasjon og opplysningene går igjen i trykt materiale, slik som utredninger, Stortingsmeldinger, forskrifter og lover.

Fylkeskommunene og kommunene.

Internasjonalisering gjelder ikke bare på regjeringsnivå. Både fylkeskommunalt nivå og kommunalt forvaltningsnivå er selvsagt påvirket av de samme tendensene. Og eksemplene her er også mange: de såkalte Terra-kommunene fikk erfare at det kan være en risikabel sak å engasjere seg i internasjonalt finans-spill. De deltok i valutaspekulasjon og satte kommunale regnskaper og offentlige verdier i fare. Og i 2010 var det utfordringer med lokal akuttmedisinsk beredskap da vulkanaske førte til flyforbud for redningshelikoptere og ambulansefly. Tidligere har norske kommuner blitt berørt av både terrorfrykt for giftig pulver og influensafrykt på grunn av verdensomspennende epidemi. Et mindre dramatisk eksempel er at mange kommuner strever med at EØS bestemmelsene krever at en lang rekke kommunale bygge- og anleggsoppdrag eller innkjøpsoppdrag må legges ut på Europeisk anbud. Mange kommune ønsker å bruke slike oppdrag til å styrke lokale bedrifter, og noen kommuner har vist stor oppfinnsomhet for å komme nærmere en slik praksis.

Svært mange norske kommuner har også sett de strategiske næringsargumentene som staten og fylkeskommunene bruker for sitt internasjonale engasjement. Kommunen har også behov for å styrke næringsliv, motvirke fraflytting, sikre seg godt kvalifiserte søkere til stillinger og gi innbyggerne inntrykk av å bo i en attraktiv og aktiv kommune. Innsatsen fra kommuner i Hedmark for å få innflyttere fra Nederland kan være ett slikt eksempel.

Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon KS forteller på sine internettsider om flere internasjonale engasjementer og programmer på vegne av kommuner i Norge. Blant annet er omtrent 50 norske kommuner aktive i ulike prosjekter innenfor Municipal International Cooperation MIC. Her er ett av målene å videreutvikle lokaldemokratiet gjennom å bedre kommunenes kapasitet eller samlede evne til å levere tjenester til innbyggerne.

Jeg har også funnet at en rekke kommuner i Oppland og Hedmark er direkte og indirekte deltakere i internasjonalt arbeid og samarbeid. I likhet med andre aktivitetsområder for kommuner er dette feltet også veldig variert og nyansert. Ett av mange trekk ved kommunenes engasjement er at grensene mellom den kommunale organisasjonen, lokale frivillige organisasjoner og enkeltpersoner er mindre tydelige enn i andre sammenhenger. Det som kalles *korporatisme* i offentlig forvaltning (samhandling mellom offentlig og privat sektor) får virkelig leve i det internasjonale arbeidet. Dermed kommer det internasjonale

arbeidet også innimellom litt i klammeri med de strikte, offisielle regelverkene og direktivene for blant annet økonomisk støtte eller konkret resultatrapportering. Det kan bunne i en viss avstand mellom, eller forskjell i, mål og resultatforventning mellom det offentlige og det private innslaget. Dette ser ikke ut til å være noe vesentlig hinder for aktiviteten, siden den er så høy som den er. Det finnes ingen samlet oversikt over kommuners internasjonale engasjement, så jeg kan kun nevne noen eksempler.

I Stor-Elvdal kommune finnes et initiativ og et arbeid som kalles ”Rondane – Kilimanjaro”. Bildet på dette er at ett fjell har ”adoptert” et annet fjell, og at folk som lever ved disse fjellene har sammenfallende interesser. En parallell til dette synet kan en finne i at Hedmark fylkeskommune er tilknyttet Euromontana, omtalt tidligere i dette kapitlet. I Oppland er to kommuner involvert og engasjert i MIC samarbeid gjennom KS i Uganda. Flere kommuner, sammen med Fagforbundet, er engasjerte i samarbeid med minst en by i Russland. Der går innsatsen med en musikk-skole og et barnehjem delvis utenom de lokale, kommunale eller regionale myndighetene i Russland og direkte med de aktuelle institusjonene.

2.3.2 Internasjonalisering i offentlige virksomheter i Oppland og Hedmark.

Både Oppland og Hedmark fylkeskommuner har policybeskrivelser og planbeskrivelser som inneholder en rekke begreper knyttet til internasjonalisering. Begge fylkeskommunene bruker argumenter for sitt engasjement som har karakter av å være tenkt som ”salgsargumenter” og rettferdiggjøring av en arbeidsinnsats, ressursinnsats og prioritering som må begrunnes og forsvares.

I begge disse fylkeskommunale beskrivelsene av deres grunner for å engasjere seg internasjonalt, brukes det begreper som *globalisering* og *internasjonalisering* om hverandre, gjerne med samme eller sammenfallende betydning. Begge beskrivelsene prøver å dekke det to-sidige forholdet at ting som foregår ute i verden påvirker i fylkeskommunen, og at fylkeskommunenes aktiviteter kan tilpasses og innrettes mot å påvirke både det som skjer ute i verden og hvordan dette virker internt i eget fylke.

Motivasjonen for begge ser ut til å være at det som skjer ute i verden får virkninger for vårt liv og våre aktiviteter, og at det strategisk mulig og viktig å prøve å medvirke i endringer og motvirke negative effekter.

De følgende opplysningene er hentet fra Oppland fylkeskommunes nettside:
(Oppland fylkeskommune, 2011)

Om Internasjonal komité

Nedbygging av grensevern, fri flyt av arbeidskraft innen EU/EØS-området og en stadig økende globalisering krever større fokus på samarbeid over nasjonsgrensene. De muligheter som ligger i en slik utvikling, må regional- og lokalpolitikken i større grad enn tidligere ta hensyn til.

Internasjonal komité ble etablert etter valget i 2007. Samme høst startet arbeidet med å lage en strategi for fylkeskommunens internasjonale engasjement. Den internasjonale strategien ble vedtatt av Fylkestinget i oktober 2008. Det overordnede målet er å utvikle et Oppland som griper de muligheter og tar innover seg de utfordringer som en økende globalisering gir.

Strategien er styringsdokumentet for fylkeskommunens internasjonale arbeid, og internasjonal komité har ansvar for å følge opp arbeidet med målsettingene i strategien. Komitéen har også ansvar for fylkeskommunens deltakelse i internasjonale organisasjoner, nettverk og bilaterale relasjoner.

Oppland fylkeskommune deltar i en rekke internasjonale organisasjoner og nettverk som er arenaer for erfarings- og informasjonsutveksling, kompetanseheving og påvirkning av politikktutforming på områder som er viktige for Oppland. Bilaterale samarbeidsavtaler står også sentralt i det internasjonale arbeidet. Gjennom disse avtalene kan Oppland fylkeskommune bygge solide relasjoner til andre regioner i et langsiktig perspektiv. Avtalene er et fundament for samarbeid på mange ulike fagområder.

Etter beskrivelsen av Internasjonale komité har Oppland fylkeskommune en liste med fem store og viktige samarbeidsorganer i Norge og Europa. Denne opplistingen av internasjonale organisasjoner der Oppland fylkeskommune er med viser at det foregår en ganske utstrakt offentlig aktivitet som vanlige innbyggere kanskje ikke kjenner så godt, til, og som vanlige velgere ikke så lett ser betydningen av. De besluttende organene må derfor ha en sterk overbevisning om at denne innsatsen er viktig for den aktuelle organisasjonen. Det samme kan en finne i nabofylket.

På samme måte viser Hedmark fylkeskommunes nettsider noe av deres engasjement:
(Hedmark fylkeskommune, 2008)

”Enhet for internasjonalt samarbeid

Siden begynnelsen av 1990-tallet har internasjonalt arbeid vært en del av fylkeskommunens virkeområde. Enhet for internasjonalt samarbeid ble opprettet i 2005 som svar på behovet for en mer samordnet og offensiv fylkeskommunal internasjonal satsning. Av: Rannveig Finsveen, 06.11.2008.

Hvorfor fylkeskommunalt engasjement internasjonalt?

Utfordringene – og mulighetene utviklingen med mer åpne grenser, globalisering og tettere europeisk integrasjon bringer med seg angår også Hedmark. Hedmark fylkeskommune vil gjennom et aktivt internasjonalt engasjement møte utfordringene og utnytte mulighetene.

Internasjonalt engasjement og samarbeid over landegrensene gir ulike former for gevinst. Det er flere årsaker til at Hedmark fylkeskommune engasjerer seg internasjonalt:

- Deltakelse i internasjonale nettverk og på internasjonale arenaer gir mulighet til politisk påvirkning, til å diskutere felles europeiske problemstillinger og er viktig for informasjonsutveksling som er nyttig i fylkets egen politikkutforming.
- Gir gode muligheter til å profilere Hedmark og presentere næringsliv og kulturtilbud. I tillegg er deltakelse i internasjonale fora og organisasjoner en forutsetning for å gjøre mulighetene som ligger i fylket kjent for andre aktører i Europa.
- En aktiv samarbeidspolitikk gir muligheter for deltakelse i større europeiske delfinansierte prosjekter som gir synlige regional utvikling og tilfører våre miljøer kompetanse og nye løsningsforslag på felles problemstillinger.
- Samhandling med personer og aktører fra andre land og kulturer gir økt kulturkompetanse som kan bringes hjem til mangfolds- og integreringsarbeid i eget fylke.

Jeg mener at Hedmark fylkeskommune i den påfølgende beskrivelsen av sin politikk for internasjonalt arbeid, og de vegvalg de står overfor, har en grundig og inngående analyse av eget ståsted og hvilke tiltak og aktiviteter de trenger for å få eller holde på en posisjon i et mer internasjonalt samarbeidsklima. Fylkeskommunen er blant annet ansvarlig for videregående opplæring i Norge. Derfor skriver de at liknende aktiviteter og begrunnelser for økt internasjonalisering finnes innen utdanningsfeltet, der utviklingen av felles kvalifikasjonsstandarder, felles læreplaner og vurderingssystemer osv er med på å redusere hindere for at forskning, undervisning og deltakelse i arbeidslivet kan utveksles fritt. Dette er blant annet nedfelt i den såkalte Bologna traktaten om utdanningssamarbeid i Europa. (Union, 2008)

Ett mer konkret eksempel på kommunalt engasjement er Hamar kommunes satsing. De skriver på sin nettside:(Hamar kommune, 2010)

”Internasjonalt samarbeid

Internasjonalt og spesielt europeisk samarbeid er viktigere for Hamar nå enn noen gang. Vi lever i et internasjonalt samfunn der kjennskap til og samarbeid med verden utenfor blir stadig mer betydningsfullt. Dette gjelder ikke minst EU- og EØS-relaterte spørsmål som påvirker kommuner og regioner også i Norge. Videre er det sentralt at Hamars internasjonale engasjementet også vises på hjemmebane, dette handler om å prioritere inkludering i vår egen kommune. Hamar kommune vil ta en aktiv rolle for å lykkes i dette arbeidet!

Det samlede internasjonale engasjement i Hamar kommune kan oppsummeres i følgende hovedpunkter:

- Vennskapsby-samarbeid
- EU og EØS, medlemskap i Osloregionens Europakontor og prosjektsamarbeid
- Vertskapsrollen
- Utviklings- og bistandsarbeid
- Internasjonal uke
- Organisering og Hamar kommune som arbeidsgiver
- Samarbeidsrelasjoner i Hamarregionen”

Hamar kommune har flere praktiske avtaler og engasjement, blant annet vennskapsbyarbeid med en by i Israel og en i Palestina. Dette er antakelig et eksempel på engasjement som bygger mye på personlig engasjement hos et lite antall mennesker, som til gjengjeld har mer enn gjennomsnittlig interesse og engasjement for en sak. Dessverre er jo krigstilstander et hinder for denne typen sivilt, lokalt vennskapsarbeid.

Hamar kommune arbeidet i 2010 med et nytt strategidokument. I dette strategidokumentet vil vi finne en større og bredere beskrivelse av Hamar kommunes motivasjon og grunner for å engasjere seg internasjonalt.

Som en sammenlikning kan jeg nevne at Elverum kommune har et Kommunestyrevedtak fra 09.09.09 om sitt internasjonale arbeid. I formuleringene viser Elverum kommune en interesse for og vilje til å orientere seg om internasjonale forhold, være åpen for nye ting som skjer eller nye henvendelser fra internasjonale aktører. Elverum kommune har, som de fleste andre kommuner, historiske erfaringer med kontakt med både den nære og mer fjerne omverdenen. Elverum har 420 års erfaring med Grundsetmart'n, som har samlet selgere og kunder fra et stort oppland i mars hvert år for handel og kontakt. Store skogeiere, kontakt med bergverksdrift på Røros, det militære nærværet og i moderne tid en variert industri har også bidratt til en internasjonal orientering og erfaring.

Ett spesielt eksempel på internasjonalt engasjement er Namibiaforeningen, som fylte 30 år i 2010. Engasjementet mot apartheid og for frigjøring av et lite, okkupert land fenget ”nesten alle” i Elverum i 1980, og arbeidet har i varierende grad vært en del av hverdagen i Elverum i 30 år siden da. Mange barnehager, skoleklasser og bedrifter har opp gjennom årene fått besøk eller deltatt i samarbeidsprosjekter. Det har preget bevisstheten i Elverum, og i enda større grad i Namibia.

2.3.3 Hva motiverer det internasjonale engasjementet hos offentlige virksomheter i Norge?

Det er ikke tydelig i de dokumentene jeg har vist utdrag fra i denne teksten, og heller ikke i de funnene jeg har fra arkivsøk og oppfølgingssamtaler med fire informanter, hva motivasjonen for et internasjonalt engasjement egentlig bygger på eller kommer fra.

Det er naturlig at offentlige virksomheter på alle forvaltningsnivåer følger med i utviklingen i samfunnet rundt seg, og tar konsekvensen av for eksempel en tydeligere internasjonal påvirkning. Alle virksomheter utvikler planverk og policy ut fra den verden og virkelighet de

virker i. Slik sett kan en se på dette som en ”markedstilpasning”, at også offentlige virksomheter

En mulig hypotese som kan forklare et internasjonalt engasjement er at det ofte er entusiastiske og ivrige enkeltpersoner eller mindre miljøer som har det rette engasjementet, kunnskapen og tilgangen til å kunne få internasjonalt arbeid (eller andre hjertesaker) inn i forpliktende planverk og faktisk handling i sine organisasjoner.

Selve undersøkelsen og avhandlingen skal ikke direkte dreie seg om å teste denne hypotesen. Den er allikevel med i avhandlingen som en av flere mulige svar på undersøkelsene.

Oppgaven blir å se om det finnes spor av kildene til de internasjonale engasjementene i de 3 aktuelle, utvalgte offentlige virksomhetene jeg har nevnt.

2.3.4 Sammenfatning og konklusjoner.

Jeg har i dette avsnittet vist det noen utvalgte offentlige virksomheter i Oppland og Hedmark gjør for å tilpasse sine aktiviteter til den internasjonaliseringen som pågår. De har tatt tilpasning eller internasjonalisering inn som en del av policyformuleringer og strategiske planer. De har inkludert internasjonalisering i målsetninger og serviceerklæringer. Og de har satt i gang aktiviteter med politikere og ansatte i sine virksomheter for å delta i en rekke samarbeidsrelasjoner, gjerne i ulike typer nettverk.

Jeg har formulert problemstillingene for denne undersøkelsen slik:

Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Dette kan presiseres slik:

- Hvilke ytre påvirkninger motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hvilke indre drivkrefter motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hva legges det vekt på hos de undersøkte organisasjonene?

Jeg mener å ha funnet at de undersøkte organisasjonene påvirkes av den generelle samfunnsutviklingen, som omfatter både universalisering, generalisering, standardisering, globalisering og internasjonalisering. Norge som helhet påvirkes av NATO-medlemskap,

FN-medlemskap, samarbeid med Verdenbanken, klimapaneler og andre store internasjonale fellestiltak. Disse samfunnsforholdene får også konsekvenser for fylkeskommuner og kommuner. Fylkeskommunene er de som har flest eksempler på at særlig EØS-avtalen og forholdet til EU har stor betydning.

Jeg har også funnet noen tegn til eller spor av at indre drivkrefter også er en drivkraft. Alle tre organisasjonene jeg undersøker har hatt behov for å skaffe seg attraktive forbindelser og aktiviteter som en del av eget omdømme. Videre er fylkeskommunene klart aktive i et strategisk næringsarbeid, og der er både Østlandssamarbeidet og alle fellesprosjektene med EU og Østersjølandene viktige aktiviteter. I tillegg medfører det internasjonale perspektivet at de undersøkte virksomhetene også endrer egen virksomhet i Norge, og inkluderer nye opplærings- og ansettelsestiltak, arrangementer og markeringer av virksomhetenes internasjonale bevissthet og kompetanse.

I begge de fylkeskommunale beskrivelsene av deres grunner for å engasjere seg internasjonalt brukes det begreper som *globalisering* og *internasjonalisering* om hverandre, gjerne med samme eller sammenfallende betydning. Begge beskrivelsene prøver å dekke det tosidige forholdet at ting som foregår ute i verden påvirker i fylkeskommunen, og at fylkeskommunenes aktiviteter kan tilpasses og innrettes mot å påvirke både det som skjer ute i verden og hvordan dette virker internt i eget fylke.

Jeg har også vist at en kommune har litt andre motiver og andre måter å delta i internasjonalisering enn fylkeskommunene. Naturlig nok er de kommunale virksomhetene nærmere innbyggerne, og dermed mer opptatt av konkrete og gjerne mellom-folkelige aktiviteter. I Hamar har de i de siste årene utviklet nye kulturarrangementer som tydelig viser at de har internasjonale forbindelser og inspirasjon. For eksempel er barnekulturfestivalen Stoppested Verden en av de store i sitt slag i Norge. Kirsten Flagstad-festivalen i Hamar henter noe av sin energi fra operastjernen Kirsten Flagstads store internasjonale renommé. Slike eksempler er mer typiske for kommuner enn for fylker.

Motivasjonen for alle de omtalte virksomhetene ser ut til å være at det som skjer ute i verden får virkninger for vårt liv og våre aktiviteter, og at det strategisk mulig og viktig å prøve å medvirke i endringer og motvirke negative effekter.

2.3.5 Oppsummering.

Jeg ga i starten av dette kapitlet et par definisjoner på begrepet *internasjonalisering* og fenomenet internasjonalisering. Det beskrev videre noen teoretiske perspektiver på hva som er årsak og hva som er virkning av internasjonalisering, med henvisninger til spillteorier, interessekamp og ulike strategier som kan få virkninger for beslutninger. Det ble påpekt at mange typer nettverksorganisering er viktige faktorer for å forstå utvikling i offentlige virksomheter, og at det kan være vanskelig å konkludere om hva som er faktisk årsak til eller virkning av for eksempel internasjonalisering. Jeg tok med noen eksempler på internasjonalisering av virksomheter i vår region. De lokale eksemplene presenterer noe tydeligere hva motivasjonen for et internasjonalt engasjement kan være, men ofte i generelle formuleringer. Det er dermed ikke entydige forklaringer som kan avkrefte eller bekrefte hypotesen om hvor avgjørende enkeltpersoner innsats er for dette forskningsfeltet.

Det neste kapitlet om metode vil gå nærmere inn på hvilke arbeidsformer og teknikker jeg vil bruke for å undersøke to utvalgte fylkeskommuner og en utvalgt kommune.

3. Metode

3.1 Innledning.

I dette kapitlet vil jeg beskrive ulike metodevurderinger og metodebruk som er aktuelt for dette forskningsarbeidet. *Internasjonalisering* kan forstås både som fenomen og begrep. Og den får ulik utforming og innhold ut fra ulikheter i de utvalgte offentlige virksomhetene jeg vil undersøke. Dette kapitlet vil beskrive hvilke metoder jeg har vurdert, og hvilken arbeidsform og metode jeg valgte for min undersøkelse.

3.1.1 Definisjon.

Forskning er helt generelt definert som en systematisk, grundig og etterprøvable undersøkelse av et fenomen, gjenstand eller en hendelse for å få mer faktisk kunnskap.

3.1.2 Ulike metodebeskrivelser.

Knut Halvorsen (Halvorsen, 2003) beskriver vitenskapelige metoder. Han skriver at forskning kjennetegnes ved at undersøkelser og tolkninger skal foregå innenfor åpent anerkjente rammer og følge bestemte regler for arbeidet. Arbeidet skal være kritisk til såkalt ”vedtatte sannheter”, dogmer og generelle oppfatninger av et fenomen, en gjenstand eller et samfunn. Halvorsen skiller mellom ideografisk vitenskap og nomotetisk vitenskap. Den første omhandler enkeltstående hendelser eller forhold. Den andre er opptatt av å finne årsaksforhold og mer generelle eller bakenforliggende lovmessigheter i samfunnsforskning.

Ett vitenskapssyn er at våre forestillinger eller oppfatninger av fenomener, gjenstander eller samfunnsforhold skal være faktabasert og kunne motstå påstander om falskhet; altså at de ikke er faktabaserte. Dette synet vil gjerne gi undersøkelser etter kvantitative metoder, der store antall eller serier av et undersøkelsesobjekt kan måles og telles i forhold til lovmessigheter og statistikk.

I min undersøkelse og avhandling har jeg ikke funnet det formålstjenlig å benytte en kvantitativ forskningsmetode. Det ville være mulig å påvise antall internasjonale engasjementer og forbindelser, og om dette er et økende eller minkende arbeidsfelt. Det ville også være mulig å finne hvor stor andel av de undersøkte virksomhetenes arbeidsinnsats og budsjetter det internasjonale arbeidet utgjør, og om det øker eller minker.

I min undersøkelse er det en annen type opplysninger eller fakta jeg skal se etter enn de en kan finne med en kvantitativ forskningsmetode.

Et annet vitenskapssyn kalles hermeneutisk, og går ut på å forstå samfunnsforhold eller handlinger ved også å ta hensyn til og undersøke intensjonene bak dem. Det innebærer også en annen tilnærming til samfunnsforhold enn at de er naturgitte og uforanderlige. En hermeneutisk tilnærming vil ta hensyn til at det finnes faktorer som mening eller hensikt bak handlinger og samfunnsfenomener, som ikke direkte kan observeres. Et slikt syn vil gjerne gi kvalitative undersøkelser, der et lite antall undersøkelsesobjekter forsøkes forstått ut fra individuelle og kanskje underliggende faktorer og egenskaper.

Dette er den tilnærmingen til forskningsarbeidet jeg har valgt. Jeg har et forskningsspørsmål med oppfølgingsspørsmål eller underspørsmål som gir rom for å reflektere over svarene, og så eventuelt bruke kontrollintervju med utvalgte informanter for å sjekke om min tolkning av funn er rimelig gyldige.

I samfunnsvitenskap kan det være vanskeligere å få helt nøyaktig resultater eller resultatbeskrivelser sammenliknet med for eksempel naturvitenskap, siden samfunnsvitenskap handler om mennesker og deres forhold seg i mellom som individer, og i ulike organiserte eller uorganiserte grupper.

Jeg vil undersøke tre offentlige organisasjoner som jeg kjente litt til, men som er noe forskjellige fra den organisasjonen jeg selv arbeider i. Jeg valgte to fylkeskommuner, fordi de tydeligere enn kommuner viser sitt internasjonale engasjement gjennom offentlige beskrivelser og antall ansatte som arbeider med internasjonale saker. Begge fylkeskommunene ble sterkt engasjerte i OL i 1994, og fikk gjennom det en ny erfaring i internasjonalt arbeid og virkningene av det. Det samme gjelder den ene kommunen – Hamar kommune – som jeg også har valgt ut. Jeg kjenner kommuneforvaltning godt fra egen arbeidspraksis, og Hamar kommune noe etter mange år med samarbeid innen samme fagfelt.

Hovedmetoden min er en dokumentundersøkelse, en såkalt ”desk study” av de tilgjengelige offentlige dokumentene i de utvalgte organisasjonene. Dokumentstudiene kunne utføres ved å studere de utvalgte organisasjonenes elektroniske og fysiske arkiver, og undersøke offentlige tilgjengelige dokumenter hjemmefra via datamaskin. Dette kan beskrives som en kvalitativ metode der innholdsanalyse er hovedoppgaven (Halvorsen 2008).

May Britt Postholm (Postholm, 2010) skriver om kvalitative metoder og omtaler tre måter å gjennomføre slike studier.

Den første kaller hun *fenomenologi*. Den deler hun så inn i to hovedkategorier: en med samfunnsperspektiv og en med individperspektiv. Den retningen av fenomenologisk forskning som tar utgangspunkt i samfunnsperspektivet forsker på hvordan grupper av mennesker bygger sine handlinger på felles holdninger eller felles mening. Dette vitenskapsynet er etter min mening mye likt med grunnlaget for min undersøkelse.

Den andre måten kaller Postholm for *etnografi*. Hun viser til utgangspunktet i antropologi, og henviser til forskning av Hammerley og Atkinson (1998) Wolcott (1999) og Fetterman(1998). Postholm beskriver her etnografien som annerledes enn antropologi, siden den forsker på én kultur i stedet for å beskrive forhold på tvers av for eksempel ulike samfunnstyper..

Den tredje metoden innen kvalitative studier beskriver Postholm som *kasusstudier*. Hun betegner en kasusstudie som en type metodisk tilnærming, hvor en ut fra å studere et kasus kan utlede sammenhenger og kanskje underliggende motiver eller begrunnelser.

Et slikt avgrenset utvalg er det som Knut Halvorsen (Halvorsen, 2003) kaller et case-studium. Det er altså snakk om få utvalgte undersøkelsesenheter, og formålet er å kunne analysere opplysningene jeg fant for å se om jeg får svar på forskningsspørsmålene. Jeg vil se om jeg finner spor av prosesser der de utvalgte organisasjonene har valgt å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

Håpet er å finne svar på forskningsspørsmålene ved å studere lister over treff i arkivene i de tre organisasjonene. Hvis de første søkene i elektroniske arkiver ikke skulle gi et ønsket resultat kan jeg gå videre med et søk i de eldre, fysiske arkivene.

En aktuell tilleggsmetode var å gjøre individuelle dybdeintervjuer om dette avgrensede temaet:

- Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Min plan er å gjøre det som såkalt ”member checking” ved å intervjuer utvalgte ledere fra tre aktuelle, offentlige virksomheter. Det vil si å følge opp undersøkelsen med avgrensede, styrte samtaler med utvalgte, aktuelle informanter i de undersøkte organisasjonene. Slike samtaler kalles også et samtaleprogram (Halvorsen 2003). Disse samtalene er da tenkt som et

supplement til det jeg kan finne i en ren desk study og arkivstudier, og ville være en del av en kvalitativ innholdsanalyse av arkivene.

En slik framgangsmåte beskriver blant andre Halvorsen (2003) som en metode-triangulering eller metode-kombinasjon. Det kan forstås som at en bruker to ulike metoder for å avklare og bestemme et resultat. Her er det altså en kombinasjon av desk-study og styrte samtaler. Gjennom disse samfunnsvitenskapelige metodene vil jeg arbeide i en såkalt hermenautisk tradisjon, der jeg vil tolke det empiriske materialet og søke å utvikle teoretisk kunnskap og forståelse av de undersøkte prosessene og vedtakene.

I de offentlig tilgjengelige tjenestebeskrivelsene som de utvalgte organisasjonene har lagt ut, blant annet på internett, finnes det få eller ingen spor av opprinnelsen eller motivasjonen for å engasjere seg i internasjonalt arbeid av forskjellig slag. Min antakelse er at slike opplysninger først vil komme fram i de styrte samtalene med informantene fra de valgte organisasjonene.

3.2 Forskningsspørsmålets aktualitet.

Selv om Norge står utenfor EU er vi medlemmer i en rekke internasjonale organisasjoner og samarbeid. Norge som nasjon har en økonomi, en utdannings- og forskningssamarbeid, et militært samarbeid, en mediavirkelighet, et reiseliv og en rekke andre samfunnsforhold der vi helt klart er en del av verden rundt oss. I kapittel 2 om forskning og teoridannelse har jeg nevnt en rekke eksempler på hvordan Norge er påvirket av og delaktig i internasjonal samhandling.

Da Norge åpnet Svalbard Globale Frølager på Svalbard i 2009 tok vi en sentral rolle i verdens anstrengelse for å sikre plantefrø for framtida. Noe av den samme viljen til å ta internasjonalt ansvar er den norske rovviltpolitikken, med en felles rovdyrforvaltning med Sverige for å sikre levekår for en Skandinavisk rovdyrstamme. Dette siste eksemplet angår i høy grad vår egen region, som lever med konsekvensene av en nasjonal og internasjonal politikk.

Det er mange steder i denne rapporten vist eksempler på at internasjonalisering angår også offentlige virksomheter i Norge på alle nivåer. Det er dermed et helt aktuelt forskningsområde hvordan offentlige virksomheter blir involvert i og aktive med internasjonalt arbeid.

3.3 Metodiske vurderinger og valg.

I dette kapitlet gjør jeg rede for aktuelle samfunnsvitenskapelige forskningsmetoder som kan brukes til å undersøke det aktuelle forskningsområdet. Det kan brukes kvantitative metoder som kunne analysere statistiske opplysninger, data i store omfang og muligens endringer over tid. Og det kan brukes kvalitative metoder, der en går nærmere inn på enkeltsaker, enkeltpersoner eller enkeltfenomener.

Jeg valgte en kvalitativ metode, med en dokumentundersøkelse og en arkivundersøkelse hos utvalgte kasus som hovedarbeidsform. Dokumentundersøkelsen besto av både undersøkelse av offentlig tilgjengelig informasjon, som for eksempel internettpublikasjoner, og undersøkelser i elektroniske og fysiske arkiver. Den første delen er her den reneste formen for desk study eller dokumentundersøkelse. Jeg erfarte undervegs at selve arkivundersøkelsen kunne utviklet seg til en egen vitenskap, der en rekke avveininger og vurderinger kan føre til forskjellige resultater fra samme undersøkelsesmateriale. Deretter ble de foreløpige funnene kontrollert ved intervjuer med utvalgte informanter fra administrativt og politisk nivå. Jeg har også drøftet de mer tekniske sidene ved undersøkelsen ved å beskrive kontrollindikatorer som aktualitet, validitet og reliabilitet.

Det var noen metodiske utfordringer ved utformingen av denne undersøkelsen. Det var ikke enkelt å bestemme gode, presise søkeord eller søke kategorier for gjennomføringen av arkivsøkene. Det er her det kan se ut som arkivsøk kan være en egen form for forskning. Alle arkiver organiseres etter sakstype eller tema, og får en koding både i fysiske og elektroniske arkiver. Jeg brukte min erfaring fra mer enn 30 års arbeid i offentlig sektor til å velge ut søkeord eller søkekriterier jeg antok ville finne de opplysningene jeg søkte i arkivene. Mine søkeordlister ble sendt til arkivarene i de utvalgte virksomhetene på forhånd. De ble ikke spurt om mine søkeord eller søkebegreper var aktuelle og riktige, men ingen av dem meldte heller tilbake på forhånd at de var gale.

Ved gjennomføringen av selve arkivsøkene var jeg sammen med de aktuelle arkivarene hver for seg. Vi fikk flere gode samtaler om selve arkiveringsteknikken og arkivtradisjonen i de ulike virksomhetene. Min erkjennelse ble at det ikke er noe direkte feil med de søkekriteriene jeg valgte å bruke, selv om jeg ikke alltid fant den informasjonen jeg antok var i arkivene. Allikevel kom det ikke fram så mye konkret fra arkivsøkene som jeg antok det ville gjøre. Det kom av flere forhold, både hvilken administrativ kultur som rådet i de ulike organisasjonene og at sakene er slik at det ikke finnes noe konkret startpunkt.

Ulikhetene i administrativ kultur kunne for eksempel være at sakene ofte ble initiert og startet på politisk nivå, og at det er ulike vurderinger av når en aktivitet eller henvendelse blir en offisiell sak for arkivet.

Jeg hadde derfor en avveining av om jeg skulle endre undersøkelsen min underveis. Jeg kunne teoretisk sett ha gått tilbake til utgangspunktet, og revurdert om desk-study var den rette metoden. Jeg valgte i stedet å satse på at member-check'en kunne få fram flere opplysninger enn selve arkivsøket. Det valget bygde jeg på antakelsen eller hypotesen om at opplysningene jeg så etter ville finnes hos informanter i administrasjonen og politikken, ikke så mye i arkivene. Og valget var selvsagt også preget av hvor mye tid jeg hadde til rådighet for å få fullført undersøkelsen innen planlagt tid.

3.3.1 Validitet.

Dette er et begrep som skal si noe om forskningens ekthet. Det skal være en klar sammenheng mellom den teoretiske beskrivelsen av det undersøkte fenomenet og de operasjonelle undersøkelser og funn som blir beskrevet.

Jeg vil arbeide med undersøkelsene og tolkninger ut fra det Postholm (2010) refererer til fra sosiologene Barney Glaser og Anselm Strauss skrev om i 1967 som *grounded theory*. Det vil i dette tilfellet si at forsøker å holde meg nøye til de faktiske opplysningene fra undersøkelsene og de faktiske svarene jeg får fra informantene, uten å forsøke å trekke inn hypotesen om de entusiastiske enkeltpersonenes mulige betydning.

Konkrete indikatorer kan være:

- At undersøkelsen faktisk undersøker det den sier den skal.
- At det ikke finnes systematiske feil.
- At det er samsvar mellom teoretisk og faktisk beskrivelse.

3.3.2 Reliabilitet.

Dette er et begrep som skal si noe om undersøkelsens gyldighet og pålitelighet. Reliabilitet kan også beskrives som målesikkerhet, gjerne ved at målinger eller undersøkelser gjøres så mange ganger med samme resultat at en kan være sikker på resultatet.

Den avhenger av nøyaktighet i undersøkelsen, og at det ikke er slurv eller systematiske feil.

4. Undersøkelsen. Resultater og funn

4.1 Innledning.

I de tre foregående kapitlene har jeg presentert forskningsområdet og forskningsspørsmål, teori om internasjonalisering og styring av offentlige virksomheter og metode for undersøkelse av den internasjonale aktiviteten i de utvalgte virksomhetene.

Avhandlingen dreier om internasjonalisering av offentlige virksomheter i Oppland og Hedmark, og forskningsspørsmålet er hva som får dem til å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

4.1.1 Min undersøkelse.

Hvordan motiveres offentlige virksomheter: her 2 fylkeskommuner og 1 kommune, til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Dette kan presiseres slik:

- Hvilke ytre påvirkninger motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hvilke indre drivkrefter motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hva legges det størst vekt på hos de undersøkte organisasjonene?

Jeg valgte ut tre offentlige virksomheter som mine undersøkelsesobjekter eller case: Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune. Disse ble valgt fordi jeg kjenner noe til virksomhetene og de aktivitetene de har, uten at mitt forhold er for nært til å kunne være nøyaktig og objektiv.

Framgangsmåten i undersøkelsen var å begynne med det antatt mest nøyaktige og upersonlige informasjonsmaterialet, nemlig de elektroniske og fysiske arkivene. Deretter ble mine funn sjekket ut med utvalgte informanter fra administrativt nivå. Til slutt ble funnene og tolkningene foreløpig sjekket ut med en utvalgt informant på politisk nivå.

4.1.2 Offentlige arkiver: postlister og journaler. Innledende beskrivelse.

Jeg antok at postjournalene eller dokumentjournalene på hovedarkivene kunne være hovedkilde til kunnskap om motivasjonen som de 3 undersøkte offentlige virksomhetene hadde for å engasjere seg i internasjonalt arbeid

En av undersøkelsene var derfor å kontakte arkivene i Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune for å få hjelp til å gå gjennom journallistene ut fra et utvalg av gitte søkeord. Disse søkeordene var de begrepene på internasjonalt arbeid som jeg var mest vant med fra egen praksis, og som samsvarte med ofte brukte ord eller begreper i forskjellig litteratur om internasjonalt arbeid.

Jeg har fått god hjelp ved arkivet i Oppland fylkeskommune ved arkivsjef Grethe Stenberg, i Fylkesarkivet i Oppland ved arkivar Kirsti Sletten, Hedmark fylkeskommune ved arkivkonsulent Anne Lise Gjellestad og arkivet i Hamar kommune ved arkivleder Reidun Brandsnes. Det historiske arkivet for Oppland fylkeskommune er avgitt til det felles fjernarkivet Fylkesarkivet i Oppland på Lillehammer.

Alle arkivene ble kontaktet skriftlig på forhånd, med søknad om hjelp til arkivinnsyn (vedlegg 1,3 og 4). De tre ”aktive” arkivene fikk på forhånd tilsendt mine to lister over aktuelle søkeord, en for elektronisk søk og en for fysisk søk i arkivbokser (vedlegg 5). Alle arkivarene hadde forberedt seg før jeg kom på besøk, og hadde sett gjennom de elektroniske søkemulighetene i de ulike saksbehandlingssystemene som de bruker. Ved Fylkesarkivet i Oppland hadde Kirsti Sletten også undersøkt mulighetene for manuelt søk i de eldre, fysiske arkivene de har.

Arkivsøkene ble gjennomført ved at det ble søkt på følgende aktuelle søkeord:

internasjonal – internasjonalt arbeid – internasjonalt samarbeid – EU – EØS – nordisk – andre/epost. Funnene eller treffene ble noe ulike etter hvilken systematikk som ligger i de ulike saksbehandlingssystemene og den praksis de ulike organisasjonene har på registrering.

4.2 Oppland fylkeskommune.

Arkivet i Oppland fylkeskommune ble første gang besøkt 21.09.2010. Ved første besøk ble det skrevet egen avtale om taushet og bruk av arkivopplysningene (vedlegg 2).

De brukte tidligere et saksbehandlingssystem kalt DocuLive for elektronisk databehandling. Oppland fylkeskommune bruker arkivnøkkel fra Kommunenes sentralforbund, KS som heter K-koder for de fysiske arkivene. I dette kodesystemet er det flere koder som berører det saksområdet jeg ville undersøke; for eksempel 010 Organisasjon og administrasjon, Valg og folkeavstemninger, felles, 020 Organisasjon og administrasjon, Forholdet stat/kommune/privat, felles og 070 Organisasjon og administrasjon, Forhold utad, Internasjonale forhold.

Det elektroniske saksbehandlingssystemet som Oppland fylkeskommune bruker nå heter P-360. Det er bygget tilsvarende mange andre saksbehandlingssystemer, med frisøk på temaord. En mulig svakhet med slike systemer er at de saksbehandlerne som registrerer aktuelle saker, innkomne saker, brev og søknader eller åpner nye saker eller dokumenter, i varierende grad bruker presise eller dekkende saksbetegnelser i systemet. Et frisøk etter en bestemt sak kan derfor bomme, hvis saken har fått et konkret navn – for eksempel Valmiere (et fylke i Latvia) i stedet for Internasjonalt samarbeid eller liknende. I dette konkrete tilfellet ligger det 73 dokumenter om Valmiere under 5 saker tilknyttet Internasjonal komité som ikke umiddelbart gjenfinnes i et vanlig søk.

I Oppland fylkeskommune dekker den gamle elektroniske arkivbasen tidsrommet juni 1995 til utgangen av 2002. Et søk der alle fylkeskommunens virksomheter er med, viste et totalt treff på 620 dokumenter. Av disse handler 10 dokumenter om transport og 10 dokumenter om helsespørsmål. Begge disse kategoriene beskriver mer konsekvenser for norsk virksomhet, blant annet som følge av EØS-avtalen og EU-direktiver, og er saker jeg har holdt utenfor denne aktuelle analysen. Et manuelt søk i utskriftene fra de eldste dokumentene i dette søket, fra 1995, viste at det er minst 9 saksnumre som handler om etterlevelse av internasjonale regler for transport, helsesaker, kraftproduksjon og lignende. Det kom også fram 22 saksnumre fra saker som startet før 1995. De skal da kunne finnes i det historiske arkivet.

Netto funn av dokumenter i aktuelle saker er da 600 for disse 6 ½ årene.

Den nye elektroniske basen fra 2003 til 2010 i saksbehandlingssystemet P-360 ga følgende treff. Noen dokumenter er regnet som uaktuelle og holdt utenfor.

Søkeord	Totalt antall treff	Aktuelle treff
Internasjonal	559	540
Internasjonalt arbeid	35	35
Internasjonalt samarbeid	15	15
		alle i internasjonalt arbeid
Vennsvarsarbeid	4	4
EU m/ K-kode 072	11	11
EØS	15	11
Nordisk	49	45
Andre søkeord		
AER(Ass European Regions)	7	7
InterReg	53	53
Euromontana	14	14
Internasjonal komité	73	73
		om Valmiera, Latvia

Dette resultatet gir flere generelle refleksjoner. Valg av søkekriterier eller søkeord ble ikke gjort ut fra grunnleggende forundersøkelse om hvordan selve arkivnøkkelene for saksbehandlingssystemet ble laget. Heller ikke ut fra forutgående kontakt med de aktuelle arkivene for å avklare hvilke søkeord de hadde valgt å lage eller bruke. Valget var bygget på egen erfaring med de saksbehandlingssystemene jeg hadde brukt selv, og de begrepene og ordene som oftest går igjen i omtale av internasjonalt arbeid.

Jeg fikk derfor treff på søk som delvis er overlappende, ved at et generelt begrep også dekker dokumenter fra søk på mer spesifikke søkeord. Antallet treff er dermed ikke en entydig indikator på hvor stort omfang arbeidet og arkivene faktisk har. De sier jo heller ingenting om hvor mye arbeid som ligger bak hvert enkelt treff. Mange av de inngående journalpostene er jo enkle mottak av innkomne brev og lignende. Mens andre journalposter kan representere stort arbeid over tid å få utvikle planer, samarbeid osv. Betegnelsen vennskap brukes ofte om frivillige organisasjoner og private initiativ, og i mindre grad om offentlige virksomheters internasjonale aktivitet. Opprettelse av egne internasjonale komiteer er etter min erfaring ikke så utbredt, og er i dette materialet noe som fylkeskommuner bruker mer enn kommuner. Treffordene vennskap og internasjonal komité kan jeg i ettertid se kunne vært med i min liste over aktuelle søkeord.

De søkene jeg gjorde og treffene jeg fikk ga heller ingen direkte indikasjoner på om en kan finne dokumenter som kan gi svar på det opprinnelige forskningsspørsmålet:
Hva motiverte fylkeskommunen til å innlede internasjonalt arbeid og samarbeid?

Det videre arbeidet med å søke i de historiske arkivene kan muligens gi mer konkrete svar.

Jeg valgte i alle fall å holde på den framgangsmåten jeg hadde bestemt meg for og de søkemetodene jeg hadde planlagt, til tross for at jeg fra første arkivundersøkelse kunne se at jeg sannsynligvis ikke fant det jeg søkte. På den måten ville jeg få sammenlignbare søkeresultater fra alle tre casene.

4.2.1 Kommentar om arkivsøk i Oppland fylkeskommune:

I Oppland fylkeskommunes tilfelle omfatter arkivtreffene også ord og betegnelser som er spesifikke for de samarbeidsrelasjonene denne fylkeskommunen har, altså ikke de helt generelle samarbeidsrelasjonene eller arbeidsområdene. Antallet funn, mer enn 1.200 treff over 15 år, i det elektroniske arkivet er så stort at det bør kunne anses som pålitelig og representativt for Oppland fylkeskommunes virksomhet. Det er i disse funnene gjennomgående brukt nøytrale, generelle og standardiserte navn eller betegnelser på saker og dokumenter. Det samme forventer jeg vil være tilfelle i de andre arkivene. Ett poeng med dette er at det ikke er mulig å finne dokumenter eller saker som gir noen ledetråder til mitt opprinnelige forskningsspørsmål om motivasjonen bak det å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

4.2.2 Fylkesarkivet i Oppland.

Fylkesarkivet i Oppland ble besøkt 20.10.2010. Ved starten av dette besøket ble arkivar Kirsti Sletten og jeg enige om at de taushetserklæringene og avtalene jeg har med Oppland fylkeskommune og Hedmark fylkeskommune var tilstrekkelige.

Det ble i starten av undersøkelsen avklart at det bare er Oppland fylkeskommune (av mine undersøkelsesinstitusjoner) som har avgitt arkivmateriale til Fylkesarkivet. Arkivar Kirsti Sletten har fra sin arbeidspraksis inngående kunnskap om hvordan Oppland fylkeskommune er organisert og har blitt omorganisert mange ganger. Hun har også inngående kunnskap om hvordan k-kode systemet og indeksering av arkivmateriale er gjort gjennom mange år, både i fylkeskommune og senere ved Fylkesarkivet.

Jeg brukte samme avgrensning av søket etter materiale her som ved de tre andre undersøkelsene, og så bort fra transport, rene nærings saker/reiselivssaker, helsesaker, og utdanning utenlands. Jeg har også sett bort fra saker som Nordiske teknologiår 1988.

Jeg søkte gjennom 4 arkivbokser med arkivkode 300 Fellessaker fra 1986 til 1995 fra Plan- og utbyggingsetaten og Næringssetaten i Oppland fylkeskommune. Søkord var også Eureka og EØS. Vi fant to dokumenter fra Plan- og næringssetaten fra 1987 som begge omtaler et studium i internasjonal markedsføring ved Norges Markedshøyskole, der en diplomoppgave heter ” Internasjonaliseringsfremmende virksomhet i Oppland” ved Svein Sand. Denne oppgaven er klart handels- og næringsrettet, men er det beste eksemplet vi kunne finne på bruk av begrep om internasjonalisering og et tiltak for å åpne Oppland fylkeskommune for større internasjonal kontakt og samhandel.

Disse to dokumentene var det eneste jeg kunne finne av saker i det historiske, manuelle arkivet ved Fylkesarkivet i Oppland som kunne ha tilknytning til min undersøkelse. Det kan i følge arkivar Kirsti Sletten ha flere forklaringer. En av dem kan være at slike saker ikke har hatt saksnavn eller dokumentnavn som vi kunne finne igjen med k-kodenøkene. En annen kan være at slike saker har blitt behandlet ved forskjellige avdelinger innen Oppland fylkeskommune opp gjennom tida med en rekke omorganiseringer og endringer, og kanskje dermed ikke blitt arkivert systematisk. En tredje hypotese kan være at slike saker (internasjonalt arbeid) har blitt behandlet på politisk nivå uten at det har blitt registrert i saksbehandlingen. Hvis det har skjedd kan det tenkes at det finnes eller fantes relevant materiale blant det som kan kalles arbeidsdokumenter på politiske lederes kontorer.

En opplysning fra arkivkonsulent Anne-Lise Gjellestad i Hedmark fylkeskommune kunne muligens gitt flere faktiske opplysninger: selve OL arkivet finnes samlokalisert med Fylkesarkivet i Oppland. OL ble i sin tid organisert som en frittstående organisasjon. Siden jeg kun hadde bedt om arkivinnsyn i Oppland og Hedmark fylkeskommuner har ingen andre nevnt denne opplysningen, og OL arkivet er ikke en del av min undersøkelse.

Det er ellers kommentert andre steder i drøftingen av funnene at OL i beste fall var en av flere grunner til internasjonale engasjement i begge fylkeskommunene.

4.2.3 Kommentar om arkivsøk i Fylkesarkivet i Oppland.

Arbeidet med å søke i Fylkesarkivet for Oppland fulgte samme mal som for de andre arkivøkene. Men siden det kun er av de undersøkte virksomhetene som har avgitt det historiske materialet hit, ble omfanget av det aktuelle materialet mindre. Erfaringen med å søke i det historiske, fysiske arkivet vil bli kommentert andre steder, men det passer også her å påpeke at det gir en annen innsikt og en annen følelse når en sitter med arkivbokser og ser gjennom dokumenter. Det er for eksempel en annerledes opplevelse at det er en rekke mapper og dokumenter som ikke angår det aktuelle søket, men som klart gir indikasjoner på beslektet arbeid i organisasjonen.

Det at jeg kunne finne de to dokumentene om økonomistudiet til Svein Sand kom av at disse dokumentene hørte til en mappe kalt noe med internasjonalisering, og opplysningene om studiene og det de førte til finnes inne i teksten – ikke i sakstittel eller dokument-tittel.

Konklusjonen ble her at jeg egentlig ikke kunne finne opplysninger i arkivsøk som kunne lede til svar på mitt forskningsspørsmål.

4.3 Kontroll av arkivundersøkelsene: Member checking.

For å kontrollere om jeg har oppfattet arkivundersøkelsene og dokumentundersøkelsene riktig har jeg så godt videre til en såkalt *member checking*. Jeg gjorde oppfølgingsintervjuer med noen av de lederne i de ulike institusjonene som sannsynligvis har hatt befatning med saker om internasjonalt arbeid.

Jeg har valgt en member checking i to nivåer. Det første var planlagte samtaler med de administrativt ansatte i de tre utvalgte organisasjonene som sannsynligvis har lengst praktisk erfaring med internasjonalt arbeid. Det andre nivået var en planlagt samtale med tidligere fylkesordfører i Hedmark fylkeskommune: Siri Austeng.

Utvalgskriteriene her var min erfaring med og kunnskap om hvem som antakelig hadde størst administrativ erfaring, i noen grad bekreftet av arkivarene i de samme organisasjonene. Når det gjelder Hamar kommune kunne også rådmann Svein M. Skaaraas ha vært informant, siden han også har vært delaktig i og aktiv med det internasjonale arbeidet. Jeg har allikevel valgt å holde meg til én administrativ informant fra aktuell fagavdeling i hver organisasjon.

Alle fire oppfølgingsintervjuene fulgte en samtaleveileder som alle informantene fikk tilsendt i god tid før samtalen (vedlegg 6).

4.3.1 Member check Oppland fylkeskommune.

Intervju med Live Andersen, Internasjonal rådgiver i fylkesrådmannens stab. Denne samtalen ble etter informantens ønske gjort pr. telefon 5. november 2010.

Andersen hadde på forhånd fått tilsendt min samtaleveileder (vedlegg 5) for disse samtalene. Hun ble forklart at jeg hadde vært på besøk til arkivet i Oppland fylkeskommune og Fylkesarkivet i Oppland.

I innledning av samtalen fortalte hun at hun har vært ansatt som internasjonal rådgiver i Oppland fylkeskommune fra juni 2005 som den første som hadde dette arbeidsfeltet på heltid. Siden 2007 har avdelingen hatt to stillinger.

Andersen fortalte også at det er hennes inntrykk at det er tidligere konsulent ved Næringsavdelingen i Oppland fylkeskommune; Svein Sand, som hadde hatt mest befatning med internasjonale saker – som en del av sitt ansvar.

Ved mitt besøk til Fylkesarkivet i Oppland var det nettopp to dokumenter skrevet av Svein Sand som var de to eneste skriftlige sporene av det tidlige, internasjonale arbeidet (*vedlegg*). I de to dokumentene skriver Sand om sitt studium ved Norges markedshøyskole fra oktober 1985 til mars 1987: ”Studiet i internasjonal markedsføring”. Studiet førte til flere ting. Blant annet interesse fra Sand til å delta på Stiftung Aussenwirtschaft Baden-Württemberg’s Business Seminar i september 1987 og dermed kunne treffe representanter fra Norsk-Tysk handelskammer. Og det førte til at det ble laget et diskusjonsnotat til det næringspolitiske styret i Oppland fylkeskommune: ”Internasjonaliseringsfremmende virksomhet i Oppland”.

Det er nesten en kuriositet at det i dokument nr. 2, et brev fra Svein Sand datert 23.11.1987, er nevnt at han kan knytte et besøk til Düsseldorf i Tyskland til den årlige overrekkelsen av et juletre fra Lillehammer til Düsseldorf. Andersen kom inn på dette samarbeidet mellom Lillehammer kommune og Düsseldorf by som en av de mulige grunnene til at fylkeskommunen også ble tatt med og engasjert i internasjonalt arbeid. Lillehammer ordfører Audun Tron har i følge Andersen besøkt Düsseldorf 16 ganger for å overrekke årets juletre-gave. Og Audun Tron ble i 2003 fylkesordfører i Oppland fylkeskommune.

Etter innledende prat fulgte samtalen med Andersen den tilsendte malen.

Samtaleveilederens spørsmål 2:

Hvilke spor finnes hos de utvalgte undersøkelsesobjektene (informantene) som kan beskrive hvordan og hvorfor de valgte å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Andersen fortalte at hun ikke har dokumenter, trykksaker eller liknende på kontoret. Heller ikke mange gjenstander fra besøk eller reiser. Det skyltes hovedsakelig at hun har byttet kontor og dermed pakket ned eventuelle ting knyttet til dette arbeidet, som så ikke er blitt pakket opp igjen. Hun fortalte videre at hun har et verdenskart framme på kontoret, og et klistremerke fra Thüringen, Tyskland.

Samtaleveilederens spørsmål 3:

Finnes det spor av påvirkning fra andre, ytre eller overordnede instanser som kan vise pålegg, krav eller oppfordring til å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Andersen svarte nei på dette.

Samtaleveilederens spørsmål 4:

Finnes det spor av indre prosesser i de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise eget engasjement, egen grunn til å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Andersen svarte nei på dette.

Samtaleveilederen spørsmål 5:

Finnes det spor av forarbeid, forberedelser og begrunnelser i offentlig tilgjengelige dokumenter hos de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise motivasjonen?

Egentlig:

Ildsjelens mulige påvirkning av det internasjonale arbeidet i Oppland fylkeskommune? Andersen svarte at det sannsynligvis ville være ting eldre enn 2005, kanskje fra tiden rundt år 2000. Hun fortalte at kontakten og samarbeidet med regionen Valmiera i Latvia antakelig startet med at ildsjeler i Oppland startet med innsamling av landsbruksredskap som ble sendt til Latvia som støtte. Dette samarbeidet, som har fått formalisert form gjennom avtaler, pågår fortsatt.

Samtaleveilederens spørsmål 6:

Hva opplever du er grunnen til at din organisasjon engasjerte seg i internasjonalt arbeid?

Andersen svarte at hun mener det kom i stand som følge av en rekke tilfeldigheter. Ett initiativ eller en hendelse får ”snøballen til å rulle”. Det vil si at det har vært en gradvis utvikling. Engasjementet er en sum av ytre og indre prosesser, som for eksempel at EU kom nærmere da Sverige ble medlem og at EØS reglene angår oss i Norge.

Det hadde pågått et internasjonalt arbeid i Næringsavdelingen i over 20 år før fylkeskommunen fikk sin første, dedikerte stilling. Som nevnt i innledningen av samtalen var tidligere konsulent Svein Sand i Næringsavdelingen en av pionerene.

Andersen svarte at OL prosjektet også engasjerte flere i arbeid som medførte planlegging for og kontakt med internasjonale aktører, utøvere og organisasjoner. Hun mente at det ikke hadde vært tydelige enkeltpersoner som sto som fyrtårn i det arbeidet, men at mange hadde blitt mer engasjert.

Andersen fortalte om Østlandssamarbeidet (der 8 fylkeskommuner deltar) har hatt stor betydning. Noe av Opplands begrunnelse for å delta er at de ikke har kyst og ikke har grense til noe utland, og dermed fant det naturlig å delta sammen med andre fylkeskommuner også i internasjonalt samarbeid. Ett eksempel er at Oslo-regionens Europakontor, opprettet fra 2004, trengte et hjemmekontor i Oppland. Det var en oppgave som krevde at Oppland fylkeskommune måtte legge ressurser i arbeidet. Hun mente dette kunne tjene som eksempel på en ytre faktor.

Samtaleveilederens spørsmål 7:

Hvordan opplevde du at prosessen fram til vedtak og handling gikk?

Andersen svarte at det utenom OL ikke hadde vært store enkelthendelser eller enkeltpersoner som hun mente hadde preget arbeidet. Hun påpekte at industrimiljøet på Raufoss virker mye mer internasjonalt orientert enn selve fylkeskommunen eller næringslivet ellers i Oppland. Men at den internasjonale orienteringen der har begrenset virkning på fylket ellers. Vi snakket litt om hvordan Peer Gynt fenomenet hadde virket inn på Oppland. Stykket om Peer Gynt ble skrevet av Henrik Ibsen i 1867, og er i de senere årene framført blant annet i Egypt og USA. Rundt Peer Gynt-spelet på Gålå er det bygget opp en hel industri av reiselivs- og kultur opplevelser. Andersen mente at dette kunne være et eksempel på at stoltheten kanskje er størst når det gjelder attraksjonen av natur, opprinnelse og historie. Andersen mente at innvandring fra utlandet til Oppland ikke har hatt noen stor virkning på internasjonalisering i fylket. Fylkeskommunens kulturavdeling har hatt hånd om det såkalt flerkulturelle arbeidet, og Flerkulturelt råd ble opprettet i 2009. Dette er et råd for fylkeskommunen for å kommunisere bedre med innvandrere og deres organisasjoner.

Samarbeidet med blant annet Hedmark fylkeskommune (også gjennom Østlandssamarbeidet) har gitt Oppland en samarbeidsavtale med Namibiaforeningen om et regionsamarbeid med regionen Otjozondjoupa i Namibia. Det kom ikke fram noen opplysninger i dette intervjuet om hvilke aktiviteter denne avtalen fører til.

4.3.2 Kommentar om member check med Oppland fylkeskommune.

Samtalen med Live Andersen ble annerledes enn de tre andre intervjuene, siden den etter informantens ønske foregikk på telefon. Min opplevelse var allikevel at det ble et godt intervju. Vi hadde god fysisk kontakt på telefon, ingen av oss hadde forstyrrende forhold rundt oss under intervjuet, vi hadde god samtale og dialog, og informanten hadde ingen grunn til ikke å gi like god informasjon som om vi hadde møttes personlig.

Andersen er den rådgiveren i Oppland fylkeskommune som har hatt internasjonalt arbeid som sitt ansvar lengst, selv om andre medarbeidere har hatt befatning med arbeidsfeltet før henne (eksempel Svein Sand). Hun hadde dermed den erfaringen og innsikten som trengtes til å forsøke å svare på mine forskningsspørsmål.

Andersens svar på spørsmålene i spørremalen viser det samme som arkivsøkene: det er ikke mange tydelige spor av hvordan fylkeskommunens internasjonale arbeid startet, og heller

ikke om hvorfor. Hun bekreftet slik mitt inntrykk av at saker og dokumenter i stor grad beskriver dagens situasjon, og så legger grunnlag for nye planer og nye vedtak. Og hun er inne på at enkeltpersoner, entusiastiske miljøer og noen tilfeldigheter kan spille en stor rolle i starten av slikt arbeid.

4.3.3 Kommentar om hele undersøkelsen i Oppland fylkeskommune.

Arkivundersøkelsene i fylkeskommunen og fylkesarkivet, og member check'en, fulgte mine spørremaler og min plan. Det at arkivsøket ble gjort i to forskjellige arkiver og at member check'en foregikk over telefon ga etter min vurdering ikke dårligere resultater enn undersøkelsene i Hedmark fylkeskommune eller Hamar kommune. Jeg fikk klare nok svar på mine forskningsspørsmål. Generelt finnes det få dokumenter i arkivene eller på rådgivernes arbeidsplasser for kan gi forklaring på hvorfor virksomheten ble involvert i eller startet internasjonalt arbeid. Med andre ord er det få spor av motivasjonen for på engasjere seg i internasjonalt arbeid i arkivene eller i det daglige arbeidsmaterialet.

4.4 Hedmark fylkeskommune.

Arkivet i Hedmark fylkeskommune ble første gang besøkt 21.09.2010. Ved første besøk ble det skrevet egen avtale om taushet og bruk av arkivopplysningene.

De bruker saksbehandlingssystemet E-sak, og har arkivet inndelt i fire-års perioder. For å gjøre det første søket i arkivet her på samme måte som i Oppland fylkeskommune og Hamar kommune søkte vi gjennom den aktuelle perioden 2008 – 2011 med de samme søkeordene som for de to andre arkivene.

Søk i E-sak ga følgende treff (noen dokumenter er regnet som uaktuelle og holdt utenfor, blant annet klager i elevsaker, NAVsaker, HMS og personalforvaltning):

Søkeord	Totalt antall treff	Aktuelle treff
Internasjonal	148	128
Internasjonalt arbeid	39	29
		også ført opp under internasjonal

Internasjonalt samarbeid	36	28
		også ført opp under internasjonale
Vennsksarbeid	0	0
EU, med k-kode 072	1	1
EU fritt søk	9	9
EØS	0	0
Nordisk	29	28
Andre søkeord		
Interkommunal/regional med k-kode 026	47	8
Vennsksforbindelser, k-kode 075	10	10
Vennskap og vennsksby	0	0

4.4.1 Kommentar om Hedmark etter første besøk:

De samme reservasjonene for mulige feilkilder, og mulig ulik praksis på bruk av søkeord og betegnelser på saker og dokumenter som jeg fant for Opplands del, gjelder selvsagt her også. Det kan se ut som at det er viss forskjell mellom fylkeskommune også når det gjelder journalføring av saker om videregående skole, og kanskje om de samme sakene om generelle regler, rundskriv og direktiver fra EU og andre som gjelder transport, næringsaker, helsespørsmål og lignende.

Med en begrensning i tidsperiode til en tre-års periode gir dette søket lavere antall dokumenter og saker, men viser en tilsvarende tendens til fordeling mellom treffene. Fra andre kilder enn dette søket, blant annet Hedmarks egne internettsider, vet jeg at også Hedmark fylkeskommune har en utstrakt aktivitet med en egen internasjonal avdeling,

mange InterReg-prosjekter og et flerkulturelt arbeid som ikke fanges opp av de valgte søkeordene. Det er jo et spørsmål om koding i arkivering også, når for eksempel InterReg-prosjekter ikke fanges opp av søk etter saker med EU.

Arkivet i Hedmark fylkeskommune ble besøkt andre gang den 5. november 2010. Også denne gangen fikk jeg hjelp av arkivkonsulent Anne-Lise Gjellested, som også hadde fått hjelp av erfarne kolleger til et søk i det fysiske arkivet.

Tallmessig ser resultatet av dette søket for året 1993 slik ut:

Søkeord/kode	Totalt antall treff	Aktuelle treff
Søk på K-kode 075 Vennskapsforbindelser	90	87
Søk på K-kode 020 (Forhold stat/ kommune/privat)	18	01
Søk på K-kode 026 Interkommunale og inter- regionale forhold	60	00

Hedmark fylkeskommune har hatt flere organisasjonsendringer fra 1976 til 2010. Før Internasjonal avdeling ble opprettet var sannsynligvis de fleste sakene jeg har søkt etter plassert enten i Plandirektørens ansvar eller i Næringsavdelingen.

Samarbeidet mellom Hedmark og Värmland startet i 1990. Det finnes en felles handlingsplan datert 9. mai 1989 som ble vedtatt i Hedmark fylkesting 26.10.1990.

4.4.2 Kommentar om arkivsøk i Hedmark fylkeskommune.

Undersøkelsen fulgte planen med bruk av forhåndsbestemte søkeord, både for det elektroniske og det fysiske arkivet. Antallet saker og funn er i volum tilsvarende det Oppland fylkeskommune har hatt for omtrent like lang tid. Det var også i Hedmark fylkeskommunes arkiv noen saksområder som jeg har sortert ut som uaktuelle for min undersøkelse. Det

dreide seg mest om saker om folkehelse, samferdsel og etterlevelse av EU-direktiver. I begge de fylkeskommunale arkivene var det en vurdering om saker og dokumenter fra videregående skole skulle være med. Løsningen ble at jeg utelukket alle saker og dokumenter fra enkeltsaker og elevsaker, for eksempel klage på en engelsk-karakter.

I arkivsøket fant jeg to brev fra Foreningen Norden fra desember 1991 og januar 1992 som begge handler om det nordiske samarbeidet og en ønsket utvidelse til å omfatte de baltiske landene.

Dette vil jeg rubrisere som en ytre påvirkning, som sannsynlig fikk god mottakelse også blant politikere og befolkning i Hedmark – like mye som i Oppland. Dokumenter i begge fylkeskommunens arkiver forteller gjennom søknader om tilskudd om folkelig mobilisering til hjelpeaksjoner i Polen, Latvia, Estland og Litauen.

I samtalen om arkivsøkene hadde Gjellestad og jeg samme oppfatning at det var lettere å se aktuelle dokumenter gjennom søk på k-koder i det historiske arkivet, sammenliknet med søk i elektronisk arkiv.

Konklusjonen ble at det ikke går fram av resultatene noe som kan fortelle om svaret på mitt forskningsspørsmål.

4.4.3 Member check Hedmark fylkeskommune på administrativt nivå.

Jeg gjennomførte en samtale med seniorrådgiver Sigrid Lindstad på Enhet for internasjonalt samarbeid i Hedmark fylkeskommune tirsdag 02.11.2010.

Samtaleveilederen ble presentert og gjennomgått ved begynnelsen av samtalen. Jeg presenterte også de arkivsøkene og andre søkene som jeg hadde gjort i Hedmark fylkeskommune.

I denne presentasjonen la jeg fram at jeg ikke hadde funnet spor av opprinnelsen til det internasjonale engasjementet i de tilgjengelige oversiktene og dokumentene jeg har undersøkt så langt.

Samtaleveilederens spørsmål 2:

Hvilke spor finnes hos de utvalgte undersøkelsesobjektene (informantene) som kan beskrive hvordan og hvorfor de valgte å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Lindstad svarte: Det er spor av innbetaling av medlemskontingent til Association of European Regions AER i Hedmark fylkeskommunes regnskap. I tillegg skulle det jo finnes årsmeldinger fra AER (som kunne vise når medlemskapet startet).¹

Samtaleveilederens spørsmål 3:

Finnes det spor av påvirkning fra andre, ytre eller overordnede instanser som kan vise pålegg, krav eller oppfordring til å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Lindstad svarte: Det finnes referater og vedtak i Østlandssamarbeidet: 8 fylkeskommuner på Østlandet (ØstlandsSamarbeidet) som kan vise opprinnelsen til både medlemskap i AER og Baltic Sea States Subregional Co-operation BSSSC. Lindstad hadde ikke selv noe materiale som viser opprinnelsen eller starten, og Østlandssamarbeidets nettside om internasjonalt arbeid har få opplysninger om starten. Det nærmeste er at det gjeldende strategidokumentet for dette arbeidet gjelder for 2009-2011.

I en presentasjon laget av Bjørn Reisz står det om Østlands-samarbeidet:

”Samarbeid med Land Schleswig-Holstein

•Alle de åtte fylkeskommunene har en felles samarbeidsavtale underskrevet på politisk nivå i Kiel i mai 1998. Startet med Oslo i 1995 – så Oslo/Akershus – så alle”.(Bjørn Reisz, 2010)
Denne opplysningen ikke gitt som annet enn starten på samarbeidet med Tyskland.

Lindstad mener at samarbeidet med EU i noen grad bygger på samarbeidet med Sverige, og at det startet før Sverige ble medlem av EU. Men Sveriges medlemskap i EU har åpnet nye og større finansielle muligheter for å videreutvikle samarbeidet.

Hedmark fylkeskommunes engasjement i InterReg samarbeidene ble initiert av et brev fra Kommunal- og regionaldepartementet sendt 22.05.1995. Opprinnelsen til fylkeskommunens interesse for og samarbeid med Sverige er derimot ikke så lett å finne.

¹ Regnskapet ville bare vise tidspunkt for innmelding, ikke hva som motiverte Hedmark fylkeskommune til å inngå medlemskap. Det var informanten og jeg enige om.

Samtaleveilederens spørsmål 4:

Finnes det spor av indre prosesser i de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise eget engasjement, egen grunn for å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Lindstad svarte at noe av insitamentet til å engasjere seg var det som blant annet tidligere statsminister Oddvar Nordli la vekt på som fylkesmann i Hedmark: at Østlandet ble liggende i ”oljeskyggen”. Dette er blant annet vist til i ei bok om utbyggingen av Gardermoen som ny hovedflyplass: Ronald Bye og Finn Sjøe: Post festum Gardermoen – maktspeilet om Gardermoen, 2001.(Bye, 2001)

Kampen om ny hovedflyplass var sikkert en del av en strategi for å styrke næringslivet på Østlandet. Tidligere næringssjef i Hedmark fylkeskommune, Gunnar Gregersen, var også sterkt opptatt av mer åpent næringsarbeid, og var en talsmann for samarbeid med Sverige og Värmland.

En faktor fra spørsmål 3: oppløsningen av den tidligere Sovjet Unionen og de dårlige levekårene for mange mennesker som ble avdekket og vist i mediene som en følge av den. Dette ga også en mental beredskap og åpenhet for et internasjonalt engasjement på det menneskelige planet, noe som kan tillegges spørsmål 4 om indre prosesser.

Samtaleveilederens spørsmål 5:

Finnes det spor av forarbeid, forberedelser og begrunnelser i offentlig tilgjengelige dokumenter hos de valgte undersøkelsesobjektene som kan vise motivasjonen?

Det siste i svaret på spørsmål 4 er også et svar som prøver å få fram enkeltmenneskers og ildsjelers engasjement:

Elendighetsbeskrivelser fra Romania, Litauen, Latvia osv ga startskudd til nokså spontane, humanitære hjelpeaksjoner initiert av enkeltpersoner eller grupper. Det forekom innsamlingsaksjoner som ”Sokker for Polen” og andre humanitære donasjoner til blant annet folk i de baltiske landene. Noen av disse aksjonene fikk fylkeskommunal velsignelse og støtte gjennom deltakelse på delegasjonsbesøk. Og da ble grunnlaget lagt for senere fylkeskommunal deltakelse i samarbeidsprosjekter. En privat hjelpeaksjon var rettet mot området Utena i Litauen, og den kontakten ble formalisert som et regionsamarbeid i en avtale fra 1995.

Lindstad pekte også på at partiet Sosialistisk Venstreparti i Hedmark tok initiativ til å få inn i fylkesplanen at Hedmark også skulle ha kontakt og samarbeid utenfor Europa. Dette førte til en avtale mellom Hedmark fylkeskommune og Namibiaforeningen om samarbeid om skoleprosjekter i Namibia. Det førte igjen til en samarbeidsavtale mellom Hedmark fylkeskommune og Erongo region i Namibia, underskrevet 14.10.2008. Dokumenter fra denne prosessen fantes som arbeidsdokumenter i Lindstads datamaskin, og selve avtalen er i arkivet. I ettertid har samarbeid mellom Hedmark og Oppland fylkeskommuner inspirert Oppland til også å lage en samarbeidsavtale med Namibiaforeningen og med Otjozundjopa region i Namibia.

I tilknytning til spørsmål 4 om de indre prosessene kan også et eksempel fra videregående skole tas med. Elverum videregående skole ELVIS hadde i noen år en samarbeidsavtale med Namibiaforeningen om et alternativ til Operasjon dagsverk OD. De arrangerte blant annet Solidaritetsdagen etter samme lest, og inntektene ble til Namibiaforeningens egenandel i søknader til NORAD om prosjektstøtte i Namibia. Dette samarbeidet ble antakelig til etter initiativ fra engasjerte enkeltpersoner, og med legitimitet i det etablerte samarbeidet fylkeskommunen hadde.

Samtaleveilederens spørsmål 6:

Hva opplever du er grunnen til at din organisasjon engasjerte seg i internasjonalt arbeid?

Lindstad svarte at alle tre fenomenene er deler av forklaringen: ytre faktorer, indre faktorer og ildsjeler. Nærheten til og grensefellesskapet med Sverige er en grunn. Og det samme var vedtaket om OL på Lillehammer, og forberedelsene som fulgte at det. Da ble hun (fra Informasjonstjenesten) og kolleger fra Næringsavdelingen involvert i planlegging, som også innebar en internasjonalisering av tankegang og arbeidsmåte.

Etter OL i 1994 fortsatte næringsutviklingsarbeidet og internasjonaliseringen i organisasjonen, blant annet med erkjennelsen at det er nødvendig med språkferdigheter og kunnskap om verden utenfor Hedmark. Hun mente det er ganske vanlig at det er næringsutviklingsarbeidet som er en viktig drivkraft i mange offentlige organisasjoners internasjonalisering. Det hører med til bildet at tidligere fylkesordfører Siri Austeng var en kraft i internasjonaliseringen og det internasjonale arbeidet. Hun trakk gjerne med seg nøkkelpersonell i forberedelser og gjennomføring av reiser ut av og besøk til Hedmark

fylkeskommune, og deltok selv i flere organisasjoner fylket fikk samarbeidsavtaler med eller medlemskap i.

I tillegg trakk Lindstad fram ytre faktorer som på mer generelt vis har gitt også Hedmark fylkeskommune et grunnlag for og en åpenhet for å engasjere seg internasjonalt:

De nasjonale TV-aksjonene gir jo alle i Norge en forståelse for internasjonal innsats.

I samme sammenheng ville hun også peke på at Internett og digital kommunikasjon har gjort påvirkning, kontakt og samarbeid mye lettere, og at dette også letter arbeidet for fylkeskommunen.

Et element er at regionene i Europa er et viktig organisasjonsledd og tydelige aktører i ulike internasjonale samarbeidsrelasjoner. Dette gir også de norske fylkeskommunene en større mulighet og kanskje større oppmerksomhet enn ellers.

Samtaleveilederens spørsmål 7:

Hvordan opplevde du at prosessen fram til vedtak og handling gikk?

Lindstad besvarte dette indirekte gjennom beskrivelsene av hvordan de ulike internasjonale kontaktene og samarbeidsrelasjonene hadde oppstått. Hun beskrev at det ikke er lett å få øye på eller finne igjen opprinnelsen, det som faktisk startet en slik prosess. Vedtak i Fylkestinget finnes selvsagt i protokoller og referater, men de beskriver i liten grad historien bak et engasjement.

Hedmark fylkeskommune har hatt forskjellige organisasjonsløsninger siden starten i 1975, og særlig etter OL. Gjennom disse organisasjonsendringene har det internasjonale arbeidet bestått og vokst, og blitt organisert i en egen avdeling. Lindstads inntrykk av det nordiske samarbeidet var at det virker som de nordiske partnerne er mer opptatt av og fokusert på EU-samarbeid og EU-prosjekter.

Hedmark fylkeskommune har også et flerkulturelt arbeid i avdelingen Kultur og kompetanse som også er en del av det internasjonale fokuset og det internasjonaliseringsarbeidet som pågår. Her er prosesser i Hedmark og integreringsarbeid selvsagt hovedfokus.

Lindstad mente at noen nasjonale prosesser kan gi den samme virkningen på en fylkeskommune som tv-aksjoner og mediapåvirkning.

Ett eksempel er Barents-samarbeidet.(Regjeringen, 2010): Barentssamarbeid.

Barentssamarbeidet er en bærebjelke i det regionale samarbeidet i nord. Barentsregionen har nesten 6 millioner innbyggere, og rike naturressurser innen skog, mineraler, olje, gass og fisk. Denne typen regionsamarbeid er en inspirasjonskilde også for samarbeid i andre områder, og det ser ut til å komme en utvidelse av Hedmarks regionsamarbeid til også å omfatte Dalarna i Sverige.

En annen type inspirasjon er de eksemplene på unike diplomatiske framganger som noen av Norges diplomater og politikere har hatt. Tidligere utenriksminister og forsvarsminister Torvald Stoltenberg hadde også en diplomatisk karriere, og som ambassadør benyttet han sine egne metoder for å knytte de personlige forbindelsene som kunne gi fordelere senere. Hans ”frokost-møter” var i sin tid godt kjent i vide kretser.

Lindstad la videre vekt på at utviklingen av dette arbeidet også tar tid. Det må utvikles og forankres i både politiske og administrative miljøer, og kompetansen må bygges sammen med oppgavene. Ofte er det avgjørende hvem som har definisjonsmakt i forberedelse av slike saker, altså hvem som kan si at det er viktig nok. Det er dermed også viktig at sentrale beslutningstakere blir involvert i nye saker tidlig. Og det viktig at arbeidet innebærer personlige opplevelser og kontakt med nye folk og nye miljøer. Det å reise ut og se andre forhold er berikende og inspirerende.

4.4.4 Kommentar om member check'en administrativt i Hedmark fylkeskommune.

Introduksjonen til og gjennomføringen av denne samtalen fulgte planen, med presentasjon av spørremalen og det jeg hadde funnet fra arkivundersøkelsene. Samtalen med Lindstad foregikk på hennes kontor i Fylkeshuset på Hamar.

Informanten var i dette tilfellet en svært erfaren rådgiver, med lang fartstid i informasjonsarbeid og internasjonalt arbeid. Jeg har valgt å flette inn henvisningene til flere av de eksemplene informanten trakk fram i samtalen. Dette illustrerer at det er mer informasjon om dette forskningsområdet hos de ansatte enn det jeg kunne finne i arkivene. Det kom fram flere eller mer nyanserte opplysninger som svar på forskningsspørsmålene i spørremalen i denne samtalen. Det kommer etter min vurdering mer av at informanten har så lang og variert erfaring med arbeid på forskningsfeltet enn at denne samtalen foregikk på hennes kontor. Det går fram av flere av svarene hennes at hun ikke hadde mye materiale eller dokumenter om det internasjonale arbeidet på kontoret.

4.5 Member check Hedmark fylkeskommune – politisk nivå.

Samtale med tidligere fylkesordfører i Hedmark fylkeskommune, Siri Austeng, Elverum 5. november 2010

Dette er den eneste samtalen med informant på politisk nivå jeg har gjort til denne undersøkelsen. Grunnen er at Austeng er den eneste politikeren jeg kjenner med så lang historie i egen organisasjon. Fylkesordfører Audun Tron i Oppland har også lang erfaring med internasjonalt engasjement, men lengst som ordfører i Lillehammer kommune – som ikke er med i mitt undersøkte materiale. Ordfører Einar Busterud i Hamar kommune har kortere erfaring som ordfører.

Austeng ble fortalt hva jeg hadde gjort og funnet gjennom arkivsøk i Hedmark fylkeskommune, og fortalt at jeg hadde hatt en samtale med rådgiver Sigrid Lindstad fra Internasjonal avdeling. Hun fikk også vite hvordan jeg hadde brukt samtaleveilederen, og at jeg ønsket å bruke den her også. Vi ble enige om å forsøke å følge hovedstrukturen i veilederen.

Austeng var fylkesrådsleder og fylkesvaraordfører i Hedmark fra 1987 til 1992. Hun ble senere valgt til fylkesordfører fra 1995 til 2007.

Austeng mente at den antatt viktigste faktoren for Hedmark til å engasjere seg er at fylket har 40 mil med grense mot Sverige. Kontakt og samhandling har sannsynligvis foregått over grensen i all fortid. Og med nye initiativ fra Nordisk Råd ble samarbeidet mer aktuelt.

Ett aktuelt eksempel:

”ARKO er ett samarbete som har funnits sedan 1967 och är en av de eldsta organisationerna för samarbete över den norsk-svenska gränsen.

Organisationen finansieras av Nordisk Ministerrådet samt genom medlemsavgifter från medlems-kommunerna. Namnet ARKO är en sammansättning av de två regioncentran i området – Arvika och Kongsvinger.

Fyra värmländska kommuner ingår i ARKO-samarbetet. De är Arvika, Eda, Torsby och Sunne. På den norska sidan ingår Eidskog, Sør-Odal, Nord-Odal, Kongsvinger, Grue, Åsnes och Våler. Totalt ingår elva kommuner i ARKO.

(ARKO regionen)

Austeng mente at dette samarbeidet igjen ledet til samarbeid mellom Värmlands län og Hedmark fylke, som blant annet har avholdt felles fylkestingsmøter og utarbeidet felles fylkesplaner. Denne typen samarbeid fikk ny kraft og energi da Sverige gikk inn i EU og fikk tilgang på InterReg midler.

Austeng pekte videre på at Østlandssamarbeidet har hatt stor betydning for internasjonal orientering i Hedmark fylkeskommune. Her har Oslo naturligvis vært en sterk part, og har medvirket til at fylkene blant annet er med i Association of European regions AER, det baltiske samarbeidet i BSSSC og Euromontana.

En annen klar grunn Austeng påpekte til at fylkeskommunene er engasjert i Europa-samarbeidet, var at den forrige regjeringen og utenriksminister Jonas Gahr Støre styrte kontakten med regionarbeidet i EU direkte til fylkeskommunene.

Et eksempel på opprinnelsen til et samarbeid, som også bekrefter det jeg har funnet i de andre to organisasjonene, kom også fram i denne samtalen. Samarbeidet med Utena fylke i Litauen oppsto på grunn av en ildsjel i Stange Folkehjelp, som søkte Hedmark fylkeskommune og økonomisk støtte og lyktes med å få med sentrale personer på besøk til Litauen. Arbeidet omfattet blant annet å samle inn og donere biler, busser, sykehusutstyr og ekspertise, og involverte etter hvert en rekke samfunnsinstitusjoner og firmaer i Hedmark. Avtalen med Utena ble skrevet i 1995.

Et annet eksempel der et prosjekt eller samarbeid startet med personlig engasjement er samarbeidet mellom Høyskolen i Hedmark, Hedmark fylkeskommune og Stange kommune.

Noe av kimen til dette fellesprosjektet var et initiativ fra en tidligere landbruksminister fra Somalia, som kom til Norge som flyktning. Prosjektet førte etter hvert blant annet til en delegasjonsreise støttet av Hedmark Bondelag og med folk fra landbruksutdanning i Norge. Hensikten var å undersøke om det var mulig å starte en ny landbruksskole i Somalia. Det ble ingen ny skole som resultat av dette prosjektet, men mange deltakende parter ble tilført erfaring og kompetanse både om Somalia og om samarbeid i prosjekter.

Austeng pekte også på at det at vi har hatt asylmottak og flyktningsmottak spredt rundt i Norge også har hatt en virkning på befolkningens kunnskap om og engasjement i internasjonale forhold, og dermed en beredskap for internasjonal arbeid og initiativ.

Austeng fortalte at det internasjonale engasjementet med Europa nærmest er blitt selvgående. Hedmark fylkeskommune har en stab på 8 personer i Enhet for internasjonalt samarbeid i tillegg til en stilling i Enhet for kultur og kompetanse. Til sammen skal disse to enhetene arbeide med utvikling av internasjonale saker både eksternt og internt i Hedmark fylke og fylkeskommunen selv.

Austeng mente at det viktige er å få forankret slikt arbeid, og at overføring av erfaring og kompetanse til andre enheter og til etterfølgende ansatte er viktig.

4.5.1 Kommentar om member check på politisk nivå i Hedmark fylkeskommune.

Dette intervjuet skiller seg fra de andre ved at informanten har en bakgrunn fra politikken, ikke administrasjonen. Samtalen fikk samme introduksjon i begynnelsen, og fulgte samtalemalen som de andre. En forskjell mellom samtalen er at Austeng nå er pensjonist fra fylkesordførervervet, og dermed ikke direkte aktiv i det som forskningsspørsmålene vil undersøke.

I sine svar ga Austeng mange opplysninger om hvordan de forskjellige internasjonale aktivitetene startet. Hun viste til at det er både ytre og indre krefter bak engasjementet. Og hun ga flere eksempler på at det har vært enkeltmennesker, grupper eller enkelthendelser som ofte har gitt grunnlag for et internasjonalt engasjement. Austeng viste også hvor sammensatt og komplisert noen av disse prosjektene kan bli. Jeg mener hun bekreftet et generelt inntrykk av at det ofte er flere aktører sammen i et internasjonalt engasjement, og at det ofte er samarbeid mellom offentlige institusjoner, foreninger og enkeltpersoner.

4.5.2 Kommentar om hele undersøkelsen i Hedmark fylkeskommune.

Arkivundersøkelsen i Hedmark fylkeskommune gikk etter planen, selv om inndelingen i arkivet var gjort i andre tidsintervaller enn de andre arkivene. Undersøkelsene gikk godt fordi arkivpersonalet hadde forberedt mine besøk. Undersøkelsene ga også her en rekke opplysninger og klare svar. Oppfølgingssamtalene i Hedmark fylkeskommune gikk også etter planen. De skiller seg ut ved at det også var med en politisk informant. Samtalene ga flere opplysninger og flere svar enn arkivundersøkelsene. Men allikevel var det ikke lett å påpeke spor av starten på eller motivasjonen for å engasjere virksomheten i internasjonalt arbeid. Det samlede inntrykket er at dette arbeidet starter uformelt og med enkeltpersoner initiativ.

4.6 Hamar kommune.

Arkivet i Hamar kommune ble første gang besøkt 21.09.2010. Ved første besøk ble det skrevet egen avtale om taushet og bruk av arkivopplysningene. Forberedelsene her var de samme som for de andre arkivsøkene, ved at informasjon om undersøkelsen og lista med søkeord ble sendt på forhånd.

Hamar kommune bruker saksbehandlingssystemet EDB Sak og arkiv, som tilsvarer E-sak i fylkeskommunen. Dagens elektroniske arkiv het i starten Kontor 2000, og dekker fra år 1994. Det eldre arkivet er som for de andre virksomhetene organisert med k-kodesystemet fra KS. For Hamar kommunes del er dette arkivet fra før 1978.

Også for Hamars vedkommende har jeg sett bort fra dokumenter og saker som finnes ved å søke på *internasjonal*, men som omhandler internasjonal eldredag, internasjonal jordmordag, internasjonal lesedag, alle poster der et firma har ordet internasjonal i firmanavnet og dokumenter og saker om folkehelse, transport eller nærings saker.

Arkivsøk ga følgende resultat:

Søkeord	Totalt antall treff	Aktuelle treff
Internasjonal	174	148
Internasjonalt arbeid	00	00
Internasjonalt samarbeid	02	02
		også oppført under 'internasjonal'
Venns kapsarbeid	00	00
EU	11	11
EØS	04	04
Nordisk	80	78
		her 29 om nordiske byer

4.6.1 Kommentar om arkivøk Hamar kommune.

Det går ikke helt entydig fram av funn ved elektroniske søk hvilke år eller tidsperioder ulike faser av internasjonalt engasjement ble startet. Hamar kommune har i fysisk arkiv kultursaker fra 1950, noe som antakelig også dekker eventuelle internasjonale forbindelser og som er relativt tidlig i kommunal forvaltning. Arkivet har ingen dokumenter om nordisk samarbeid før 1974. Men Nordisk Råd inviterte norske kommuner allerede fra 1945. Og Hamar kommune skriver på nettsidene om internasjonalt arbeid at de har hatt nordisk samarbeid siden 1946 (Lund i Sverige og Viborg i Danmark). Da er det rimelig å anta at det finnes arkivmateriale om dette. Det er kanskje arkivført eller rubrisert som noe annet, og derfor vanskelig å finne.

Arkivøket i Hamar kommune ga få direkte svar på mine forskningsspørsmål. Det går ikke fram av sakstitler eller dokumenttitler hva som i sin tid var opprinnelsen til eller starten på det internasjonale engasjementet.

4.6.2 Member checking av arkivfunn i Hamar kommune.

Jeg gjennomførte en samtale med internasjonal rådgiver i Hamar kommune;
Tore Nilsen tirsdag 02.11.2010.

Til denne samtalen ble også samtaleveilederen presentert og gjennomgått ved begynnelsen av samtalen. Jeg presenterte også de arkivøkene og andre økene jeg hadde gjort i Hamar kommune. I denne presentasjonen la jeg fram at jeg ikke hadde funnet spor av opprinnelsen til det internasjonale engasjementet i de tilgjengelige oversiktene og dokumentene jeg har undersøkt så langt.

Innledningsvis snakket vi litt om at Hamar kommune skulle behandle ny ”Strategi for internasjonalt arbeid” i Formannskapet den 3. november 2010. Videre var vi inne på at Vennsbygbyutredningen fra 2007 har med en historikk for det nordiske vennsbygby-samarbeidet. Der blir det henvist til et møte holdt i København, Danmark i 1946 hvor de nordiske vennsbygbyforbindelsene ble startet. Det står dessverre ikke i utredningen hvem som tok initiativet eller arrangerte møtet, men det er rimelig å anta at det var Nordisk Råd og/eller Foreningen Norden. Selve invitasjonen har jeg ikke funnet i arkivøk.

Fra tidligere søk i det fysiske arkivet i Hamar kommune hadde jeg fått tilgang til følgende dokumenter om vennsbyarbeid i Hamar:

- * En saksprotokoll fra 1974 som viser vedtak i sak 333/1974 om etablering av vennsbyforbindelse med byen Fargo, Nord-Dakota, USA.
- * En saksprotokoll fra 1978 som viser vedtak i sak 239/1978 om etablering av vennsbyforbindelse med kommunen Dalvik på Island.
- * En saksprotokoll fra 1997 som viser vedtak i sak 0045/97 om å inngå vennsbyavtale med byen Greifswald i Tyskland.
- * En saksprotokoll fra 2002 som viser til vedtak i sak 00611/02 om finansiering av arbeidet med byen Khan Younis i Gaza, Palestina. Det opprinnelige vedtaket om å opprette vennsbyforbindelsen er fra sak 116/01.
- * En saksprotokoll fra 2004 som viser vedtak i sak 0211/04 om etablering av vennsbyforbindelse med byen Karmiel i Israel. I denne saken henvises det til at det tidligere er inngått vennsbyforbindelse med byen Khan Younis i Palestina. Det beskrives der at dette arbeidet er en del World Health Organisation's arbeid med såkalt "tre-kant-samarbeid".
- * En historisk brosjyre om vennsbyer, sannsynligvis fra 2005, der det blant annet skrives om en gave fra Hamar Rotary: en "veiviser". Det er skiltstativ foran Hamar rådhus med avstandspiler til alle Hamars vennsbyer.
- * En saksprotokoll fra 2009 som viser vedtak i sak 48/09 om finjustering av den nordiske vennsbystrategien.
- * En protokoll fra 26.08.2009 med vedtatt Strategi for det nordiske vennsbyarbeidet Borgå-Dalvik-Hamar-Lund-Viborg kalt "En lærande nordisk gemenskap- Et lærande nordisk felleskab".

Som en generell, innledende kommentar var også Nilsen inne på at engasjement fra ildsjeler og dedikerte miljøer er avgjørende for internasjonalt arbeid i en kommune.

Samtalen fulgte deretter samtaleveilederen.

Samtaleveilederens spørsmål 2:

Hvilke spor finnes hos de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan beskrive hvordan de valgte å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Nilsens svar var at han hadde Vennskapsbyutredningen, og saksframlegget til den nye Strategien for Internasjonalt arbeid (som skulle behandles i Formannskap dagen etter).

Samtaleveilederens spørsmål 3:

Finnes det spor av påvirkning fra andre, ytre eller overordnende instanser som kan vise pålegg, krav eller oppfordring til å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Nilsen resonerte rundt hvilken betydning Nordisk Råd og Foreningen Norden kunne ha hatt ved starten av det nordiske vennskapsarbeidet. Han hadde ingen dokumenter eller lignende som kunne vise det.

Han hadde kunnskap om at det tidligere var god kontakt mellom tidligere kultursjef Ståle Aaseth og organisasjonen Sons of Norway. Mye av det internasjonale arbeidet og den internasjonale kontakten har tidligere vært lagt til Kulturkontoret i Hamar. Det er også her at kontakten med og samarbeidet med Fargo i USA startet.

Min kommentar:

Innholdet i kontakten med Fargo ser ut til å ha vært rettet mot kulturkontakt og politisk kontakt, nærmest som symbolsk kontakt. Den har altså ikke medført mye arbeid og stor aktivitet mellom vennskapsbyene. Det internasjonale arbeidet i Hamar kommune har etter OL i 1994 blitt flyttet til Rådmannsavdelingen og avdelingen for Strategi.

En annen ytre faktor som har hatt en viss virkning er at noe av det internasjonale arbeidet har blitt ivaretatt av Nilsen mens han har arbeidet for det interkommunale nærings samarbeidet med Stange kommune. Det kan en klart betegne som et uttrykk for at mye av det internasjonale arbeidet er avhengig av personlig engasjement.

Det er også riktig når det gjelder samarbeidet med Greifswald i Tyskland. Initiativet var i sin tid klart næringsorientert, og dette er del av innholdet fortsatt. I dette samarbeidet har Hamar kommune fått med flere partnere enn i andre sammenhenger, blant annet Høyskolen i Hedmark med BioHuset. Samarbeidet med Greifswald startet tidlig etter Die Wende; sammenslåingen av Øst- og Vest-Tyskland. Byen trengte sårt næringsstimulanser og kompetansetilførsel, og lette etter vennskapsforbindelser. Representanter fra Greifswald var gjester i Hamar under OL i 1994. Vennskapsforbindelsen her ble formalisert i 1997. Nilsen fortalte at innholdet i forbindelsen med Greifswald gradvis har blitt mindre rettet mot reiselivsnæring og rent nærings samarbeid, og mer preget av kulturutveksling, høyskoleutveksling og kultursamarbeid.

Samtaleveilederens spørsmål 4:

Finnes det spor av indre prosesser i de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise eget engasjement, egen grunn til å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Noe av svaret her er dekket av det som er skrevet overfor, altså Nilsens svar på spørsmålet om ytre påvirkning. Det er tilsynelatende gradvise og trinnvise overganger mellom de ytre kreftenes virkning og det indre engasjementet som næringsliv, høyskoler og andre samarbeidende partnere i Hamar. Hamar og Stange kommuner har i lang tid hatt et felles nærings samarbeid, hvor også internasjonale kontakter og internasjonale aktiviteter er en del av næringsutviklingsarbeidet. Oppfatningen av at innlandet ligger i ”olje-skyggen”, altså i en næringsfattig region, er også kjent for de som jobber med næringsutvikling. Dermed er selvsagt motivasjonen på plass og holdningen åpen. Men Nilsen har ingen konkrete dokumenter eller konkrete spor som kan vise dette. Noe mer håndfast er høyskolesamarbeidet, der høyskolen selv har formulert strategier for økt internasjonalt samarbeid og mer utveksling.

Samtaleveilederens spørsmål 5:

Finnes det spor av forarbeid, forberedelser og begrunnelser i offentlig tilgjengelige dokumenter hos de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise motivasjonen? Egentlig: Ildsjelenes mulige påvirkning av det internasjonale arbeidet i Hamar kommune?

Her kunne Nilsen vise til engasjementet for vennskapskontakt og støtte til Khan Younis i Gaza, Palestina. Jeg har fått kopi av saksprotokoll som beskriver hvordan engasjementet for støtte til det palestinske folket ble tatt opp fra politisk hold, og førte til vedtak om handling. Det finnes en gruppe engasjerte enkeltpersoner som dannet en Palestinakomitè, som i sin tur fikk mye av ansvaret for å drive arbeidet. Her var også forbindelser til ytre organer og instanser, som for eksempel World Health Organisation WHO og Utenriksdepartementet.

Samtaleveilederens spørsmål 6: Hva opplever du er grunnen til at din organisasjon engasjerte seg i internasjonalt arbeid?

Nilsen hadde et eksempel på at Hamar kommune ble engasjert i internasjonalt arbeid på grunn av enkeltpersoner idealisme og engasjement:

Nilsen selv sto på Flyktningehjelpens beredskapsliste for blant annet valgobservatører. Han ble engasjert som valgobservatør i Kosovo for The Organization for Security and Co-

operation in Europe OSCE i 2002. I sammenheng med dette oppdraget tok Kommunenes Sentralforbund KS kontakt for å engasjere Nilsen til å delta i en undersøkelse av forholdene i kommunene og norske kommuners mulighet til å bidra i demokratiutvikling og næringsutvikling. Dette førte igjen til at Hamar-regionen med 3 kommuner ble involvert i et utvekslingsprogram fra 2003 til 2007. I prosjektet ble lokale firmaer engasjert, blant annet Ungt Entreprenørskap. Utvekslingsarbeidet besto av delegasjonsbesøk der lokale virksomheter som Stor-Hamar Dragons (ishockey-klubb), Prosjekt Felles-fjøs, landbruksopplæringen på Jønsberg m.m. ble presentert.

Dette er et eksempel på at personlig engasjement ble kimen til et større internasjonalt utvekslingsarbeid. Det samme gjelder jo også engasjementet for kontakten med Fargo, Greifswald og Palestina.

Samtaleveilederens spørsmål 7:

Hvordan opplevde du at prosessen gikk fram til vedtak og handling?

Nilsens beskrivelse var at dette har vært veldig ulikt, at det ofte har vært situasjonsbestemte grunner for engasjement og at begrunnelsene for internasjonalt arbeid har blitt mer langsiktig. Jeg har allerede skrevet at disse sakene ofte startet med et personlig og ikke-kommunalt engasjement.

Erfaringene i Hamar er at det internasjonale arbeidet over ganske lang tid har bygget opp en erfaringsbase, og at det er økende politisk interesse og engasjement. Nilsen legger også vekt på at rådmannen i Hamar over lang tid også har hatt sitt engasjement, og at det har påvirket hvordan initiativ og invitasjoner har blitt tatt i mot og behandlet. Dette har antakelig gjort det lettere for de politikerne som har vært positivt engasjert i internasjonalt arbeid.

Nilsens opplevelse var også at all erfaringen nå kan bli bedre tatt vare på ved at det vedtas mer forpliktende strategier for både det nordiske og det generelle internasjonale arbeidet. Han likte godt formuleringen de danske kollegene bruker: system-eksport.

4.6.3 Kommentar om member check i Hamar kommune.

Også denne samtalen fulgte planen, med introduksjon av samtalemalen og det jeg hadde funnet i arkivsøkene. Informant Nilsen er også en svært erfaren rådgiver, som kjenner sin organisasjon og tilstøtende organisasjoner godt. Han la også fram sitt eget, personlige

engasjement og forståelse av internasjonalt arbeid som noe av drivkraften og kilden til kunnskap om forskningsområdet.

Nilsen hadde litt mer skriftlig materiale om det internasjonale arbeidet og dermed om hvordan det startet enn de andre informantene. Men generelt var det også i denne samtalen slik at informantens minne og erfaring er en større kilde til kunnskap om hva som har motivert Hamar kommune til sitt engasjement.

Nilsen var i sine svar på flere av spørsmålene inne på at enkelthendelser eller enkeltpersoner har vært startpunktet for flere av de internasjonale aktivitetene. Engasjementet for Palestina er et slikt eksempel, der et politisk initiativ var begynnelsen på et vanskelig, internasjonalt arbeid.

4.6.4 Kommentar om hele undersøkelsen i Hamar kommune.

Både arkivøkene og oppfølgingssamtalen i Hamar kommune fulgte min plan. Arkivundersøkelsen ga en god del informasjon med delvis andre treff og opplysninger enn i fylkeskommunene. Aktiviteten i denne virksomheten har vært annerledes, mer lokalt initiert og med større kontakt med vennsforbindelser enn fylkeskommunene. Det er i seg selv nokså logisk, siden det jo er i kommunene folk bor og kan ha kontakt. Oppfølgingssamtalen ga også her mer informasjon enn arkivøk, spesielt for å påpeke hva som var starten på eller motivasjonen for å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

4.7 Oppsummering av undersøkelsen

4.7.1 Planen.

De tre utvalgte casene; Oppland og Hedmark fylkeskommuner og Hamar kommune, ble undersøkt etter en plan. Den gikk ut på å be skriftlig på forhånd om adgang til å undersøke arkivene og snakke med rådgiverne, sende arkivarene og rådgiverne mine søkeord og spørremaler på forhånd, gjennomføre arkivøkene og samtalene så likt som mulig og så forsøke å finne svar på forskningsspørsmålene i de svarene jeg fikk. Jeg opplevde at det var enkelt å holde seg til planen, og lett å gjennomføre selve undersøkelsen. Det skyltes i stor grad en positiv serviceinnstilling og en interesse for selve undersøkelsen fra alle informantene.

4.7.2 Arkivsøkene.

Jeg har tidligere påpekt at jeg tidlig møtte noen forskjeller mellom undersøkelsesobjektene. Arkivene er litt ulike, praksis med journalføring ser ut til å være litt ulik og det er ulikt hvor langt tilbake i tid arkivene går. Generelt viste det seg at det ikke er lett å finne svar på mine forskningsspørsmål ved disse arkivsøkene. Selve funnene er gjort rede for tidligere i dette kapitlet.

4.7.3 Member check samtalene.

Det var svært gunstig for meg at alle de fire utvalgte informantene; tre rådgivere og en tidligere fylkesordfører; alle sammen er erfarne, dyktige og velvillige informanter. De tre administrative informantene hadde noe materiale på eller nær sine arbeidsplasser. Og de kunne bidra med noen flere svar på forskningsspørsmålene ut fra eget minne og egen erfaring. Alle tre hadde svar om forskningsspørsmålene om ytre og indre krefter eller påvirkninger som grunnlag for at deres virksomheter hadde et internasjonalt engasjement. Og alle tre viste til at det ofte var individer, mindre og entusiastiske miljøer eller hendelser som initierte økt internasjonalt arbeid.

Min eneste politiske informant var etter min mening den som hadde mest kontakt med og innsikt i hvordan og hvorfor offentlige virksomheter engasjerer seg i internasjonalt arbeid. Hennes lange og allsidige erfaring og store kontaktnett ga også grunnlag for å gi svar på forskningsspørsmålene. Hun hadde til og med tatt med noen kopier av dokumenter som viser ulike opprinnelser til noen av de internasjonale aktivitetene. Austeng hadde også et ganske klart svar på min hypotese om at det gjerne er enkeltpersoner, mer enn planmessige prosesser, som setter i gang et internasjonalt engasjement. Hun hadde flere eksempler på at det som i ettertid ble store prosjekter gjerne startet med noen få personers engasjement. Et stort poeng med dette er at slike opprinnelser eller initiativ ikke vises i arkivene eller dokumentene om sakene.

4.8 Funn fra undersøkelsen sett i sammenheng med forskningsspørsmålene.

Forskingsspørsmålet eller spørsmålene var:

- Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?
- Hvilke ytre påvirkninger motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hvilke indre drivkrefter motiverer offentlige virksomheter til internasjonalt engasjement?
- Hva legges et mest vekt på hos de undersøkte organisasjonene?

Den første fasen av undersøkelsen – arkivundersøkelsene – ga lite svar på spørsmålene. Arkivsaker og arkiverte dokumenter er journalført slik at sakens innhold og natur ikke går tydelig fram. Og arkivundersøkelse er en framgangsmåte som ga bare deler av svaret, spesielt med tanke på hva som kan være motivasjonen for internasjonalt arbeid. Mengden av funn og antallet dokumenter viser allikevel at de undersøkte organisasjonene har et stort internasjonalt engasjement.

Den andre fasen av undersøkelsen – såkalt member check eller oppfølgingssamtaler – ga mer innsikt i og svar om forskningsspørsmålene. Svarene kom fram i samtalen med informantene, ikke i noen særlig grad fra utredninger, rapporter eller andre dokumenter informantene hadde i sin nærhet. Med andre ord finnes kunnskap om hvordan slikt arbeid starter i liten grad i skriftlig dokumentasjon. Til gjengjeld hadde de tre administrative informantene mange gode eksempler på hva som hadde satt i gang eller påvirket arbeidet, og hvordan store og små prosjekter og aktiviteter en gang startet. Informantene pekte på lovendringer, internasjonale avtaler som EØS-avtalen, vennskapsbybevegelsen og andre samarbeidsavtaler som eksempler på ytre krefter. Og de var tydelige på at særlig næringsutviklerne og planleggerne hadde vært aktive krefter i det indre livet i virksomhetene. De kom også med klare eksempler på enkeltmenneskers rolle i å få i gang solidaritetsarbeid og samarbeid. Noen eksempler her kan belyse dette: Oppland fylkeskommune ble engasjert i internasjonalisering gjennom OL i 1994. De ble også

utfordret av ildsjeler innen landbruksnæringene da lokale krefter ville støtte landsbrukskolleger i de baltiske landene etter at Sovjet-systemet gikk i oppløsning og lokale bønder i de baltiske landene sto i en vanskelig situasjon. Det samme var tilfelle i Hedmark, der medlemmer av bondeorganisasjoner søkte om økonomisk støtte og inviterte fylkeskommunens ledere til å bli med på solidaritetsaksjoner i Østersjø-landene. I Hamar er det eksempler på at Palestina-arbeidet ble drevet opp av enkeltpersoner med erfaring fra ekspert-arbeid utenlands, som mobiliserte både en folkelig støtte og offentlig støtte gjennom vennskapsby-avtaler.

Dette ble enda tydeligere i den tredje og siste fasen av undersøkelsen – member check med tidligere fylkesordfører Austeng. I likhet med de andre informantene kunne hun vise til de ytre påvirkningene og indre kreftene som hadde vært viktige i det internasjonale arbeidet. Og hun kunne enda tydeligere peke på enkeltmenneskers betydning gjennom engasjement for en god sak. Austeng kunne gi en rekke eksempler på at lokale aktivister og ildsjeler hadde tatt faglige og humanitære initiativ, og at de gjennom dyktighet, engasjement og gode kontakter hadde involvert Hedmark fylkeskommune i flere internasjonale prosjekter.

4.8.1 Avsluttende drøfting.

Hovedfunnet fra arkivøkene er at det ikke er lett å finne spor av hva som motiverer offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt arbeid. Det kom fram flere opplysninger om og beskrivelser av dette i member-check'ene på administrativt og politisk nivå.

De undersøkte virksomhetene har alle sammen prioritert å skape politisk vedtatte strategier og planer for sitt internasjonale arbeid og samarbeid. Disse planene legger blant vekt på at det er strategisk viktig for alle organisasjonene å delta i samarbeid og prosjekter med omverdenen, og at internasjonalt orienterte organisasjoner ønsker å framstå som moderne, aktive og framtidsrettede.

Videre har de et nettverk for samarbeid med andre virksomheter om dette arbeidet. Og de har profesjonelle rådgivere som har kompetanse og engasjement for dette arbeidet. Begge fylkeskommunene rapporterte også at de hadde opplevd OL som en endringskraft og påvirkning til mer internasjonalt engasjement.

Det kom fram to hovedforskjeller mellom de undersøkte virksomhetene. De to fylkeskommunene har et mer organisasjonsbundet og gjerne overordnet internasjonalt arbeid enn

Hamar kommune. For begge er Østlandssamarbeidet og de tilhørende samarbeidsavtalene viktige. Næringsutvikling ser ut til å ha vært felles utgangspunkt for fylkeskommunene. Og de har begge utvidet arbeidsfeltene til også å omfatte avtaler utenfor Europa.

Begge fylkeskommunene har gjennom avtaler med Namibiaforeningen et samarbeid med hver sin region i Namibia. Disse avtalene er deler av langsiktige, faglig begrunnede utviklingsprosjekter der også Høyskolen i Hedmark og andre fagmiljøer inngår. Det er sannsynlig at deltakelse i dette arbeidet er nokså annerledes fra for eksempel prosjektarbeid innen InterReg-programmene. Og dermed får begge fylkeskommunene tilgang til mer unike erfaringer enn de ellers ville hatt.

Den undersøkte kommunen har historisk sett hatt flere internasjonale kontakter og større internasjonalt engasjement enn tilsvarende kommuner. Ut fra opplysningene fra mine undersøkelser er disse kontaktene i større grad preget av mellomfolkelige kontakter, mer kulturelt preget arbeid og delvis mer innrettet på solidaritet og støtte. Det kan se ut som at det er noe mer situasjonsbestemt når næringsutvikling og økonomisk samarbeid har vært en del av Hamar kommunes internasjonale arbeid.

Hamar kommune har ingen samarbeidsavtaler med det som gjerne oppfattes som tradisjonelle utviklingsland i den såkalte tredje verden, selv om de har vennskapsbyavtaler med Israel og Palestina som må stå i ro på grunn av krigsliknende tilstander.

Undersøkelsene jeg gjorde viste at det er vanskelig å finne spor av hva som motiverer offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt arbeid.

Undersøkelseopplegget for denne avhandlingen var basert på kvalitative metoder, med arkivundersøkelser og oppfølgingssamtaler med få virksomheter og få informanter.

Forskningsspørsmålene gikk ut på å finne motivasjonen bak det internasjonale engasjementet de tre virksomhetene har. De spurte etter et forhold eller et fenomen som ofte forbindes med sosiale fag, som psykologi, og etter forhold eller fenomener som en kan finne i personer.

Funnene og resultatene ble i stor grad som forventet. De bekrefter at det ikke finnes så mange spor i arkivene av hva som motiverer offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt arbeid. Og de viser at denne typen engasjement og arbeid i stor grad finnes hos medarbeiderne og politikerne som er opptatt av det. Informantenes svar understreker også at internasjonalt arbeid er komplisert og gjerne resultat av lange prosesser, og at det gjerne er basert på enkeltmenneskers og ildsjelers innsats. En gjennomgående beskrivelse av de

internasjonale aktivitetene som er mest kjent hittil er at de starter med enkeltmennesker med et engasjement, og at de blir offisielle saker gradvis. Dermed ser en ikke så lett hvordan eller hvorfor et slikt engasjement resulterer i offentlige prosjekter og aktiviteter.

Allikevel viser alle undersøkelsene at disse tre virksomhetene har utarbeidet nye, politiske retningslinjer og prinsipper for deres internasjonale arbeid. Og de har alle sammen faglig personale med dedikert ansvar for internasjonalt arbeid.

Neste kapittel vil forsøke å analysere resultatene og funnene, koble dem mot teoriene og prøve å trekke konklusjoner om denne undersøkelsen og eventuelt videre forskningsarbeid.

5. Analyse. Konklusjon. Videre forskning

5.1 Erfaring med og vurdering av arkivsøk i de elektroniske arkivbasene.

Jeg har søkt gjennom arkivsystemene i saksbehandlingssystemene som Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune bruker, uten å kunne finne direkte spor av opprinnelsen eller begrunnelsen for internasjonalt engasjement.

Da er min oppfatning at dette ikke er kilden til mer kunnskap om hvordan det internasjonale engasjementet begynte, eller hvordan de berørte organisasjonene ble motivert til å engasjere seg.

Det er flere grunner til at arkivøkene ikke ga svar på mine spørsmål:

Arkivene går ikke langt nok bakover i tid til å finne de første dokumentene i de aktuelle sakene.

Arkivsystemene har ulike, varierende og kanskje upresise betegnelser på det arbeidsfeltet jeg leter etter opprinnelsen til, mye fordi arbeidsfeltet er bredt og inneholder mange ulike typer saker.

Det er også en mulighet for at ledere, saksbehandlere og arkivarer har ulik og varierende praksis med hva de kaller både saksmapper og dokumenter i dette arbeidsfeltet.

Sakene kan også ha en slags natur der begynnelsen eller opprinnelsen ikke er et tydelig dokument, et tydelig vedtak eller et tydelig initiativ i form av for eksempel en invitasjon. De kan like gjerne være resultatet av en gradvis prosess, der enkeltsaker og uformelle hendelser utgjør starten på saker som ender med formelt godkjente strategiplaner, handlingsplaner og opprettelse av fagavdelinger med mange ansatte og stor økonomisk omsetning.

Forskningsprosessen viste at det trengs flere omganger med planlegging og avklaring av både søkemetode og søketeknikk for å komme nærmere det jeg ville søke etter. I dette tilfellet er det ikke nok med svært kvalifiserte arkivarer som virkelig har lagt velviljen i å tilrettelegge for dokument- og arkivsøk.

Søkemetoden har tydelig en stor svakhet ved at den ikke finner de eldste dokumentene og sakene. Et manuelt søk i historiske arkiver var en større mulighet for å finne disse. Det kom blant annet av at manuelt søk med det tidligere brukte k-kode systemet for arkivering traff bedre på kategoriene enn de elektroniske søkeordene.

5.2 Forskningsområdet.

Forskningsområdet ble i innledningen av denne rapporten beskrevet som offentlige virksomheter i Norge. Jeg valgte å undersøke tre offentlige virksomheter som jeg gjennom jobb og offentlig informasjon visste litt om: Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune.

Jeg valgte bort å undersøke de samme forholdene i egen virksomhet: Elverum kommune. Grunnen var blant annet at det kan være en metodisk utfordring å forske på egen praksis.

Problemstillingen var:

Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Offentlige virksomheter kan være både offentlig eide stiftelser, firmaer eller forvaltningsorganer. Jeg har konsentrert meg om såkalt folkevalgte forvaltningsorganer på regionalt og lokalt nivå, nemlig to fylkeskommuner og en kommune.

Begrepet *motivere* ble definert nærmere i presentasjonen av forskningsområde og problemstilling. Det skulle tjene til å finne grunnen for at offentlige virksomheter gjør som de gjør. Hvor lett det var å finne disse grunnene, eller motivasjonen, gjennom denne undersøkelsen vil jeg drøfte nærmere. Det passer innledningsvis å si at bakenforliggende eller underliggende motiver ikke er lett å finne igjen i offentlige dokumenter.

Internasjonalt arbeid ble i innledningen og presentasjonen av problemstillingen ikke definert spesielt. Det viste seg gjennom undersøkelsen at internasjonalt arbeid kan ta mange former. Dette er beskrevet mer inngående i teori-kapitlet.

Jeg vurderte i starten at forskningsspørsmålene var gode nok til at jeg kunne bruke dem direkte overfor informantene eller respondentene i undersøkelsen. De ble innarbeidet i en spørremal som arkivarene i de utvalgte virksomhetene fikk tilsendt på forhånd. Ingen av informantene stilte spørsmål ved spørremalen eller spørsmålene i den, og alle klarte å bruke den i sine forberedelser før jeg kom på besøk til de ulike arkivene.

5.3 Arkivsøkene.

De tre aktuelle arkivene ble gjennomført med samme spørreord. Det var enkelte forskjeller mellom arkivene som ga litt utslag i forskjellige funn.

Arkivet i Oppland fylkeskommune har brukt to elektroniske saksbehandlingssystemer for tidsrommene 1995 – 2002 og 2003 – 2010. Til sammen viste de 1179 treff over 15 år, som er lik 78 dokumenter pr. år.

Arkivet i Hedmark fylkeskommune er inndelt i fire-års perioder, og jeg undersøkte den nyeste perioden fra 2008 – 2011. Den inneholdt 148 treff på 3 år, som er lik 50 dokumenter pr. år.

Arkivet i Hamar dekker hele tidsrommet fra 1994 – 2010. Det inneholdt 174 treff over 15 år, som er lik 11,6 dokumenter pr. år.

Undersøkelsene av de tre elektroniske arkivene viser at det finnes en noe ulik praksis med hvordan saker blir rubrisert når de journalføres, enten som inngående dokumenter eller som utgående saker eller dokumenter. Det store antallet treff over så mange år gjør at jeg vurderer forskjellene som små og ikke avgjørende for min undersøkelse.

Oppfølgende undersøkelser ved Fylkesarkivet i Oppland og de historiske arkivene i Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune viste at det virket lettere å finne aktuelle dokumenter ved å bruke K-kodesystemet enn det elektroniske fritekstsøket i de nye systemene. Forklaringene kan være flere. Slike saker var tydeligere plassert i organisasjonen tidligere, i hvert fall der de var underlagt rådmannsavdelingen eller planavdelingen. Antallet bevegelser og dokumenter var lavere, og sannsynligvis mer spesifikke. Og gjennomgang av gammeldagse arkivmapper kunne gi oss noen ekstra funn av dokumenter sammen med de som den aktuelle koden tilsa.

5.4 Tolkning og drøfting av funn fra undersøkelsen.

De konkrete funnene fra undersøkelsen er presentert så nøytralt som mulig i kapitlet Undersøkelsen.

Ut fra et enkelt brev med spørsmål om tillatelse til å undersøke arkivene og en enkel spørremal fant arkivarene og jeg hundrevis av journalførte dokumenter som beskriver disse offentlige virksomhetenes internasjonale arbeid. Arbeidet viste også at det finnes enda flere dokumenter under andre søkeord, som ikke var med i min liste. Dobbeltsjekk i både Oppland og Hedmark fylkeskommune bekreftet det.

De påfølgende undersøkelsene (member checks) hos de utvalgte informantene eller respondentene viste at det ikke finnes mye materiale og dokumenter om starten på internasjonalt arbeid. Informantene både på arkivene, i administrasjonene og politikken ble valgt ut fordi de er erfarne og kvalifiserte medarbeidere med innsikt i arbeidsfeltet.

Alle arkivarene hadde forberedt seg før jeg kom på besøk, og hadde faglig begrunnede spørsmål og kommentarer om arkivsøk etter slike opplysninger. De var svært hjelpelige med å finne tilleggssøkeord, søkekoder og andre teknikker for å finne fram. Og de var svært serviceinnstilte ved å finne fram historisk materiale fra historiske arkiver.

De administrative informantene fikk ikke helt samme mulighet til å forberede seg som arkivarene. De fikk min spørremal tilsendt på forhånd. Og noe av poenget med mine besøk til deres arbeidsplasser var å få et inntrykk av om det kunne finnes mye informasjon i form av dokumenter, rapporter og annet skriftlig materiale hos dem som kunne besvare mine spørsmål.

Resultatet av denne delen av undersøkelsen var at jeg ikke fant mye ekstra materiale på arbeidsplassene, altså ut over det som er arkivert. Dette mener jeg er gyldig også for den ene undersøkelsen som ble gjort som telefonintervju. Informanten hadde jo ingen motiver eller grunner til ikke å gi korrekt informasjon.

Min ene informant fra politisk nivå hadde samme mulighet for forberedelse som de tre administrative informantene. Hun hadde, i tillegg til et utmerket minne om internasjonalt arbeid over mange år, også tatt med en del kopier av dokumenter fra forskningsfeltet. Disse dokumentene viste i hovedsak det samme innholdsmessig som de vi fant i arkivene, men ga et noe annet perspektiv siden de kom med en historie i tillegg.

I dette tilfellet ga altså intervjuet en tilleggdimensjon til dokumenter i et skriftlig materiale.

Underspørsmålene i problemstillingen var:

- Finnes det ytre påvirkninger som fører til internasjonalt engasjement?
- Finnes det indre drivkrefter som fører til internasjonalt engasjement?
- Finnes det likheter hos de undersøkte organisasjonene?
- Hva vektlegges mest hos de undersøkte organisasjonene?

5.5 Noen funn og resultater:

Ingen av arkivøkene, verken de digitale eller manuelle, ga mye direkte materiale som kunne vise opprinnelsen til, eller begrunnelsen for å engasjere seg internasjonalt. Listene over de funnene jeg gjorde viser allikevel at det har foregått og foregår en masse, og at alle de tre organisasjonene er involvert i internasjonalt arbeid. Dette ble også bekreftet i samtalen med informantene etter arkivøkene. Verken i arkivene eller på informantenes arbeidsplasser var det mye fysisk eller skriftlig materiale som viste hva som motiverte organisasjonene til det internasjonale arbeidet. Men både funnene i arkivene og samtalen ga svar på at det ofte var enkeltinitiativ og gjerne enkeltpersoner som var noe av opprinnelsen. Det hadde form av søknader om støtte til vennsaksarbeid, søknader om støtte til transport for hjelpesendinger, invitasjoner til å delta i konkrete aksjoner eller festivaler og delegasjonsbesøk.

Jeg har dekning i undersøkelsesmaterialet for å hevde at det finnes en rekke bakenforliggende, og delvis utløsende forhold, som gjør at disse tre offentlige virksomhetene har store internasjonale avdelinger og et tydelig internasjonalt arbeid. Oppland fylkeskommune har lagt det internasjonale arbeidet til Regionalenheten, ledet av assisterende fylkesrådmann. Der har de to stillinger som internasjonale rådgivere, som blant annet betjener Internasjonal komité. Oppland fylkeskommune har en internasjonal strategi fra 2009. Hedmark fylkeskommune har en Internasjonal avdeling med 8 stillinger som arbeider mye med InterReg-prosjekter. I tillegg har de en rådgiverstilling som blant annet har ansvaret for delplanen om et flerkulturelt Hedmark. Hamar kommune har lagt det internasjonale arbeidet til Strategiavdelingen i rådmannens stab. Arbeidsoppgavene handler om å følge opp Hamars internasjonale strategi, Europakontoret, vennsaksbyene og vertskapsrollen.

I nyere historisk tid startet det nordiske og europeiske vennsaksbysamarbeidet som et fredsbyggende og forsonende prosjekt. Disse vennsaksbyavtalene ble gradvis fylt med kulturutvekslinger, sportslig samarbeid, vitenskapelig utveksling og nærings samarbeid. Det er jo i samsvar med organisasjonsstruktur at slikt vennsaksbysamarbeid er sterkest for kommunene, der hvor innbyggerne bor. Det er derfor naturlig at Hamar kommune har vennsaksbyavtaler med tre andre nordiske byer, Greifswald i Tyskland og Fargo i USA.

Alle nordiske land og dermed fylkeskommuner og kommuner ble påvirket av utviklingen i det gamle Sovjet-samveldet. Perestroika-politikken hadde mange entusiastiske støttespillere i Europa. Og med det lå det også en sympatisk holdning til å støtte innbyggerne i de landene

som ble selvstendige etter at Sovjet-systemet gikk i oppløsning, Berlinmuren falt og vi fikk nye regimer. I de baltiske landene har samarbeidet gått fra rene humanitære og nødhjelp-liknende aksjoner til mer kunnskapsbaserte utvekslingsprogrammer, med høyskoler og universiteter som naturlige samarbeidsparter. Oppland fylkeskommune har hatt et omfattende og ganske langvarig samarbeid om bibliotek, og begge fylkene har hatt programmer for å fremme næringsutvikling.

I lokalsamfunn er det naturligvis enklere å engasjere befolkningen i konkrete og direkte, folkelige aktiviteter. Konfirmant-arbeidet i Elverum fra 1980 er ett eksempel på dette. Noe av målet var å få ungdommer til å skifte fokus for sine interesser fra egen økonomisk vinning av konfirmasjonen over til mer samfunnsbevisst orientering. Resultatet er egentlig ganske oppsiktsvekkende, i og med at Namibiaforeningen fortsatt eksisterer og arbeider godt. De har samarbeidsavtaler blant annet med Hedmark og Oppland fylkeskommuner og Elverum kommune om samarbeid og prosjekter. Og som en følge av dette mer enn 30 år gamle arbeidet har også Elverum kommune en vennskapsby i Namibia.

Det er også bemerkelsesverdig at det finnes et så stort engasjement for Palestina i Hamar. Bakgrunnen er som tidligere nevnt at det finnes enkeltpersoner med store kunnskaper og et engasjement, og antakelig et potensiale for politiskog humanitært engasjement. Det er naturlig nok en stor utfordring at vennskapssamarbeid med både Israel og Palestina er så sterkt preget av konfliktnivået i de to landene.

Internasjonalisering, globalisering, standardisering og andre utviklingstrekk i innlandet kommer også av den europeiske utviklingen innen EU og som følge av EØS-avtalen. Vårt lokale næringsliv og våre offentlige virksomheter må i stor grad ta hensyn til hva EU-direktiver, EU-domstoler og tilstøtende overenskomster bestemmer. Dette har jo blant annet fått som følge at begge fylkeskommunene har sentralt plasserte fagkontorer som arbeider med strategiske planer, næringsutvikling og utviklingsprosjekter der samarbeidsprogrammer som InterReg er viktige elementer.

Selv om de tre offentlige organisasjonene har formalisert og profesjonalisert sitt internasjonale arbeid kommer det stadig inn søknader om støtte til solidaritetsaksjoner og humanitære støttetiltak fra frivillige organisasjoner og enkeltpersoner. Disse sakene kan i dagens situasjon behandles i forhold til vedtatte strategier og i henhold til retningslinjer og regler. Flere slike initiativ påvirkes for eksempel av om eventuelle sponsorer stiller krav om

medlemskap i Innsamlingskontrollen. Det siste har jeg ikke funnet i disse arkivundersøkelsene eller samtalene, men vet av egen erfaring av den typen samfunnsmessige kontrolltiltak også påvirker utfallet av slike saker.

5.6 Ytre påvirkning.

Det kom fram klare eksempler på ytre påvirkning på alle de tre undersøkte organisasjonene. Alle tre virksomhetene påvirkes av nasjonale lover og forskrifter, og så av EU-direktiver og tilsvarende myndighetspålegg. Arkivene viste at de hadde journalført dokumenter i saker om anbudsprosedyrer, samferdsel, folkehelse og andre tilsvarende saker. I tillegg er det gjennomgående at Stortingsmeldinger, lover og andre pålegg ikke journalføres som dokumenter. Alle tre virksomhetene hadde både dokumenter og informasjon om at statsbudsjettet, tilskuddsordninger og andre, ytre påvirkninger hadde effekt hos dem.

Alle de tre organisasjonene ble klart berørt av OL 1994. Arkivene viste allikevel lite av eventuell korrespondanse eller formell saksbehandling. Dette var det største, internasjonale arrangementet i vårt distrikt noensinne. Men det ble ikke arkivert under de søkeordene eller de k-kodene jeg brukte i mine undersøkelser. Men informantene i begge fylkesadministrasjonene og i Hamar kommune fortalte at forberedelsene og gjennomføringen av OL hadde gitt klare internasjonalsierende virkninger og effekter. Kunnskapsinnhenting og –utveksling, språktrening, mediafokus og møter med utøvere og funksjonærer hadde tilført alle som deltok mer internasjonal erfaring.

Norges forhold til EU gjennom EØS avtalen og tilhørende InterReg-prosjekter med Sverige og med de baltiske landene ble også nevnt som internasjonalsierende aktivitet, spesielt for Hedmark fylkeskommune. Oppland ble også influert og involvert i dette, blant annet gjennom Østlandssamarbeidet som ga engasjement i Euromontana og andre internasjonale samarbeidsrelasjoner.

Ingen av arkivene viste saker eller dokumenter om finansforvaltning, økonomiske forhold eller budsjettkonsekvenser som følge av internasjonale forhold i denne undersøkelsen. Igjen kan det komme av hvilke betegnelser eller navn slike saker får, og at de dermed ikke ble fanget opp av mine søkeord.

Min kommentar er at blant annet konkurransereglene og anbudsreglene som offentlige virksomheter må følge, er et resultat og en virkning av internasjonalsiering og tilpasning til

regelverk i EU. Det må være en ytre påvirkning, selv om den ikke kan påvises i mitt materiale.

5.7 Indre drivkrefter.

Arkivundersøkelsen i Oppland fylkeskommune viste at Næringsavdelingen har vært opptatt av å fremme næringslivet gjennom økt handel. I tillegg kom det fram i samtalen med informanten i strategisk stab at industrimiljøet på Raufoss er klart internasjonalt orientert, selv om dette ikke virker så mye inn på resten av fylket. Arkivundersøkelsen og member check'en i Hedmark fylkeskommune viste at Hedmark har hatt en næringsstrategi, der samarbeid med Sverige og særlig Värmland, har vært en viktig drivkraft. Hamar kommune har både i arkiv og hos medarbeidere spor etter eget engasjement og interesse for samarbeid ut over kommunen og ut av landet. De har blant annet deltatt i et fler-part samarbeid med Høyskolen i Hedmark og landbruksorganisasjoner om kontakt med vennskapsbyer i Tyskland og i Norden.

5.8 Vektlegging i de ulike organisasjonene.

Alle tre organisasjonene har i dag organisasjonsledd og ansatte som har en eller flere former for internasjonalt arbeid som ansvar. Alle tre organisasjonene har politisk vedtatte strategidokumenter eller planer for slikt arbeid. De legger alle tre vekt på å presentere sitt internasjonale engasjement som viktig, aktivt og moderne i sine presentasjoner på internett og i trykksaker. Alle tre bruker sine politiske toppledere som frontfigurer og ledere av det internasjonale arbeidet. Mitt inntrykk er at alle tre også har en underliggende forståelse av at det internasjonale engasjementet også øker organisasjonenes attraktivitet som bosted og arbeidssted.

5.9 Ulik vektlegging i organisasjonene.

De to fylkeskommunene framstår litt annerledes enn den ene kommunen i det internasjonale arbeidet. I fylkeskommunene ser det ut til at arbeidet i hovedsak er og har vært forankret i Næringsavdelingene, eller det er knyttet til Planavdelingene. Også om de etablerer egne enheter som kalles Internasjonal avdeling er hovedarbeidsområdet og fokus lett å finne. I Hamar kommune, som antakelig i de fleste kommuner, ser det ut til at det internasjonale

engasjementet i større grad har vært en kulturaktivitet og en mellom-folkelig aktivitet. Dette har gjennom årene utviklet seg til et større samarbeid med andre aktører i byen, og blitt mer og mer formalisert og viktig for kommunen. Derfor ble også ansvaret for det internasjonale arbeidet, i følge rådgiver Tore Nilsen, flyttet fra Kulturavdelingen til Strategiavdelingen i forbindelse med OL 1994. Det tolker jeg som et uttrykk for at Hamar kommune ser på internasjonalt engasjement og samarbeid som viktig.

Underspørsmålene fra forskningsspørsmålet ble altså delvis besvart gjennom arkivundersøkelsene og samtalene med informantene. Mine kommentarer ut over det er mer generelle, men bygd på erfaring mer enn spekulasjon.

5.10 Aktualitet.

På generelt grunnlag kan jeg vise til at begrepet *internasjonalisering* forekommer i offentlig debatt, nyhetsformidling, undervisning og en rekke andre sammenhenger. For eksempel får jeg 158.000 treff ved å søke begrepet opp på internettsøketjenesten Google og 182 ved å søke på Aftenpostens internettside.

I metodekapitlet har jeg drøftet at Norge er del av en større verden, og at vi som nasjon og folk er influert av og delaktig i en rekke internasjonale aktiviteter og forhold.

Jeg har ikke lett etter eller funnet statistiske kilder som kan si noe enkelt om internasjonalisering; for eksempel om den øker eller minker. Statistisk Sentralbyrå SSB har flere statistikker om samfunnsendringer og samfunnsforhold, men jeg har ikke funnet noen som direkte beskriver om antallet kontakter og aktiviteter mellom norske og utenlandske institusjoner øker eller minker. Tall for valutasamarbeid og handel viser økninger, men dette kan ikke relateres direkte til det jeg vil undersøke: offentlige virksomheters internasjonale engasjement. Slike funn og opplysninger ville det være mer naturlig å lete etter og bearbeide hvis en forsker med en kvantitativ metode.

Jeg mener det er helt ubestridelig at forskningsspørsmålet er aktuelt, og at eventuell ny kunnskap om hvordan og hvorfor offentlige organisasjoner deltar i internasjonalt arbeid kan bidra til forbedring.

5.11 Relevans.

Undersøkelsene i de elektroniske arkivene gikk ut fra forhåndsvalgte søkeord. Resultatet viste at de valgte søkeordene traff de dokumentene og sakene som jeg var ute etter å finne.

Oppfølgingssamtalene med de tre internasjonale rådgiverne fulgte en samtalemal, med spørsmålene fra problemstillingen som spørrepunkter. Framgangsmåten tilsvarer arkivundersøkelsen etter forhåndsbestemte søkeord.

Alle de tre rådgiverne kunne følge samtalemalen uten problemer. Samtalemalen ga flere svar på hvor sporene av det internasjonale engasjementet er å finne, eller faktisk ikke er å finne.

Oppfølgingssamtalen med den ene politiske informanten fulgte også samtalemalen. Siden denne informanten ikke lenger er politiker i den gamle rollen foregikk denne samtalen noe friere enn de andre. Svarene var allikevel like informative og opplysende om spørsmålene i problemstillingen.

Svarene viste helt tydelig at mye av initiativet til å starte internasjonalt arbeid ligger på politisk plan. De viste også at initiativene kom fra mange ulike hold, i flere sammenhenger, at initiativene ofte var basert på en konkret og aktuell situasjon og at arbeidet har utviklet seg over tid.

Svarene viste også at noe av det internasjonale arbeidet har vært mindre formelt enn andre typer saker (for eksempel plansaker eller budsjettsaker).

5.12 Validitet.

Arkivundersøkelsene bygde på forhåndsvalgte søkeord for et fritekstsøk i elektroniske baser. Søkeordene tilsvarer spørsmålene i problemstillingen. Fritekstsøk kan ha en svakhet i slike databaser hvis designet av basen ikke har samme assosiasjon eller betydning bak et ord eller begrep. Det vises blant annet ved at jeg i analysen av svarene har trukket ut et visst antall treff som ”ikke aktuelle”.

Arkivundersøkelsene i de eldre, manuelle arkivene ga også presise treff, selv om det undersøkte materialet var mindre. Siden disse arkivene er organisert etter det såkalte K-kode systemet hos alle fire arkivene ble svarene enda mer sammenliknbare enn søkene i de elektroniske basene. Her var også muligheten for å korrigere validiteten i funn større

sammen med de profesjonelle arkivarene. Her var det færre treff som ble funnet ”ikke aktuelle”.

Oppfølgingssamtalene bygde på forhåndsvalgte spørreord tilsvarende søkeordene i databasene. Altså de samme spørsmålene fra problemstillingen. De utvalgte informantene er ikke de eneste som arbeider med internasjonalt arbeid i sine organisasjoner, men alle tre er erfarne medarbeidere med god innsikt i sine arbeidsfelt.

Jeg mener svarene jeg fikk ved elektroniske søk i tre baser ga presise svar og ga svar på spørsmålene i problemstillingen – altså har god validitet.

5.13 Reliabilitet.

De innledende arkivsøkene i de elektroniske databasene ble gjort sammen med arkivpersonale i de utvalgte organisasjonene. Disse undersøkelsene og de resultatene det ga, er så presise og eksakte som det er mulig å få dem.

Oppfølgingssamtalene (member checking) med de utvalgte internasjonale rådgiverne er presise. De hadde tilgang til informasjon på sine arbeidsplasser med utgangspunkt i at de hadde fått samtalemalen på forhånd, og hadde litt tid før samtalen til å tenke gjennom spørsmålene.

Oppfølgingssamtalen med den politiske informanten er presis med tanke på at hun hadde fått samtalemalen på forhånd, og hadde litt tid før samtalen til å forberede seg. Hun hadde også med kopier av mulig aktuelt materiale for å fylle ut og underbygge det hun fortalte.

Nøyaktigheten i mine undersøkelser er god. Den kunne blitt bedre med et større antall undersøkte organisasjoner eller virksomheter. Men da ville hele undersøkelsen fått et mer kvantitativt preg, og antakelig implisert mer statistiske metoder og mer skjematisk presentasjon av funn.

5.14 Kjønn.

Denne undersøkelsen har i valg av problemstilling, forskningsmetode, gjennomføring eller tolkning ikke vært påvirket av medarbeideres eller informanternes kjønn. Heller ikke det undersøkte materialet eller funnene er påvirket av kjønnsforhold.

5.15 Ethiske vurderinger.

Jeg har i denne undersøkelsen forholdt meg til etiske krav til forskning slik de er beskrevet fra Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsfag, jus og humaniora (NESH 1999).

De undersøkte organisasjonene fikk brev med informasjon om undersøkelsen og spørsmål om tillatelse til å gjennomføre undersøkelsen. De aktuelle medarbeiderne og informantene fikk på forhånd brev med informasjon om hvordan undersøkelsen skulle foregå. Alle medarbeidere og informanter har fått kapitlet om undersøkelsen tilsendt til gjennomsyn, og jeg har tatt hensyn til deres kommentarer og endringer.

Undersøkelsen har ikke berørt personlige eller sensitive opplysninger.

5.16 Videre forskning.

Denne undersøkelsen har hatt lite tidligere forskning å bygge på. Den har forsøkt å finne opplysninger om motiver, drivkraft og motivasjon hos aktører som tok initiativ til internasjonalt arbeid i tre offentlige institusjoner. Resultatet tyder på at det må andre samfunnsfaglige metoder til for å komme innpå informanter som kan gi førstehånds informasjon om disse spørsmålene.

Jeg har undersøkt tre offentlige organisasjoner i innlandet om deres internasjonale arbeid. Jeg har funnet fram til minst 12 godt kvalifiserte medarbeidere i tre organisasjoner som arbeider fulltid med saker der en ikke presist kan finne opprinnelsen og begrunnelsen ved å undersøke arkiver. Det er rimelig å anta at det foregår enda mer internasjonalt arbeid i offentlige virksomheter i distrikter og landsdeler i Norge som har større nærhet til utlandet og internasjonale saker. Eksemplet med Østlandssamarbeidet viser jo at 6 andre fylker i Sør-Norge også prioriterer slikt arbeid.

Det kan være verdt å se nærmere på hvordan store og offentlige organisasjoner blir involvert i og aktive med saker og arbeidsfelt som blant annet omsetter store økonomiske verdier i form av prosjektmidler.

5.17 Konklusjon.

Norske offentlige institusjoner og virksomheter påvirkes av internasjonalisering, og deltar i internasjonalt samarbeid. Arbeidet ser ut til å ha en type natur der det ikke er lett å finne et definert startpunkt. Det kan også se ut som arbeidet har en mer uformell natur enn andre arbeidsfelt.

For å finne ut mer om opprinnelsen til og starten på og eventuelt begrunnelsen for et internasjonalt engasjement bør en prøve andre forskningsmetoder enn min tilnærming med en desk study og søk i arkiver.

Til tross for den forrige påstanden mener jeg at dette forskningsarbeidet var meningsfylt og ga gode resultater, blant annet på den måten at jeg har påvist at informasjon om starten på internasjonalt arbeid i offentlige institusjoner i liten grad kan finnes i arkiver og dokumenter.

5.18 Avsluttende kommentarer.

Internasjonalisering er en klar faktor i offentlige virksomheter i Norge, representert ved Oppland fylkeskommune, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune. Når dette er så tydelig i innlandet kan en med rimelighet anta at det er minst like aktuelt i andre regioner i Norge med større kontaktflate mot utlandet.

Forskningsarbeidet ga mening og mange interessante refleksjoner, selv om metodevalget ga begrensninger på hva jeg kunne finne. Det blir spennende å se om andre forskere tar opp tråden og fortsetter undersøkelser av dette arbeidsfeltet.

Litteraturliste

- ARKO regionen. *Om ARKO*. Lokalisert 07.11. 2010, på http://www.arko-regionen.org/om_arko.asp
- Bjørn Reisz. (2010). *Østlandssamarbeidet*. Lokalisert, på <http://www.ostsam.no/?WCI=file&WCE=666>
- Busch, T., Vanebo, J. O., Klaudi Klausen, K., & Johnsen, E. (2005). *Modernisering av offentlig sektor: utfordringer, metoder og dilemmaer*. Oslo: Universitetsforl.
- Bye, R. S., Finn. (2001). *Post festum Gardermoen-maktpillet om Gardermoen*. Lokalisert 14.03. 2011, på http://www.pluto.no/kulturspeilet/faste/bok/SjueBye_Gardermoen.html
- Ceeberg, L. J., & Trondal, J. (2005). *Internasjonalisering av forskning: endrede rammebetingelser og lokal tilpasning* (Vol. no. 8 2005). Kristiansand: Agder Research Foundation.
- Halvorsen, K. (2003). *Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Hamar kommune. (2010). *Internasjonalt samarbeid*. Lokalisert 14.03. 2011, på <http://www.hamar.kommune.no/category5421.html>
- Hatch, M. J. (2001). *Organisasjonsteori: moderne, symbolske og postmoderne perspektiver*. Oslo: Abstrakt forl.
- Hedmark fylkeskommune. (2008). Lokalisert 14.03.2011 2011, på <http://www.hedmark.org/article.aspx?m=4743>
- Høyskolen i Hedmark. *Internasjonalisering i Høyskolen*. Lokalisert 14.03. 2011, på <http://www.hihm.no/Hovedsiden/Om-Hoegskolen/Internasjonalisering>
- Johnsen, E., Vanebo, J. O., Valstad, S. J., & Busch, T. (2007). *Endringsledelse i et strategisk perspektiv*. Oslo: Universitetsforl.
- Jönsson, C., Tägil, S., & Törnqvist, G. (2007). *Europa, quo vadis?: integration och splittring i tid och rum*. Stockholm: SNS Förlag.
- Oppland fylkeskommune. (2011). *Om Internasjonal komité*. Lokalisert, på <http://www.oppland.no/no/Politikk/Internasjonal-komite/Om-Internasjonalkomite/>
- Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: en innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier*. Oslo: Universitetsforl.
- Regjeringen. (2010). *Barentssamarbeid*. Lokalisert 03.11. 2010, på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/tema/nordomradene/barentssamarbeid.html?id=1156>
- Union, E. (2008). *Bologna Treaty*. Lokalisert 20.11. 2010, på <http://christianguellierin.lecolededesign.com/tag/bologna-treaty/>
- Whittington, R. (2002). *Hva er strategi?: og spiller den noen rolle?* Oslo: Abstrakt forl.
- Wikipedia. (2011, 29.01.2011). *Globalisering*. Lokalisert 2010, på <http://no.wikipedia.org/wiki/Globalisering>
- Wæhle, E. (2009). Lokalisert 13.03.2011, på <http://www.snl.no/globalisering>
- ØstlandsSamarbeidet. *Østlandssamarbeidet*. Lokalisert 2010, på <http://www.ostsam.no/>

6. Vedlegg

Vedlegg 1: Brev til Oppland fylkeskommune

Vedlegg 2: Taushetserklæring oppland fylkeskommune

Vedlegg 3: Brev til Hedmark fylkeskommune

Vedlegg 4: Brev til Hamar kommune

Vedlegg 5: Spørremal med søkeord for arkivsøk

Vedlegg 6: Samtaleveileder for *member check* eller oppfølgingssamtaler.

Vedlegg 1

Steinar Hovland

Festningsvegen 2

2409 Elverum

Elverum 01.09.2010

Til

Oppland fylkeskommune

Postboks 988

2626 Lillehammer

**SØKNAD OM DOKUMENTTILGANG OG TILGANG TIL MATERIELL I SAMMENHENG MED
MASTER-OPPGAVE VED HØYSKOLEN I HEDMARK.**

Undertegnede er student på et masterstudium ved Høyskolen i Hedmark, avdeling for økonomi- og ledelsesfag på Rena. Jeg er i gang med den avsluttende fasen av masterstudiet og skal skrive en forskningsrapport, en masteroppgave, innen utgangen av 2010.

Tema for oppgaven vil være internasjonalt arbeid i offentlige virksomheter i Norge, og om hva som motiverer eller stimulerer offentlige virksomheter til å engasjere seg.

I sammenheng med selve masteroppgaven ønsker jeg å gjennomføre et kvalitativt forskningsarbeid som en såkalt "desk study" av offentlig tilgjengelige vedtak, utredninger, plandokumenter og annet "arkiv-verdig" grunnlagsmateriale i hht. Lov om offentlighet. For å kunne finne fram til aktuelle dokumenter osv vil jeg være avhengig av å kunne be arkivarer, saksbehandlere og ledere om veiledning og hjelp.

Forskningsarbeidet vil foregå i henhold til de forskningsetiske reglene fra De nasjonale forskningsetiske komiteer (NESH). Se: <http://www.etikkom.no/no/>

Siden dette forskningsarbeidet i utgangspunktet skal se etter informasjon i organisasjoner og eventuelle politiske organer er det i utgangspunktet ikke relevant med et samtykke fra forskningsdeltakerne = respondentene, slik en normalt skaffer ved intervju av personer om deres personlige forhold. Det vil allikevel bli nødvendig med en form for kontroll av om jeg som forsker har forstått den informasjonen jeg ser på korrekt, også kalt "member checking". Det vil si at gjerne vil kunne ta kontakt med aktuelle respondenter/informanter og bed dem kontrollere om min forståelse er riktig.

Eventuelle avtaler om tilbakeføring av forskningsresultater kan gjøres med de aktuelle respondentmiljøene, og kan for eksempel få form av muntlig presentasjon, presentasjon som innledning i faglige sammenhenger og tilgang den ferdige rapporten.

Jeg søker med dette om tilgang til de aktuelle dataene og aktuelle informanter som kan hjelpe meg å finne fram og kanskje også bekrefte min forståelse etterpå. Innsamlingsarbeidet for denne oppgaven vil foregå i tidsrommet september til slutten av november 2010. Siden vi allerede skriver september måned tillater jeg meg å be om en rask behandling av denne søknaden.

Vennlig hilsen

Steinar Hovland

Oppland fylkeskommune

TAUSHETSERKLÆRING

Spudubemning i sammenheng med maskoppgave ved Fljsholen i Hedmark.

Etter forvaltningslovens §§ 13-13 f er enhver som utfører tjeneste for et forvaltningsorgan, forpliktet til å hindre at andre får kjennskap til det man i forbindelse med tjenesten får vite om noens personlige forhold.

Taushetsplikten gjelder også etter at man har sluttet i tjenesten. Overtredelse straffes etter straffelovens § 121.

Taushetsbelagte opplysninger kan bare gis til andre forvaltningsorganer når det er hjemmel for å fravike taushetsplikten i begrensingsreglene i § 13 b nr. 5, dvs. bare når dette er et direkte ledd i løsningen av fylkeskommunens egne oppgaver. For øvrig gjelder en generell, ulovfestet opplysningsplikt uten hinder av taushetsplikten når opplysningene er nødvendige for å forebygge vesentlig fare for liv eller helse.

Jeg erkjenner herved, under henvisning til ovenstående, min taushetsplikt om forhold som jeg blir kjent med i mitt arbeid i Oppland fylkeskommune. Videre er jeg klar over at overtredelse av gjeldende bestemmelser kan medføre straffeansvar og at det kan få konsekvenser for mitt arbeidsforhold i Oppland fylkeskommune.

Denne taushetserklæring er inngått med hjemmel i § 22 i Oppland fylkeskommunes personalreglement, jfr forvaltningslovens § 13 c.

Etersom sikkerhet ligger over taushetsbelagte arkivmateriale, skal dette behandles iht offentlig lov § 13.

Dato: 22/9-2010

Underskrift:

[Handwritten signature]

22/9-2010 *[Handwritten signature]*

Vedlegg 3

Steinar Hovland

Festningsvegen 2

2409 Elverum

Elverum 01.09.2010

Til

Hedmark fylkeskommune

Postboks 4404 Bedriftssenteret

2325 Hamar

**SØKNAD OM DOKUMENTTILGANG OG TILGANG TIL MATERIELL I SAMMENHENG MED
MASTER-OPPGAVE VED HØYSKOLEN I HEDMARK.**

Undertegnede er student på et masterstudium ved Høyskolen i Hedmark, avdeling for økonomi- og ledelsesfag på Rena. Jeg er i gang med den avsluttende fasen av masterstudiet og skal skrive en forskningsrapport, en masteroppgave, innen utgangen av 2010.

Tema for oppgaven vil være internasjonalt arbeid i offentlige virksomheter i Norge, og om hva som motiverer eller stimulerer offentlige virksomheter til å engasjere seg.

I sammenheng med selve masteroppgaven ønsker jeg å gjennomføre et kvalitativt forskningsarbeid som en såkalt "desk study" av offentlig tilgjengelige vedtak, utredninger, plandokumenter og annet "arkiv-verdig" grunnlagsmateriale i hht. Lov om offentlighet. For å kunne finne fram til aktuelle dokumenter osv vil jeg være avhengig av å kunne be arkivarer, saksbehandlere og ledere om veiledning og hjelp.

Forskningsarbeidet vil foregå i henhold til de forskningsetiske reglene fra De nasjonale forskningsetiske komiteer (NESH). Se: <http://www.etikkom.no/no/>

Siden dette forskningsarbeidet i utgangspunktet skal se etter informasjon i organisasjoner og eventuelle politiske organer er det i utgangspunktet ikke relevant med et samtykke fra forskningsdeltakerne = respondentene, slik en normalt skaffer ved intervju av personer om deres personlige forhold. Det vil allikevel bli nødvendig med en form for kontroll av om jeg som forsker har forstått den informasjonen jeg ser på korrekt, også kalt "member checking". Det vil si at gjerne vil kunne ta kontakt med aktuelle respondenter/informanter og bed dem kontrollere om min forståelse er riktig.

Eventuelle avtaler om tilbakeføring av forskningsresultater kan gjøres med de aktuelle respondentmiljøene, og kan for eksempel få form av muntlig presentasjon, presentasjon som innledning i faglige sammenhenger og tilgang den ferdige rapporten.

Jeg søker med dette om tilgang til de aktuelle dataene og aktuelle informanter som kan hjelpe meg å finne fram og kanskje også bekrefte min forståelse etterpå. Innsamlingsarbeidet for denne oppgaven vil foregå i tidsrommet september til slutten av november 2010. Siden vi allerede skriver september måned tillater jeg meg å be om en rask behandling av denne søknaden.

Vennlig hilsen

Steinar Hovland

TILGANG TIL HEDMARK FYLKESKOMMUNES ARKIVMATERIALE

1. Informasjon om ekstern bruker

Fylles ut av brukeren med hjelp av arkivar

Fornavn Etternavn	Steinar Hovland
Adresse, telefon, e-post	Festningsvegen 2, 2409 Elverum steinarhovland@hotmaail.com
Studie-/arbeidsplass	Høgskolen i Hedmark
Formål	Dokstudie for Master of Public Administration MPA

2. Innsynsområde

Tema	Internasjonalt arbeid, snr 10/5280
Arkivperiode	Fra arbeidets start (1993) 2010
Omfang	Uvisst - avhenger av lunn

3. Besøksregler til arkivlokaler

Tidspunkt	Avtales med oppfølgingsansvarlig. A-L G
Nøkkelregler	Oppfølgingsansvarlig ivaretar. A-L G
Sikkerhet i arkivet	Oppfølgingsansvarlig ivaretar. A-L G
Oppfølgingsansvar	

4. Tilgang av informasjon (innsyn eventuelt kopiering)

Godkjenning av arkivmaterialet	Oppfølgingsansvarlig godkjenner. Anne-Lise Gjellestad
Forhold til taushetsbelagt arkivmateriale	Dersom søkeren kommer over taushetsbelagt arkivmateriale, skal dette behandles iht. offentlighetslovens § 13. ok
Kopiering /fotografering	Avtales med oppfølgingsansvarlig.

Undertegnet tilgangsskjema registreres i eSak

21/9/2010
Dato

Steinar Hovland
Ekstern bruker

Anne-Lise Gjellestad
Oppfølgingsansvarlig (arkiv)

Vedlegg 4

Steinar Hovland

Festningsvegen 2

2409 Elverum

Elverum 01.09.2010

Til

Hamar kommune

Postboks 4063

2306 Hamar

**SØKNAD OM DOKUMENTTILGANG OG TILGANG TIL MATERIELL I SAMMENHENG MED
MASTER-OPPGAVE VED HØYSKOLEN I HEDMARK.**

Undertegnede er student på et masterstudium ved Høyskolen i Hedmark, avdeling for økonomi- og ledelsesfag på Rena. Jeg er i gang med den avsluttende fasen av masterstudiet og skal skrive en forskningsrapport, en masteroppgave, innen utgangen av 2010.

Tema for oppgaven vil være internasjonalt arbeid i offentlige virksomheter i Norge, og om hva som motiverer eller stimulerer offentlige virksomheter til å engasjere seg.

I sammenheng med selve masteroppgaven ønsker jeg å gjennomføre et kvalitativt forskningsarbeid som en såkalt "desk study" av offentlig tilgjengelige vedtak, utredninger, plandokumenter og annet "arkiv-verdig" grunnlagsmateriale i hht. Lov om offentlighet. For å kunne finne fram til aktuelle dokumenter osv vil jeg være avhengig av å kunne be arkivarer, saksbehandlere og ledere om veiledning og hjelp.

Forskningsarbeidet vil foregå i henhold til de forskningsetiske reglene fra De nasjonale forskningsetiske komiteer (NESH). Se: <http://www.etikkom.no/no/>

Siden dette forskningsarbeidet i utgangspunktet skal se etter informasjon i organisasjoner og eventuelle politiske organer er det i utgangspunktet ikke relevant med et samtykke fra forskningsdeltakerne = respondentene, slik en normalt skaffer ved intervju av personer om deres personlige forhold. Det vil allikevel bli nødvendig med en form for kontroll av om jeg som forsker har forstått den informasjonen jeg ser på korrekt, også kalt "member checking". Det vil si at gjerne vil kunne ta kontakt med aktuelle respondenter/informanter og bed dem kontrollere om min forståelse er riktig.

Eventuelle avtaler om tilbakeføring av forskningsresultater kan gjøres med de aktuelle respondentmiljøene, og kan for eksempel få form av muntlig presentasjon, presentasjon som innledning i faglige sammenhenger og tilgang den ferdige rapporten.

Jeg søker med dette om tilgang til de aktuelle dataene og aktuelle informanter som kan hjelpe meg å finne fram og kanskje også bekrefte min forståelse etterpå. Innsamlingsarbeidet for denne oppgaven vil foregå i tidsrommet september til slutten av november 2010. Siden vi allerede skriver september måned tillater jeg meg å be om en rask behandling av denne søknaden.

Vennlig hilsen

Steinar Hovland

Vedlegg 5

Høgskolen i Hedmark

Campus Rena

MPA 4

Steinar Hovland

Masteroppgave om internasjonalt arbeid.

Søk i elektronisk arkiv: Hamar kommune/Hedmark fylke/Oppland fylke

Søkeord/funn:

Internasjonal

Internasjonalt arbeid

Internasjonalt samarbeid

Vennskapsarbeid

EU

EØS

Nordisk

Andre/epost

Høgskolen i Hedmark

Campus Rena

MPA 4

Steinar Hovland

Masteroppgave om internasjonalt arbeid.

Søk i fysisk arkiv: Hamar kommune/Hedmark fylke/Oppland fylke

Søkeord/funn:

Internasjonal

Internasjonalt arbeid

Internasjonalt samarbeid

Vennskapsarbeid

EU

EØS

Nordisk

Andre/Ikke-journalførte utredninger, rapporter og lignende.

Vedlegg 6

Master Samtaleveileder Oppfølging etter arkivsak dato 02.11.2010

Steinar Hovland
MPA4
November 2010

Samtaleveileder for oppfølgingssamtaler om arkivøk.

Bakgrunn.

Studiet er et Master of Public Administration and Governance stadium ved Høyskolen i Hedmark, avd Rena.
Masteroppgaven handler om hva som motiverer offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt arbeid.
Forarbeidet til denne samtalen er arkivøk i tilgjengelige elektroniske baser, og delvis gjennomgang av manuelle arkiver.

De følgende formuleringene er tatt med her for å vise hvordan de kan bli i den ferdige teksten i kapitlet om problemstilling og forskningsspørsmål.

Forskningsområdet.

Med dette mener jeg hvor jeg tror informasjonen vil være å finne.
Jeg antar at det vil være mulig å gjøre et dokumentstudium i tilgjengelige arkiver i tre utvalgte organisasjoner som vil vise prosessene fram til vedtak og handling.
Jeg antar også at lederne for de utvalgte organisasjonene vil kunne utdype dokumentundersøkelse med mer personlige opplevelse av for arbeid og begrunnelse for det internasjonale engasjementet.

Problemstillinger

Problemstilling betyr i denne sammenhengen hvordan jeg har satt opp de vitenskapelige spørsmålene og hypotesene som kan belyse temaet mitt.

Jeg vil undersøke:

Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Underspørsmål kan bli:

Finnes det ytre påvirkninger som fører til internasjonalt engasjement?

Finnes det indre drivkrefter som fører til internasjonalt engasjement?

Finnes det likheter hos de undersøkte organisasjonene?

Finnes det forskjeller mellom de undersøkte organisasjonene?

Forskingsspørsmål

Jeg har brukt begrepet 'motiveres' om grunnen for det internasjonale engasjementet.
Motiveres betyr i denne sammenhengen hvilke grunner, påvirkninger eller inspirasjoner som gjør at de utvalgte virksomhetene har engasjert seg i internasjonalt arbeid.

1. Hvordan motiveres offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?
Spørsmålet kan også formuleres som: hvordan påvirkes offentlige virksomheter til å engasjere seg i internasjonalt samarbeid?

Master Samtaleveileder Oppfølging etter arkivsak dato 02.11.2010

Hovedspørsmålet kan bli:

2. Hvilke spor (dokumenter, planer, vedtak) finnes hos de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan beskrive hvordan og hvorfor de valgte å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

Underspørsmål kan bli:

3. Finnes det spor (utredninger, brev, myndighetspålegg) av påvirkning fra andre, ytre eller overordnede instanser som kan vise pålegg, krav om eller oppfordring til å engasjeres seg i internasjonalt samarbeid?

4. Finnes det spor (utredninger, referater, vedtak, planer) av indre prosesser i de utvalgte undersøkelsesobjektene som kan vise eget engasjement, egen grunn for å engasjere seg i internasjonalt arbeid?

En mulig hypotese er at det ofte er engasjerte og ivrige enkeltpersoner eller mindre miljøer som har det rette engasjementet, kunnskap og tilgang til beslutningsorganer for å kunne få internasjonalt arbeid (eller andre hjertesaker) inn i forpliktende planverk og faktisk handling i sine organisasjoner.

Oppgaven blir å se om det finnes spor av kildene til de internasjonale engasjementene i de aktuelle utvalgte offentlige virksomhetene jeg har valgt.

5. Finnes det spor av forarbeid, forberedelser og begrunnelser i offentlig tilgjengelige dokumenter hos de valgte undersøkelsesobjektene som kan vise motivasjonen?

Begrenset intervju.

Det er også nærliggende å kontrollere funn i dokumenter, referater og offentlige sakspapirer med det de ansvarlige lederne opplever som de viktigste grunnene for det internasjonale engasjementet og hvordan det oppsto.

Forskningsspørsmålet vil kunnes stilles slik.

6. Hva opplever du er grunnen til at din organisasjon engasjerte seg i internasjonalt arbeid?

7. Hvordan opplevde du at prosessen fram til vedtak og handling gikk?